

roman

VASSİL [illegible]İKOV

alplerin türküsü

Roman Dizisi

Genel Dağıtım: Bateş

1. **Hırsızcılık Oynayan Adam** — Don Smith
2. **Acele Koca Aranıyor** — Giovanni Guareschi
3. **Savaş Bitti** — Dalton Trumbo
4. **Hırsız Polisler** — Donald Westlake
5. **Patrona Bir Paket Kadın** — Art Buchwald
6. **Quemada'da İsyan** — Norman Gant
7. **Mafia'yı Satan Adam** — Joey
8. **Elmas** — Gerald Browne
9. **Cellat** — Noel Pierce

Tüm Kitapçılarda

OZA YAYIN

«ALPLERİN TÜRKÜSÜ»

Vassil Bikov

VASSIL BIKOV

alplerin türküsü

Türkçesi :
Nejat ÇETİNOK

«Alplerin Türküsü — Vassil Bikov'un romanı» ● Koza Yayınları, Roman Dizisi : 13 ● Dilimize çeviren : **Nejat Çetinok** ● Kapak düzeni : İbrahim Köktürk ● Dizgi, baskı: Özaydın Matbaası ● Düzelti: Sema Öztürk ● Kapak filmleri: Zafer Ofset/Baskı: Uycan ● Cilt : Numune ● Yayın hakkı (Copyright) : Koza Yayınları Ticaret Limited Şirketi (Nuruosmaniye Cad Özaydın Han, Kat: 4 Daire 6 - 7. Tel: 22 00 26 - İST.)

Birinci Baskı : Kasım, 1974

BİRİNCİ BÖLÜM

AYAĞI TAKILINCA sendeledi, çevresindeki karışıklıktan yararlanıp fabrikadan hemen kaçması gerektiğini düşündü. Atölyeyi dolduran toz bulutundan göz gözü görmüyordu, neredeyse bombanın patladığı o simsiyah ağızlı karanlık çukura düşecekti. Ayağa fırladı. Koşarak çukurun çevresini dolandı; arkadaşlarından tek bir iz yoktu. Toz bulutunun içinde birşeylere çarpmamak için elini ileri doğru uzattı; çarpacağı şey silâhlı biri olabilirdi. Patlamanın kopardığı büyük bir beton bloktan atlarken yeniden düştü, bacağını fena incitti. Kalktığında altı tahta ayakkabıları ayağında yoktu. Çıplak ayakları, patlamayla parçalanmış toprağa değince dayanılmaz bir acı hissetti.

Arkasında, hâlâ bağırışmalar duyuluyordu, atölyenin öteki ucunda bir yaylım ateşi gürledi.

«Hay kör şeytan!»

Patlamayla yıkılmış bir kirişin üstünden bir solukta atladı, biraz ötede, bir yana eğrilmiş madenî bir duvar parçasına ulaştı. Ortalığı kaplıyan toz-duman yavaş yavaş dağılıyor yatışıyordu, ama, hâlâ onu gizliyebiliyordu. İvan, koşarak, duvarın tepesine kadar çıktı, oradan her yanı görebiliyordu, tozu çabucak dağıtmakta olan rüzgâr hızla yüzüne çarptı· düşmemek için kollarını iki yanına açtı, çöküntünün kenarına kadar uzanmış beton kirişi koşarak geçti. Üç adım ötede, yarı yıkılmış bir duvar çıkışı tıkamıştı, dışarıda ise herşey sâkindi, sanki hiçbir şey olmamıştı, yeşillikler ortasında ıslak sokaklar, kırmızı kiremitli damlar, biraz ötede, yukarıda, eteklerden başlayarak yükselen yemyeşil bir orman ve Alpler: umut, yaşamak ya da ölmek.

Bütün bunları görmesi için bir an yetti, tabancasının plastik kabzasını dişleri arasına aldı, atlayacaktı; çöküntüden dışarı fırlamış demir kazıkları iyi hesaplamalıydı, iki eliyle kazıkları kavradı vücudunu bir hamlede öte yana aşırdı. Kuru böğürtlenlerin ortasına düştü, kalktı, tabancasını eline aldı, dikenli teller boyunca uzanan patates ekili alanı var gücüyle koştu.

Geride bağırıyor, ateş ediyorlardı, işin kötüsü, köpekler havlamaya başlamıştı; ama, artık düşünmek ya da olanları değiştirmek imkânsızdı. Gökyüzünde, başına yakın bir uzaklıkta mermiler patlı-

yordu, herhalde kendisini daha görmemişlerdi. Çıplak ayaklarını parçalayarak dikenli telleri aştı, uzakta, daha yukarılarda, şehir dışına yakın bir yerde demir döküntüleriyle dolu patikada daha hızlı koşmaya başladı.

Patlamanın olduğu atölyede herkes ayaklanmıştı. Beyaz bir evcikten çıkan iki çocuk fabrikaya giden yolda hızla koşuyorlardı. Önde koşan büyük çocuğun elinde oyuncak bir tabanca vardı. Çocuklar, çalılığın ardına gizlenen İvan'ı farketmemişlerdi, çabucak uzaklaştılar.

Hızla koşan çocuklar, elinde süzgeçli bir teneke ile, akasyaların ardından çıkıveren genç kızı neredeyse düşüreceklerdi. Kız korktu, bir çığlık attı, teneke elinden düştü. İvan küçük bir sokağı fırtına gibi geçti, sokağın yolla kesiştiği noktada iki yana baktı: kimsecikler yoktu. Koşarak karşıya geçti, tozlu çalılar arasından kendine yol açmaya çalıştı, düştü. Artık önünde evler yoktu, dik inişli bir tepenin yamacında papatyalarla bezenmiş yüksek otlarla kaplı bir ova uzanıyor, yolun kenarındaki tarlalarda tanımadığı yüksek otların başakları uyuşuk uyuşuk başlarını sallıyordu. Daha yukarıda orman başlıyordu; ormanın ötesinde, duru Haziran göğünde, mavi, ulu bir görkemlilik yükseliyordu: Alpler.

Soluğunu tuttu, kulak kabarttı: silâh atışları, bağırışmalar ona kadar geliyordu, köpekler kudurmuş gibi havlıyordu. Fabrikadan henüz onu izlemeye

çıkmamışlardı herhalde. Çizgili ceketinin yeniyle gözlerine inen terleri sildi, izlemesi gereken yolu seçebilmek için dağlara baktı. Biraz ötede, şehrin yakınına kadar inen bir dağ geçidi vardı; sarp yamaçların şurasında burasında ağaçlar yükseliyordu. Ayağa kalktı.

Tepeye koşarak çıkmak inanılmayacak kadar zordu; vücudu daha ağır geliyordu, bacakları tutmazlık içindeydi. Yokuşun yarısına geldiğinde yeniden ardına baktı: havlamalar hâlâ şehrin dolaylarından geliyor gibiydi. Yakında bir yerde bir yaylım ateşi koptu, kurşunların vınlamasını duydu. Hedef alınan kendisi değildi. Belki başka birilerini kovalıyorlardı. Öteki tutsaklar kaçmış olmalıydı. Bu, onu umutlandırdı, ama koşması, durmadan koşması gerekiyordu...

Gücü tükenmişti, tepeyi zorlukla aşabildi. Geriye baktığında, bütün şehri rahatlıkla görebildi. Ön sırada fabrikanın hangara benziyen uzun yapıları yer alıyordu, şurada burada bombardımandan arta kalan yeni yıkıntılar vardı. İnsanlar koşuşuyorlardı.

Eğildi, bitkin vücudunu sürükleyerek ırmağa vardı, artık çektiği acıların dindiğini düşünerek doğruldu. Orman, hemen yakınında ve yamacın üstündeydi.

Yürüyüşünü yavaşlattı, yeniden yüzündeki terleri sildi. Yolu otlarla kaplı geniş bir boğazın dibinden geçmekteydi. Yokuşu tırmanan yol dimdikti.

Irmak siyah, parlak taşların üzerinden gürültüyle köpürerek akıyordu.

Köpeklerin yaklaştığını duyduğunda yamacın üzerine yayılmış ilk ağaçlara ulaştı. Gücü tükenmişti, ama yeniden yukarıya doğru koşmaya başladı. Daha kolay saklanıp kendisini kovalıyanları atlatacağı ya da kurtulamazsa bile hayatını pahalıya ödeteceği ormanın içlerine varmalıydı.

İvan, havlamaları duyunca, kendini körpe bir ağacın arkasına attı, nefesini tutarak dalların arasından geriye baktı. Bir çoban köpeği izlerini takip ederek büyük bir hızla yaklaşıyor, kızıl tüylü sırtı otların arasından bir görünüp bir kayboluyordu. Biraz öteden başka bir köpeğin havlaması duyuldu. Almanlar hâlâ ortalıkta yoktu.

Ormanın içlerine ulaşamayacağını anlayınca adımlarını açtı, tabancasını avucunun içinde daha sıkıca kavradı. Ağzında kaç mermi vardı, bilmiyordu, zaten bakmak için de çok geçti. Bir anlığına kaslarını gevşetti, gücünü toparlayıp yürek çarpıntısını yatıştırmak, daha düzenli soluk alabilmek için kendini zorladı; serinkanlı düşünmek zorundaydı.

Köpek gördü, ön ayaklarını gererek ileri atıldı, daha azgın, daha korkutucu havlamaya başladı. İvan, ağacın ardında ayakta bekliyordu, elli adım ötesindeki kayalığın yakınında bir noktaya tabancasıyla nişan aldı, beklemeye başladı.

Çoban köpeği, kulaklarını kısmış, kuyruğu dim-

dik, hızla yaklaşıyordu; sarkık dili, açık ağzı, uzun, sivri parçalayıcı dişleriyle kayalığın neredeyse ardında görünecekti.

İvan nefesini tuttu, daha iyi görebilmek için dikkat kesildi, köpeğin çıkıntıya kadar yaklaşmasını bekledi, ateş etti.

Ama, hemen, köpeği vuramadığını anladı. Tabancasını elinde şöyle bir oynattı, barut kokusu genzini doldurdu. Silâhını yeniden bu kez nişan almadan rastgele ateşledi. Ruhunu güçlü bir sevinç dalgası kapladı. Köpek korkunç bir çığlık atarak zıplamış, yirmi adım kadar ötesinde bütün ağırlığıyla toprağa düşmüştü. Ormana girmenin tam zamanıydı. Öteki köpeği görünce durdu: böğürleri kızıl lekeli büyük bir kurt köpeği nefes nefese, ilk köpeğin izlerinden büyük adımlarla koşuyordu ardında, otların arasında, uzun bir kayış dalgalanıyordu.

Geç kalmıştı. Tabancasını nişan almadan köpeğin geldiği yöne çevirdi; silâh ateş almadı, tutukluk yapmıştı, Yeniden tetiğe bastı, elinin ayasıyla namluya vurdu, köpek uluyarak üstüne atıldı.

İvan bunu savuşturdu, ağacın arkasına sığındı, köpek dalları şimşek gibi yalayarak geçti, ama hemen sonra sanki yere değmeden döndü, ağzı açık atıldı. İvan, kendini nasıl savunacağını bilmeden kollarını uzattı.

İkisinin birbirleriyle çarpışması korkunç, oldu. İvan ayakta duramadı, silâh elinden düştü, köpekle

adam tepenin yamacından yuvarlandılar. Sanki her şey bitmişti. Bereket İvan düşerken köpeğin tasmasından yakalama fırsatını buldu, büyük bir güçle hayvanı kendinden uzaklaştırmayı başardı.

Köpek tırnaklarını geçirdi, pantolonun bir bacağı çatırtıyla yırtıldı. İvan, bir eliyle hayvanın tasmasını sıkarken öteki eliyle ön ayaklarından birini kavradı, kırdı, bir defa daha alt alta, üst üste yuvarlandılar. İvan, üstte kalabilmek için bacaklarını bir yana uzattı, sonra bütün vücuduyla köpeğin üzerine yaslandı, ezmeye, boğmaya başladı. Köpek kısık sesler çıkarıyor, soluğu kesiliyor, kurtulmak için çılgınca çabalıyor, debeleniyordu.

Hayvanın daha fazla dayanamayacağını anladı. Olağanüstü bir çabayla köpeği vücudunun üstünden attı, dizlerini kaburgalarına dayadı, bastırdı. Köpeğin yüzü kasıldı, tasmasını sıkmakta olan elden kurtulmak istedi, küçük bir havlama koyverdi. İvan dizlerinin altında birşeylerin kırıldığını hissetti, nefesi kesilen hayvan uludu. İvan, elinin derisini sıyırarak tasmayı daha çok sıktı. Köpek ümitsizce bir hareket daha yaptı, adamdan zorlukla uzaklaştı.

İvan yeni bir sıçrayış bekleyerek büzüldü. Hayvan hiç kıpırdayamadı. Kocaman ağzının bir yanında sarkık dili, gürültüyle, sık sık soluyarak bir yanına devrildi. Hınçla bakıyordu. İvan'ın derisi yüzülmüş avuçları yanıyor, kolunda bir kas durmadan seğiriyor, yüreği göğsünde heyecanla çırpınıyordu.

Titreyen ellerini otların üzerine bıraktı. Köpeğe deli gözlerle baktı. Saldırmaya hazır birbirlerini gözlüyorlardı. Bir yanda da, İvan, Almanların görünmesinden korkuyordu. Ama biraz sonra kurt köpeğinin buralara belki de kendisi için gelmediğini düşündü. Gözünü hayvandan ayırmadan kararsızca ayağa kalktı. Biraz uzaklaştı, eline büyük bir taş aldı. Hayvana vurmayı tasarladı, vazgeçti.

Köpek kıvranarak doğrulmaya çalıştı, toprağı kuyruğuyla dövdü, sıçramak istedi, kıpırdayamadı.

İvan, kuşkuyla geriye doğru bir adım attı; hayvan yeniden kalkmaya çalıştı, kayışı otların üzerinde kendi çevresinde biraz süründü, yine kalkamadı.

İvan daha çok cesaretlendi, tabancasını düşürdüğü ağaca doğru atıldı.

Köpek güçsüzlüğün verdiği öfkeyle homurdandı, biraz daha süründü, sonra öylece kaldı. İvan, bu arada tabancasını almış, geri kalan gücünün yettiğince çabucak ormanın içlerine doğru çıkmaya başlamıştı.

İKİNCİ BÖLÜM

BİR SÜRE SONRA ormanda, hızla akan, olağanüstü duruluktaki ırmak boyunca koştu. Yamaçta yükselen orman apaçıktı, yolunu engelleyen hiçbir ölü ağaç yoktu. Ama taşlar yüzünden zor koşuyordu.

Yokuş gittikçe dikleşmekteydi. Yeni bir kovalanmadan korkarak izlerini gizlemek amacıyla suya girdi. Ayaklarını dondurucu bir soğuk sardı, yirmi yirmibeş adım sonra, dayanamadı, kenara çıktı.

Kayalık bir bayıra tırmanmaya başladı, silâhını hazır etmek için namlu dibini çekti, eğrilmiş bir mermi taşların üzerine düştü. Almanya eğildi, birden hareketsiz kaldı: ırmağın mırıltısı arasında ardından gelen sesleri duydu.

Mermiyi olduğu yerde bıraktı, aceleyle daha yu-

karılara tırmandı, ırmaktan uzaklaştı. Ağaçların arasından bir yol açtı kendine nefesi tükenmişti, yüz üstü düştü.

ÖNCE herşey sessiz, kıpırtısız göründü. Uzakta ırmak mırıldanıyor, ağaçların tepelerinde yapraklar fısıldaşıyordu. Rüzgâr esmeye başlamıştı. Dağınık bir bulut kümesi dağların ardından başını gösterdi. Yağmur yaklaşıyordu.

İvan çevresini inceledi. Toprağı örten kayalıklarla ağaçların altına baktı. Kimseler yoktu. Doğrulup koşmak için davrandı. Israrlı, biraz hafif bir çağrı kulaklarına geldi o an:

«*Russo!*» Hey Rus!»

Hemen eğildi, başını omuzları arasına çekti. Hayır, bu bir Alman değildi. Olsa olsa bir İtalyan tutsaktı. Tekbaşına bile, bu işten sıyrılacağını ummuyordu: kendi öz denemeleriyle bu işin ne kadar zor olduğunu bilirdi; bir de açlığın pençesine düşmüş bir zavallı olursa... Almanlar alarm vermişlerdi. Kuşkusuz; pek uzakta da olamazlardı. Kaçmak giderek zorlaşıyordu.

Taşların, kayaların, ağaçların ortasından ağaçlarla kaplı yamaçtan daha yukarılara, daha yanlara saptı, bütün gücüyle uzaklara, çok uzaklara gitmeye çalışıyordu. Irmak öte yanda kalmış, akar sesi za-

yıflamıştı. Ağaçlar daha yüksek, daha açık-seçik sesleniyor, serin bir rüzgâr tepelerini sallıyordu. Güneş görünmez olmuştu. Gökyüzünü kapkara bir bulut gitgide örtüyordu.

Zorla nefes alabiliyordu. Sırtı terlemişti, ceketi sırılsıklamdı. Beresi patlama sırasında kaybolmuştu, durmadan çevresine bakıyor, kulak kabartıyordu.

Yüzündeki terleri elleriyle sildi. Ötelerden yaklaşıp uzaklaşan bir motosiklet gürültüsü duydu. Yakın çevrede bir yol olmalıydı. Almanlar herhalde takibe başlamışlardı.

Karamsar bir önsezinin sıkıntısı içinde ne yapabileceğini düşünmeye başladı. Belli belirsiz bir ses duydu, hemen saklandı. Ardından birinin koştuğunu hissetmişti.

Bir sıçrayışta yosun tutmuş bir ağaç kütüğünün arkasına atladı, tabancasının emniyet mandalını açtı. Motosikletlerin patırtısı yine iyice yaklaşmıştı. Budalalar, onu sarıyorlardı.

Ardına baktı, dizini yere koydu, elinde sımsıkı tuttuğu tabancasını doğrultu.

Aşağıdan, taşların üzerinde koşan hafif ayaksesleri geliyordu; daha dikkatle bakınca, adamın çalılığın içinde nerede olduğunu tesbit etti.

Önce kimse görünmedi. Sonra dallar kıpırdadı; küçük, çizgili bir gölge bir atlayışta ortaya fırladı, durdu. Yamaca doğru baktı ve ağacın ardındaki İvan'ı farketti.

«*Russo!*»

Bir kadın! Uğradığı şaşkınlıktan neye karar vereceğini bilemedi. Motosikletlerin uğultusu dikkatini o yana çekti. Çok yaklaşmışlardı. Nerede saklanabileceğini bilmeden, kendi çevresinde döndü. Yukarıdan onu bu seyrek ağaçlığın ortasında rahatlıkla görebilirlerdi.

Sivri bir kayanın altına, pek derin olmayan bir yarığın içine attı kendini, büzüldü, karşı koymaya hazırlandı.

Aşağıda, uçurumun kıyısında çizgili bir gölge bir an görünüp kayboldu. İvan o yana bakamıyordu artık, motosikletlerden korkuyor, çevreyi büyük bir dikkatle dinliyordu. Yirmi adım ötesinde, önce bir baş, sonra sırtında kolları sıvanmış, göğsünde kırmızı bir üçgen dikili koca bir ceket ve bir gövde göründü.

Genç bir kızdı bu. Dört bir yana çabucak bir göz attı; uzun süredir düzgün kesilmediği açıkça belli olan kısa siyah saçlarının gölgelediği zeytin tanesi gibi kapkara gözlerde saklanamıyan bir sevinç parıltısı vardı.

«*Ciao!* Selâm!»

Bu sözü daha önce de duymuştu İvan. İtalyan tutsaklar birbirleriyle böyle selâmlaşıyorlardı. Hiç cevap vermedi, bir süre bekledi, başının üstünden gelmekte olan seslere kulak verdi.

Kız, daha önce sığınmış olduğu yere birkaç adım

attı. Kendilerini saran büyük tehlikeye aldırmadan, çabuk çabuk almanca sözlerle birine kendisini takip etmemesi gerektiğini söyledi.

İvan, aşağıya baktığında kızın ormandan çıktığını gördü. Taşların ardında duran çizgili elbiseli bir adam, kızın çıkışması üzerine uysal uysal çalılığa yöneldi.

İvan bu çağrısız konukları bırakıp gitmeye hazırlandı. Ancak kız, çevik bir hareketle dik bir tümseği atladı, eğildi, elinde tuttuğu altı tahta ayakkabılarını giydi, taşların üzerinde takırdatarak İvan'a doğru atıldı.

Motosikletler, neredeyse başlarının üzerinde patırdıyordu kızın bu gözüpek çılgınlığı öfkelendirdi İvan'ı. Bundan daha kolay eleveremezdi kendilerini. Eğildi, hızla genç kızın yanına yaklaştı, elinden yakaladı, saklandığı yere sürüklemeye başladı. Öfkesinin önüne geçemiyor, alçak sesle durmadan sövüp sayıyordu. Uysal bir başeğmeyle ardısıra gelen kızın ayakkabılarından biri ayağından çıktı, taşların üzerinden yuvarlanarak uzaklaştı.

— *Ah, klumpes!*

Motosikletler büyük bir gürültüyle birbiri ardından hızla geçip gittiler. Kız hiçbir şeyealdırmaksızın İvan'ın elinden kurtuldu, ayakkabısının ardından koştu. İvan kızı tutamadı, sövdü ve dişlerini gıcırdatmakla yetinmek zorunda kaldı. Kız, beceriksizce ayakkabısını yakaladı. Gözlerinde sevinç parıltı-

larıyla yeniden İvan'a koştu İvan kendini tutamadı, kızı hınçla tokatladı.

Kız, yüzünü kavuran tokadın etkisiyle küçük bir çığlık attı, kaçmadı ama, kayanın altına, İvan'ın yanına uzandı. Dirseğinin altından, kızmaktan çok alaycı bir şaşkınlıkla ona bakmaya başladı.

Motosikletlerin gürültüsü iyice uzaklaşmıştı. İvan kendini tutamadığı için şimdiden pişmanlık duyuyordu. Kız düşünceliydi. Bir an için gözlerini açarak kulak kabarttı. Onları izleyen tehlike aklını başına getirmişe benziyordu. Toparlandı, ayakkabısını giydi, İvan'a bir daha baktı, çocuklar gibi kelimeleri ağzının içinde geveliyerek küfür etti.

İvan için bu, attığı tokat kadar beklenmedik birşeydi. İçinde alışılmadık bir takım şeylerin kıpırdadığını hissetti. Katılaşmış ruhunda insanca duygular uyanıyordu. Gün boyunca ilk kez gözlerini çevirip dikkatle açtı.

«Bak hele!»

Kız İvan'ı taklit ederek tekrarladı:

«Bak hele!»

Gittikçe artan bir merakla yüzüne baktı kızın. Dolgun dudakları, kararsız ve sımsıkıydı, ama gözlerinden küçük gülücük fışkırmak üzereydi.

İvan, bu esmer, zayıf yüzdeki yabansı gözleri daha önce görmüş gibiydi sanki. İçinde yeni bir duygunun doğduğunu hissederek kaşlarını çattı. Kızın göz alıcı güzelliğiyle içinde bulundukları zor durum-

da gösterdiği olağanüstü yüreklilik onu şaşırtmıştı. Kızın altına topladığı bacaklarına şöyle bir bakarak sert bir sesle sordu:

«Nereye gidiyorsun?»

«*Was?* Ne?»

«*Was, was!* Nereye gidiyorsun?»

«*Russo* var gidiyor, ben var gidiyor!»

İvan kendini tutamadı, kızı yukarıdan aşağıya kötü kötü süzdü. İnce çizgilerle dolu canlı bir yüzü, burnunun tepesine yakın yay gibi kalın kaşları vardı.

«Nereye gittiğimi biliyor musun, sen? Rusya'ya gidiyorum. Yakalarlarsa, öldürürler beni. Seni de..»

Eliyle boynunu işaret etti, bütün tutsakların yakından bildiği bir hareket yaptı: asılmak!

Kız anladı, darağacı beni ilgilendirmez, der gibi çabucak gülümsedi, küçük bir kahkaha bile attı. Bu hafiflikle dolu tedbirsizlik İvan'ın cinlerini yeniden başına üşüştürdü.

«Korkmuyorsun, ha! Eh, hadi git öyleyse! Yalnız, budalalık etme. Sana yardım edecek değilim.»

«Tabii!»

Kız dostça gülümsedi. İvan, kızın hiçbir şey anlamadığını düşündü. Tam cevap verecekken şehre yakın bir yerde, yeni bir yaylım ateşiyle bağrışmalar ve köpek havlamaları duyuldu. Birini takip ediyorlardı herhalde.

«Allah kahretsin bu kızı!»
Durmamalı, daha, daha uzaklara gitmeliydi...
Hızla yamacı tırmanmaya koyuldu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖKYÜZÜNÜ MAVİMSİ BİR bulut kaplamıştı, ağaçların tepeleri hüzünlü hüzünlü sallanıyor, orman mırıldanıyordu. İlk damlalar ağaçlarla gökyüzü arasında eğik çizgiler çekmeye başlamıştı.

İvan, hızını kesmeden devrilmiş kütüklerle taşların arasından yukarı tırmanıyordu. Köpeğin parçaladığı pantolonun yırtığından kanlı dizi görünüyordu. Kayanın dibindeyken kurumuş olan yara, koşmaya başlayınca yeniden açılmış, kanamaya başlamıştı. Taşların berelediği ellerinin parmaklarından kanlar sızıyordu. Dikenler topuklarına batmıştı, aksayarak koşuyordu.

Geride herşey susmuştu. Hiçbir takip belirtisi görülmüyordu. Ama gelecekleri kesindi. İvan, Al-

manların onları rahat bırakacaklarını sanmıyordu. Muhafızları, polisi çoktan harekete geçirmişler, köpekleri peşlerinden salıvermişlerdi kuşkusuz. Tek ümit, yağmurun izlerini silmesi, adımlarının seslerini yutup onlara yardımcı olmasındaydı.

İvan, aralıklı yağmur ağının arasından endişeli gözlerle çevreyi kolladı. Bir pusuyla karşılaşmanın korkusu içindeydi. Zaman zaman yeni arkadaşının ayakseslerini duyuyordu. Kız, aralarındaki uzaklığı dikkatle koruyor, pek geride kalmıyordu.

Ayağındaki ayakkabılardan birini düşürünce kız biraz duraladı, aldı, sonra koşarak yeniden İvan'a yetişti. Soluk soluğa, yanısıra yürümeye başladı.

İvan kayıtsız davranmaya karar verdi. Ardında olsaydı, acısını hafifletmek için inleyebilirdi. Hemen yanındaydı; onu kovamaz, bırakıp gidemezdi.

'Başıma belâ mı geldi bu?' diye düşündü. Anlaşılmaz şeydi. Nasıl olmuştu da fabrikadan kaçmış, yakalanmadan, çabucak dağa tırmanmıştı, hem de kendisiyle aynı zamanda!

Köpeklerle boğuşmak kendisine epey zaman kaybettirmişti, iyi ki Almanlar o sırada gelmemişlerdi. Arada, hızlanan yağmur ağaçların üzerinde bir sis görüntüsü yaratmıştı. Bu, kaçağı neşelendirdi. Şehirden uzaklaşmak, ormanda saklanmak şimdi daha rahat olacaktı.

Bu yağmurda yürümek pek kolay değildi. İyice ıslanmış, ceketi sırtına yapışmıştı, paçaları sırılsık-

lamdı. Ot biçtiği günlerdeki gibi paçalarını dizlerine kadar sıvadı. Uzaktan rahatlıkla seçilebilen çizgili ceketinin yağmurdan solduğunu görünce de sevindi.

BİR saat, belki de daha fazla bir zaman geçti. Ormanın içinde bir geçit farkederek oraya yöneldi. Üzerinden hâlâ yağmur damlaları süzülen ağaçların arasına gerilmiş örümcek ağının ardından yolu gördü. Yağmurun altında parlayan düz beton yol, daha yukarılarda kıvrılarak kayboluyordu.

Geriye baktı; ıslak dalları sabırsızlıkla aralayarak kendisine yetişmeye çalışan kızı gördü. 'Onu beklemeli, birlikte geçmeli,' diye düşündü. Düşüncesizce bir davranış, ikisini de ele verebilirdi.

Genç kız yaklaştı, yanında durdu. Yorgundu; birden o da yolu gördü. Tehlike biraz önceye göre daha çok korkutuyordu onu. İvan, kızın ince, yumuşak dolgunluklarını ortaya koyan ıslak ceketine baktı, yüzünde tatsız bir görünüm belirdi. Bütün bunlar, içinde bulundukları duruma hiç uymuyordu.

Kızın bu kısa duruştan hoşnut olduğu açıktı. Şöyle bir soluklandıktan sonra bir eliyle bir ağacın gövdesine dayandı, öteki eliyle ayakkabılarındaki suları boşalttı, rahat bir nefes aldı.

İvan sabırla kızın dinlenmesini bekledi, sonra yola yöneldi. Kız, sessiz, ihtiyatlı onu izledi.

Yolun ortasına kadar geldi İvan. Çevresine bakındı, sonra beton hendeğe koşarak yaklaştı, durdu.

«Gel buraya!»

Elini uzattı. Kız, hiçbir şey söylemeden parmaklarını kavradı, altı tahta ayakkabılarıyla beton hendekte yankılar uyandıran bir gürültüyle yola atladı.

«Çıkar ayağından onları!»

Kız, İvan'ın ne istediğini anladı, ayakkabılarını çıkardı, eline aldı.

Elele tutuşarak beton yolun ıslak zemininde koşmaya başladılar. Yağmur çoğalmıştı, izlerini hemen yokediyordu.

Kaçaklar yolu kazasız, belâsız geçtiler. İvan kızın elini bıraktı. Hendekten uzaklaştılar. Çakıl taşları kızın ayağına batıyordu; küçük bir çığlık attı, ayakkabılarını giydi, İvan'ı izleyerek bayırı tırmanmaya başladı.

Cılız ve biçimsiz ağaçlarla kaplı bayır çok sarptı; ağaçların tepeleri doğrultusunda, aşağıda, yolun ıslak kıvrıntısı görünüyordu. İvan aynı hızla yürüyemiyordu artık, yorulmuştu. Kızın da zaten pek fazla olmayan gücünün sonuna geldiğini anladı.

Yorgunluğunu yenmeye çalışarak aceleyle yokuşu tırmandı, durdu, dallı budaklı bir ağacın altından berikinin tırmanışını seyretti. Kızın ayakkabılarından biri çıktı ayağından, hızla aşağıya yuvarlandı. Ne yapacağını bilmeden kalakaldı, söylendi:

«*Porca madonna!*»,

Ardına baktı, oturdu; gücü tükenmişti, aramaya gitmek için karar veremiyordu. Ama biraz sonra bir ayağı üzerinde sekerek aşağıya inmeye başladı. Yerden ayakkabısını aldı, aşağıdan şöyle bir baktı. İvan, sessiz, rahat bodur ve karmakarışık köklerle kaplı toprakta oturuyordu. Genç kız yanına yaklaştı, yorgunluktan bitmişti, düştü kaldı.

«At ayağından şu ayakkabıları, defet gitsin!»

Kız iri siyah gözlerini kaldırıp baktı. İvan elleriyle 'at şu ayakkabıları' diyordu. Anladı, başını hayır der gibi iki yana salladı. Bu arada ıslanmış ayakkabılarının sularını silkeliyordu.

İvan sözlerinin saçmalığını anladı. Ancak bu ayakkabıların başlarına daha çok işler açacağını düşünmeden de edemedi.

Yongaların, çakılların battığı ayakları canını acıtıyordu. Hele sol topuğu çok kötüydü. Bu dinlenme süresini düşünmeksizin uzatma arzusuyla bacağını elleriyle ovaladı, ıslak ayağına baktı.

— *Russo* çok, çok *furioso.* Öfkeli yani...»

İvan, bir yıllık tutsaklığında almancayı çat pat öğrenmişti, kızın ne söylediğini anlıyordu. Ama cevap vermedi. Topuğuna kıymık batmıştı, çıkarmaya çalıştı, çok uğraşmasına karşılık kıymığın küçücük ucunu yakalıyamadı.

«*Böse!*» dedi o da Almanca. «İnsan çok öfkelendiği zaman *böse* olur. Ama, ben genellikle iyi'yim.. *gut*...»

«— *Gut?*»

Kız güldü. Parlak, ıslak saçlarını elleriyle şöyle bir sıvazladı, avuçlarını pantolonuna silerek İvan'a yaklaştı. İnce elleriyle İvan'ın bacağını yavaşça yakaladı.

«Bırak beni!»

Kız, tersine sımsıkı tutuyordu. Topuğunu bir süre yokladı, başını eğdi, dişlerini yaklaştırdı. İvan kararsızlık içinde ayağını çekti, kız bırakmadı, dikenin ucunu buldu, doğrulduğunda, küçük bir kıymık düzgün dişlerinin arasındaydı.

İvan ne şaştı, ne teşekkür etti. Ayağını yokladı, topuğuna baktı, yürümeye çalıştı, herşey yolunda görünüyordu. Kız eskisinden daha cana yakın geldi İvan'a, ıslak esmer yüzü daha güzelleşmişti sanki. Kız, gülen gözlerini kaçırmadı, kıymığı aldı ağzından, rüzgâra doğru tükürdü.

«Beceriklisin!»

«Be-ce-rik-li? Ne demek, be-ce-rik-li?»

«Nasıl anlatayım sana? İşte.. şey.. kısacası *gut* işte.»

«*Gut?*»

«*Ja. Gut!*»

«*Du gut, ich gut*. Sen iyi, ben iyi!»

Neşeyle güldü kız. İvan, sanki birşey hatırlamış ya da bir karar vermek istermiş gibi uzun süre kızın yüzüne baktı. Kız, soğuktan titredi. İvan, 'devam etmeliyiz,' diye düşündü. Sık dalları arasına

sığındıkları, altı kupkuru, bu koca ağacı terketmek istemiyorlardı, ama, kalkmaları gerekti.

Yağmur durmamıştı, orman kaygılı bir tekdüzelik içinde mırıldanıyordu; belki de havanın kötü olması takibi önlemişti. Şimdiye kadar kaç tutsak dağa ulaşmıştı acaba? Kimbilir! Yine de, içlerinden birkaçı kaçmayı başarmışlardı.

İvan, kendilerinin peşi sıra gelen tutsağı hatırladı, ayakkabılarını temizleyen kıza döndü.

«Seni takip eden kimdi?»

«Takip , evet? Orada? Tutsak! *Tedesco,* tutsak. Alman.»

«Tanıyor muydun onu? Arkadaşın mı?»

«Yok arkadaş! *Krank,* tutsak. Hasta!»

Parmağıyla kafasını işaret etti.

«Ha, deli!»

'Eh, onunla anlaşabiliyoruz artık' diye düşündü. Başka taraflara baktı, değişik anlamlar taşıyan, derin kara gözlerine bakmak, nedense, İvan'ı rahatsız ediyordu.

«Tamam, tamam! Allah kahretsin onu. Hadi, gidelim!»

Kamptan epey uzaklaşmış olmalıydılar. Almanlar onların böyle kolayca kaçmalarına razı olmuşlar mıydı acaba? Sanki çektikleri çok gerilerde kalmış gibi olağanüstü bir hızla düşündü.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SABAHLEYİN BEŞ KİŞİYDİLER, beş savaş tutsağı! Cezalıydılar. Yarı yıkılmış atölyede, geceki bombardımandan arta kalan patlamamış bir bomba vardı, görevleri onu çıkarmaktı.

Bu yoketme kampında, tutsaklardan hiçbiri daha fazla yaşamayı düşünmüyordu, ama onları ayakta tutan son bir defa daha herşeyi göze alarak kaçmayı denemek ya da şu kara yağız Hanneton'un dediği gibi «bu dünyadan ayrılacaklarsa, çekip giderken kapıları şöyle iyice çarpıp kapamaktı.»

Yaptıkları güç ve tehlikeli iş sonuna yaklaşmıştı.

Üstündeki toprağı temizleyip bombayı kıskaçlarla kaldırmışlar, stabilizatör ile tutarak bin dik-

katle çukurun dibine yerleştirmişlerdi. Sıra en önemli, en tehlikeli işe gelmişti. Ötekiler nefeslerini tutmuşlar, hiç kıpırdamadan, uzun kollarıyla harıl harıl çalışan, herkes gibi sırtında çizgili elbisesi, göğsüyle sırtında renkli daireler, olan Karadeniz'li eski bir denizciyi, Goloday'ı seyrediyorlardı.

Goloday, anahtarı patlama fitiline soktu, bütün vücuduyla abandı. Boynunun, dirseklerine kadar sıvanmış kollarının damarları şişmişti. Patlama fitili biraz gevşedi, Goloday anahtarı bütün gücüyle iki defa daha çevirdi, sonra çömeldi, anahtarı bıraktı, elleriyle çevirmeye başladı.

Alplerin dibine sıkışmış bu Avusturya şehrine dün gece bir Amerikan «*B-29*» u ya da bir İngiliz «*Moskito*»su tarafından atılmış bomba toprağa çarparak eğrilmişti, patlama fitilinin bozulduğu kesindi, artık bir işe yaramazdı. Ama, kusurlu fünyesine karşılık bomba iyi durumdaydı, hâlâ beşyüz kilo TNT taşıyordu. İşte, ölüme mahkûm beş adam bunu düşünüyorlardı.

Çukur açıldığında, Hanneton ceketinin altından önceki gün bozuk bir bombadan kırık bir stabilizatör ve sinirli ince elleriyle söktüğü yepyeni bir patlama fitili çıkarmış, bozuk fitilin yerine bunu takmak için çalışmaya başlamıştı.

Acele ediyordu. Vidayı iyice oturtamadı, demir tıkırdadı. İvan birinin gelmesinden korkarak kalktı, çukurun dışına bir göz attı.

Çevrede herşey sâkindi. Başlarının üzerinde eğrilmiş kirişler sallanıyor, çatıdaki deliklerden solgun bir ışık sızıyordu. İçerde tozla yüklü boğucu bir hava vardı. Atölyenin ortasında güneşin aydınlattığı tozun toprağın içinde birkaç düzine adam yıkıntıları kaldırmaya çalışıyordu. Gürültülü bir hay huy, bağrışmalar onlara kadar gelmekteydi. SS askerleri bir bomba yokedilirken uzakta durmayı tercih ediyorlardı.

Öfkesini yenmeye çalışan Hanneton alçak sesle:

«İyi tutun, budalalar!» diye söylendi.

Goloday doğrularak homurdandı:

«Kes sesini! Hadi, fazla oyalanma!»

«Tamam, tamam, çocuklar!»

Yanuşka alnındaki terleri sildi. Tek gözlü, eski bir kolhoz ekip şefiydi bu. Bu yoketme kampındaki tutsaklar ne kadar iyimser olabilirlerse o kadar iyimserdi. Oyulmuş gözüne, gücünü alıp götüren dalak hastalığına karşılık tutsakların moralini yükseltme-çabasındaydı. İnsanları kaçmak için yüreklendiriyor, sonra elbiseleri köpekler tarafından parçalanmış, sağ kalabilmiş tutsaklarla, gözetim altında geri geliyordu.

İvan ile duvar dibinde dikilip durmadan öksüren Srebnikov'un dışındakiler tasarladıklarını, düşündüklerini konuşmadan davranışları ile ortaya koyuyorlardı. Srebnikov, zaten başındanberi bu işi heyecansız kabullenmişti. Başarı onu pek sevindirmeye-

cekti. Yakasını kurşun ya da kamp yaşantısından önce tüberküloz yakalamıştı. Tereşka ise sessiz bir insandı, pek konuşmazdı.

Goloday ellerini çizgili pantolonuna sürterek sildi, ötekilere baktı. Her zaman olduğu gibi, elebaşı yine o idi.

«Peki, söyleyin bakalım, kim vuracak?»

Herkes bir an hareketsiz kaldı, bakışlarını eğip upuzun yatmakta olan bombaya baktılar. Yanuşka'nın beyaz kıllarla kaplı çökmüş yanakları, dikkat kesilmiş ,bitkin bir görünüşü vardı. Hanneton'un canlı bakışları donuklaşmıştı. Srebnikov öksürmeyi bile unutmuş, kollarını yassı vücudunun iki yanına salıvermişti, acımasız bir kaygı vardı bakışlarında. Baştanberi sorulacağı bilinen bu soru onları duralatmıştı; acı içinde bir çözüm yolu arıyor, susuyorlardı.

Goloday sabırsızlanıyordu, kesin bir karar alınması için ısrar etti. Asık bir suratla işi sonuca bağladı.

«Gönüllü yok mu? Eh, öyleyse, kur'a çekeceğiz. En kısa çöpü çeken...» Hanneton canlandı, onun yanına yaklaştı.

«Tamam! En iyisi de bu.»

«Oldu. Hem de haksızlık yapılmamış olur,» diye onayladı Yanuşka.

Srebnikov kesik kesik öksürdü. Tereşka, kıskacın ucunu sessiz bir vuruşla toprağa sapladı. Golodya ellerini kalçalarına vurarak öfkeyle söylendi:

«Nasıl kur'a çekeceğiz yahu? Ne çöp var, ne saman...»

Çevresine sabırsızlıkla bir göz attı, bir köşede uzun saplı, ağır bir kamış vardı, aldı.

«Tamam, bu işe yarar! Tek tek koyun ellerinizi yanyana... Hadi, yapışın!»

Diz çöktü, kamışı en alttan kavradı, ötekiler de toplaştılar, eğilmişlerdi, kafaları birbirine değiyordu. Goloday'ın elinin yanına Hanneton elini koydu, daha sonra Yanuşka'nın boğumlu elleri kavradı kamışı, sonra Srebnikov, İvan'ın geniş eli, sonra yine Goloday, Hanneton, Yanuşka; yanyana gelen ellerden arta kalan küçük uca Srebnikov titrek ve ıslak elleriyle hafifçe dokundu.

Ellerinde olmadan, hepsi derin bir nefes alarak ayağa kalktılar. Duvarın dibine sıralanıp yarım dakika kadar birbirlerine bakmamak için mücadele ettiler kendileriyle. Goloday, kesin bir tutumla çekici eline aldığında ölüme razı olacak adama uzattı. Sert ve kesin bir dille konuştu.

«Herşey eşit koşullar altında, hilesiz yapıldı.»

Yine de sesinde, pek az hissedilen, bir acıma vardı.

Srebnikov öksürmedi, ayaklarının üstünde şöyle bir sallandı, çekici sapından kavradı, elinde sessizce çevirdi, aşağı indirdi. Hiçbir kaçış yolu bulamayan kaygı dolu bakışları arkadaşlarına takıldı kaldı. Ümitsiz, yavaş bir sesle konuştu.

«Kıramam ki... gücüm yok!»

Bir defa daha donup kaldılar. Goloday, ölüme mahkûm bu adama öfkeden yanan gözlerle baktı.

«Ne dedin, ne dedin?»

«Kıramam ben... gücüm yok!»

Srebnikov zorla öksürdü. Goloday uzun uzun baktı, birden kötü kötü sövüp saymaya başladı. Hanneton alaycı bir dille görüşünü açıkladı.

«Elbette! İnanmaz olur muyuz hiç? Azıcık bir çaba harcayacaksın... hepsi o kadar... sonra herşey bitecek.»

Yanuşka, Srebnikov'un yanında yeralmaya hazırdı.

«Ne yani... onun kıramıyacağını hepiniz biliyorsunuz... Çok güçsüz.»

İvan, Srebnikov'un zayıflığını bahane olarak öne sürmediğini biliyordu, beklenmedik bir biçimde gelişen olaylar öfkesini kabartmıştı.

Bir süre hasta adamı soğuk bakışlarla yukarıdan aşağıya süzdü, bir karar vermişti. Ölmek için can atmıyordu tabii, herkes gibi o da yaşamak istiyordu. Üç defa kaçmaya kalkışmış, hatta bir defasında Yitomir'e kadar gitmişti, ama, herşeye rağmen hayatta ölümle doğrudan yüzyüze gelmeyen karar verilmesi gereken zamanlar olduğu bir gerçekti. Srebnikov'a doğru bir adım attı:

«Ver bana!»

Şaşıran Srebnikov, üzgün gözlerle ona baktı, u-

sulca parmaklarını gevşetti. İvan çekici çekti aldı, belli belirsiz emretti:

«Ee, ne bekliyorsunuz? Şunu kaldırmamız gerek.»

Katı Goloday, sinirli Hanneton, tasalı Yanuşka şaşkınlıkla ona baktılar, sonra, davranıp bombaya yaklaştılar.

«Hadi, bakalım! Hanneton, ip! Sırıkları verin. Sırıkları nereye koydunuz, yahu?»

Sahte bir neşe içinde emirler yağdırıyordu İvan. Daha önce hazırlanmış sopaları ararken, başını çukurdan uzattı, yüreği hop etti, heyecanla sarsıldı. Arkadaşlarının hepsi kendi köşesinde donakaldı, bir tersliğin olduğunu sezip yavaşça bütün vücuduyla doğruldu.

Hendekten biraz ötede, yatık güneş ışınlarının aydınlattığı, tozun dumanın oynaştığı yerde komando şefi Sandler dikiliyordu. Önce, İvan'ı farketti, bakışları karşılaştı. Sandler başıyla işaret etti.

«*Komm!* Gel!»

İvan içinden küfretti, çekici elinden bıraktı, çukurdan çabucak çıktı (bu durumda uyuşuk davranmaya gelmezdi), hendeği çevreleyen dağınık toprak kümesini geçti. Arkadaşları arkasında toplanmış, sessiz duruyorlardı.

ATÖLYEDE tozdan dumandan nefes almak im-

kânsızdı. Bu bölüm temizlenip boşaltılmıştı (bombanın patlamasından korkan Almanlar makinaları çıkartmışlardı). Öğle güneşinin ışıkları delik deşik çatının her yanından içeriye süzülüyordu. Bu hangar kadar büyük yapının yıkılmış öteki ucunda «S» bölümü kadınları yıkıntıyı kaldırıyor, ortalığı açıyorlardı. Birkaç düzine adam ellerinde tezkereler gidip geliyorlar; toprakla örttükleri döşemede, moloz yüklü el arabalarını itiyorlardı.

Sandler, bir sıra direğin oluşturduğu yolun ucunda, elleri arkasında beton tabanın üzerinde güneşin yaptığı koca lekenin yanında bekliyordu. İvan toprak yığınından çabucak indi, altı tahta ayakkabılarını toprakta gürültüyle sürüklemeye başladı. Sarı kaşlarını çatarak tabanda aydınlanmış karenin tam kenarında, Sandler'in birkaç adım ötesinde durdu. SS bir elini arkasından çıkararak parmaklarıyla şapkasının geniş siperinden tuttu, çekiştirip düzeltti.

«*Wie ist mit der Bombe,* Bombadan ne haber?»

«Birazdan. *Gleich!*»

«*Schneller hinaustragen.* Çabuk, dışarı taşıyın!»

Sandler, kuşkuyla çukura, çukurdan kendilerini dinlemek için başlarını uzatmış adamlara baktı, sonra İvan'ı süzdü İvan, herşeye hazır, bir asker gibi dimdikdi. Almanın traşlı esmer yüzüne delici bakışlarla bakıyordu.

Alman, İvan'dan daha yaşlı görünüyordu; gücünden, saygıdeğer olduğundan emindi. SS'in korku

veren ellerinin her hareketini İvan büyük bir sabırla izliyordu. Biraz ötede, atölyenin öteki ucunda çizgili elbiseli iki kadın tezkerelerini yere koymuş, korkularını yenerek büyük bir merak içinde olayların sonucunu bekliyordu. Ama, tutsağın geniş omuzlarına, güçlü yapısına bakan Alman, İvan'ın yüzünden birşeyler yapmaya hazır olduğu anlamını çıkardı, ona doğru birkaç adım attı, tozlanmış çizmelerini öne doğru uzattı. Başıyla çizmesini işaret etti.

«Tertemiz!»

İvan, kendinden ne istendiğini hemen anladı (zaten bu kampta tersi düşünülemezdi), ama bir an için (kendisi daha başka birşeylere hazırlamış olduğundan) bu beklenmedik olay, duruşunda bir yabancılaşma doğurdu. Sert yüzü, çıkık elmacık kemikleriyle kötülük örneği veren Sandler bekliyordu. Daha fazla oyalanamazdı, arkadaşları çömelmişlerdi bile. İvan için utandırıcı, alçaltıcı bir durumdu bu, kendini tuttu, öfkesini içine gömdü.

İki büklüm, ceketinin yenlerini gerdi, çizmeyi silmeye başladı. Yepyeni çizmeler, daha sabahleyin özenle boyanıp fırçalanmıştı. Bir iki vuruşta çizme güneşin altında hemen parıldamaya başladı. Daha sonra çizmenin koncu, ökçesi ışıldadı, sadece vardala biraz tozlu kalmış, bir de çizmenin burnundaki yeni sıyrıklar kaybolmamıştı.

Bu arada, komando şefi çakmağını çıkarmış, sigarasını yakmıştı; tabakasını cebine koydu, duman-

kokusu İvan'a kadar geldi, koku alma duyusunu uyardı.

Alman sigarasını silkti: Küller İvan'ın traşlı başına döküldü, sönmemiş bir tütün kırıntısı boynunu yaktı. İvan'ın içinde bir öfke dalgası büyüyor büyüyordu, kendini tutabilmek için zorlandı. Bir sıçrayışta ayağa fırlamak, vurmak, devirmek, bu budalayı ayaklarının altında çiğnemek istiyordu gerçekte. Kendi kendisiyle mücadele ediyor, Almandan mümkün olduğu kadar çabuk kurtulmak için siliyor, siliyordu. Buna karşılık Almanın hiç de acelesi yoktu, burnundan dizine kadar çizmenin pırıl pırıl olmasını bekliyor, çekmiyordu. Biri bitince ötekini uzattı.

İvan biraz doğruldu, bu bir anlık boşluktan yararlanarak ilk defa çizmelerden öteye baktı. Kadın tutsaklar onu gözlüyorlardı. Bu bakışlar meraktan uzaktı, ama birdenbire birşey dikkatini çekti. Ne olduğunu anlayabilmek için onlara bir daha, dikkatle baktı...

Anladı birden: Yedi kat yerin dibine geçseydi daha iyiydi, kadınların gözlerindeki hor gören bakışlar onu yıldırımla vurulmuşa döndürdü. Başka bir şey görmüyordu, bu yüzlerin yaşlı ya da genç olup olmadıklarının bile farkında değildi, kırgınlık dolu bu bakışlar ona dayanılmaz bir acı veriyor, benliğini yakıyordu.

Bu arada, koncu beyaz lekeli, tozlu öteki çizme

dizlerine yaklaştı. İvan biraz bekledi. Alman bir iki kelime homurdandı, çizmesinin burnuyla İvan'ın kaburgalarına dokundu. İvan'ı hâlâ tutmakta olan içindeki birşeyler paramparça oldu, parmakları ceketin kollarını bıraktı, tırnakları acıyla avuç içlerine battı.

Ayağa fırladı, yumruklarına dayanılmaz bir ağırlık gelmişti sanki. Karşı konmaz bir güçle Almanın çenesine vurdu. Bütün bunlar öylesine çabuk olmuştu ki, beton döşemeye yığılıp kalan Sandler'i görünce şaşırıp kaldı. Biraz ötede, şapkası zıplayarak yerlerde yuvarlanıyordu.

Ne olduğunu pek kavrayamamıştı İvan. Almanın karşısında başı omuzlarına gömülü, bacakları iki yana açık, yumrukları sıkılı, öylece bekliyordu. Sandler'in kalkacağını, üstüne atılacağını düşünüyordu. Uzaktan, çeşitli dillerde, heyecanlı bağrışmalar geliyordu. Bunlar İvan'ı suçluyor mu, yoksa koruyor mu, bilmiyordu.

SS üzerine atılmamıştı, hiç acele etmiyordu, acısını yenmek ister gibi bir yanına döndü, oturdu, yavaşça şapkasını aldı, birkaç fiske vurdu, tozunu silkti. Sanki kalkmaya hiç niyeti yoktu, öylece kaldı; bacaklarını yaymıştı, bir çizmesi pırıl pırıl, ötekisi tozluydu. Tutsakla ilgilenmiyor gibiydi, şöyle elleriyle saçlarını sıvazladı, kesin bir hareketle şapkasını giydi. Kötülük dolu bakışlarını öfkeden şaşkına dönmüş tutsağa dikti, tabanca kılıfının deri

dilini korkusuzca açtı.

Şimşek gibi bir düşünce İvan'ın kafasında aynı hızla gelip geçti: 'Herşey bitti!' Ama bu konuda kaygılanmaya vakit bulamadı. Tabancaya mermi sürülmüştü. Alman birden ayağa fırladı. Bu hareket İvan'ı içinde bulunduğu uyuşukluktan kurtardı, pisi pisine ölmemek için başı önde düşmana saldırdı.

Vurmaya vakit bulamadı: yer sarsıldı, kıpırdadı, apansız, gökgürültüsünü andıran bir patlama tuttuğu gibi onu havaya savurdu, sağırlaştırdı, karanlık bir çukura fırlatıp attı. Kara, yakıcı bir toz bulutu Almanı ve çevresindeki herşeyi bir anda örtüverdi.

Çok kısa bir süre sonra İvan toprakta yatmakta olduğunu farketti. Her yanına birşeyler düşüyor, çatırdıyordu, ortalığı iç bulandırıcı bir koku kaplamıştı. Sırtı yanmıştı. Bir tuğla, anlaşılmaz bir gecikmeyle düştü, paramparça oldu.

Yaşamakta olduğuna inanan İvan, çevik bir hareketle döndü, dört bir yanına baktı; burnunda yeni açılmış sıyrıklar, toprağa azıcık gömülmüş, tanıdık bir çizme.. düşmanın vücudu toz bulutu içinde yerde.. sürünmeye çalışıyor.

İvan böğrünün altından ağır bir beton moloz aldı, hızla fırlattı, moloz bütün gücüyle Almanın sırtına çarptı. Sandler sarsıldı, küçük bir «ah» çekti, elini oynattı.

İvan'ın aklına tabanca geldi. Dizleri üstünde emekliyerek SS'in üzerinden geçti, yarı kasılmış parmaklarından tabancayı çekti aldı. Kalbi çılgınca çarpıyordu.

Kendini toz bulutunun içine attı...

BEŞİNCİ BÖLÜM

ISSIZ VE KARANLIK gece, kaçakları gitgide daralan taşlı bir boğazda, biçimsiz ağaçlarla kaplı tatlı bir meyilde yakaladı.

İvan, yorgun hareketlerle, yosun kaplı taşları tırmanıyor, kendisini inatla izleyen gücünün son noktasındaki kızı beklemek için zaman zaman duruyordu.

Bu içkarartıcı yarığı her ne pahasına olursa olsun geçmek istiyordu. Yukarıda karanlık daha az yoğun olmalıydı; buradaki kalın bir sis tabakası uçurumları bile örtmeye başlamıştı.

Bir türlü karar veremiyordu. Güçlerine güvenleri kalmamıştı. Öte yandan, şehirden mümkün olduğu kadar çok uzaklaşmak, kendilerine gerçekten yar-

dımcı olan yağmurlu geceden sonuna kadar yararlanmak istiyorlardı. Bu yüzden köpekler izlerini sürememişti. Yorgun düşmüşlerdi, ama yukarılara, daha yukarılara tırmanmaları gerekiyordu. Ancak Alpler kurtarabilirdi onları; aşağıda, yollarla vadilerde ölüm kol geziyordu.

İvan, Alman muhafızların, motosikletlerin, köpeklerin buraya ulaşamayacağını biliyordu. Buna karşılık gücünün tükenmesinden, yorgunluktan canının çıkmasından korkmaktaydı.

Son Silezya kaçışında herşey bambaşkaydı. Gece de olsa, kırlarda, tarlalarda yürümek pek o kadar güç değildi. Açık, duru bir gökyüzünde yıldızlar vatanlarına giden yolu gösteriyordu. Girdikleri köy ve kasabalarda yiyecek birşeyler bulabiliyorlardı. Sabahleyin şehre gönderilmek için bidonlara doldurulmuş sütten içiyor, sebze topluyorlardı.

Bütün gün hareketsiz kalmak onları usandırıyordu. Sırayla nöbet tutarak ya bir çavdar tarlasında ya da çalılıkların arasında gizlenmek zorunda kalıyorlardı. Orada korkudan çok acı çektikleri bir gerçekti. Tıraş olmamış, korkunç görünüşlü, eski püskü elbiseler içinde pek az kişiden oluşan bu topluluk, bir ay süreyle ana vatanlarının sevgili sınırlarına ulaşmaya çalışmışlardı.

Ötekiler bu işten nasıl kurtulmuşlardı, bilmiyordu. Kendisine gelince, korkunç bir şanssızlık yapışmıştı yakasına: Almanlardan kaçmıştı, ama dost ye-

rine koyduğu müthiş budalaların eline düşmüştü. Şaka yapmadıklarını, ancak, şehre götürdüklerinde anlamıştı. Bunlar, içlerinde kötülük olmadan küfreden, sırtlarında sade gömlekleri, köylü ceketleri ellerinde çifteler, basit kasaba insanlarıydı. Yalnız içlerinden biri beyaz bir kolluk taşıyordu, omuzunda bir Alman karabinası asılıydı.

Ya şimdi? Küçücük ama kaskatı bir özgürlük umuduyla yüklü bilinmeyen bir ülke ve dağlar vardı önünde: Doğu Alpleri.

İvan çok yorulmuştu, geceyi geçirebilecekleri bir sığınak bulabilmek umuduyla çevresine bakındı. Gerilerde, sessizlik içinde bir gece uzanıyordu. Yokuş aşağı taşlar yuvarlanıyordu. Ardına bir göz attı. Arkadaşı yamaca yan gelmiş yatmıştı, kalkmayı düşünmüyordu bile.

Durdu, şöyle bir doğruldu soluklandı, bekledi. Gece bastırmaya başlamıştı. Toz gibi ince bir yağmur yavaş yavaş üstlerine yağıyordu. Kayalar dumanlı bir görünüşteydi. Kötü hava ve karanlıkla ağırlaşan gökyüzü sanki yere inmişti.

Islak elbiseleri yürüyüş sırasında biraz ılınmıştı, ama sırtında ürpermeler duyması için bir an durması yetti. Uzaktan kızın karanlık gölgesini seçebiliyordu. Başı, dirşeklerine kadar çıplak kolları, hareketsizdi öylece yatıyordu.

Aşağı indi, tabancasıyla şöyle bir dokundu. Çömeldi, sakınarak kızın hafif vücudunu yerden kaldır-

dı. Elleri değer değmez kız kıpırdadı, başını kaldırmadan oturdu. Bir süre bekledi, geceyi burada geçireceklerini düşünerek kaygılandı.

İvan çevresine bakındı: Bir yanda kayalıklar birdenbire yükseliyor, öte yanda yamaç, kapkara bir ağaçlık çukurla son buluyor, oradan yükselen nemli kalın bir sis onlara kadar geliyordu.

Derinliğini tahmin etmek imkânsızdı. Ilık, mavimsi sessizliğin içinde tâ uzaklardan ırmağın tekdüze mırıltısı duyuluyordu.

Tekrar geleceğini anlatmak ister gibi kızın omuzuna dokundu, biraz öteye gitti. Karanlığı inceden inceye yokladı. Yamacın üzerine hafifçe eğilmiş bir kaya gördü. Pek iyi bir sığınak sayılamazsa da başka çareleri yoktu. Onları yağmurdan korurdu ya, yetmez miydi?

Kenardaki keskin taşların üzerinden dikkatle yürüdü, geri geldi.

Şaşırtıcı birşeydi bu: Kızın canlılığı, motosikletler karşısında gösterdiği cesaret nerede kalmıştı? Şimdi talihsizliğinin dar boğazında ıslak, zayıf, yorgun bir küçük kuşu andırıyordu.

Güçlükle soludu İvan eliyle dokunduğunda hiçbir tepki gösteremedi, kalkamadı, öyle küçücük, titrek, tortop olmuş, kalakaldı.

«Hadi, gel, dinlenelim! Dinlenelim.. anlıyor musun? Şey... işte... *Schlaffen..* uyumak?!.. ya da nasıl denirse, öyle işte..»

Kız, bir an için sâkinleşti, titremesi durdu. Başı göğsünde, yine oturdu kaldı.

İvan biraz bekledi, sonra onu kaldırdı, sığınağa kadar taşımak niyetindeydi. Kız beklenmedik bir güçle kollarından sıyrılmak istedi, İtalyanca birşeyler bağırdı, debelendi İvan kızı bırakıverdi. Bir süre kayıtsız kaldı, öfkeyle düşündü: 'Hay Allah, seni... Kal burada, şımarık şey!'

Kayanın altına gitti. Tekbaşına ne kadar güçsüz olduğunu hissetti, gözleri kapanıyordu, ceketinin yakasını kaldırdı, büzülüp uyudu.

HER zaman olduğu gibi dünya yerini karmakarışık bir karabasana bırakarak hemencecik varlığını kaybetti. Bu geçiş öylesine belirsizdi ki, korkunç bir gerçeğin devamına benziyordu. Bir yıldır hep aynı düşü görüyor, her gece savaşın bir gününde çektiği acıları yaşıyordu.

Her zaman olduğu gibi, önünde, küçük bir Ukranya evinin sıvaları dökülmüş, toprak duvarı uzanıyordu, duvara kömürle «*Aleksiyev'in Bölümü*» yazılmıştı, altında da bir ok vardı. Listeye adını bir ay önce, ordunun Zmiev'e yeni saldırdığı ve Harkov'un kuşatıldığı dönemde yazdırmıştı. Oysa, şimdi birlikler ters yönde ilerliyorlardı. Akaryakıtları kalmamıştı, geceleyin traktörleri nehire atıp yoketmişler,

silâhlarını parçalayıp tarlalara atmış, resmî belgeleri bahçede yakmışlardı.

Şafak sökerken, sığındıkları avluda, görevli subaylarla yaptığı kısa bir toplantıdan sonra, çembere alınmış kuvvetlere komuta eden albay beynine bir kurşun sıkmıştı. Birliğine çekilme emri verilmişti; bir üsteğmenle üç savaşçı kasabanın son evinin yakınında daracık bir hendek kazmaya koyuldular.

Bütün bu olaylar İvan'ın belleğinde iyice yer etmişti, ama gördüğü düşte albay hâlâ avluda çırpınıyor; Karadenizli gemici Goloday, bir mitralyöz birliğine komutan olmuş, homurdanıp duruyordu. Siperde, İvan Tereşka çavuşun yanında Abdurrahmanov değil debozguna uğramış bataryalarında bir tek kelime rusça anlamayan bir savaşçı, Srebnikov vardı. Her an can çekişmekte olan Srebnikov, çarpışmadan önce mitralyözünü hazırlayacağı yerde, eline geçirdiği kısa bir Alman piyade kılıcıyla ceketini göğsündeki daireleri öfkeyle kazıyor, kendi kendine homurdanıyordu:

«Bir adım geri çekilmek yok! Bir adım geri çekilmek yok!»

Aynı anda bu uzak sabahtan gerçek bir tablo; açık bir ilkbahar göğü, küçücük bir evin mavimsi, serin gölgesi yanlamasına yola düşmekte, çitlerin altında ısırgan otları titreşmekte, çite dayalı su dolu bir testi terlemekte, kendi kendine sallanmakta... Sınırın ötesinde, büyük yolda, zırhlı araçlar kasaba-

ya doğru ilerliyordu.

Bir iki dakika sonra küçük evin arkasından çıkıvereceklerdir. İvan Tereşka patlama fitilini el bombasına bir türlü yerleştiremiyor, parmaklarının bütün gücüyle bastırıyordu ama boşunaydı. Sanki küçük pirinç silindir genişlemiş, deliğin içine girmek istemiyordu. Tereşka sinirleniyor, acele ediyor, fırlayıp gideceğinden korkmadan yumrukluyordu. Tekrar kendine geldiğinde, siperde yalnız olduğunu görüyordu. Arkadaşları onu terketmişlerdi. Tek başına gitmesi gerektiğine karar veriyor, ama geri çekilme komutunu duymadığını hatırlıyordu. İvan öne fırlıyor, göğsü siperin kenarında, bekliyor, toprak gümbürtüyle yıkılıyor, siperden çıkmak için çırpınıyor, birden ağırlaşan vücuduna söz geçiremiyor, geriye doğru kayıyordu.

Arabalar hemen yanıbaşındaydı.

Gürültülerinden ürken bir serçe sürüsü, sebze bahçesinden havalanıyor, göğün yarısını kaplıyor, coşkun bir uçuş içinde oradan oraya döneleyip duruyorlar, ilk araç geçtiği toprağı alt üst ederek son evin arkasından görünüyordu.

İvan kurtulamayacağını anlıyor, çaresizlik içinde elini kaldırıyor el bombasını yola atıyordu. Ama bomba patlamıyordu. Zıplıyor, ıslık gibi sesler çıkarıyor, o arada araç bombanın çevresini dolanıyordu. Artık araçtan evin dibindeki siper görülebiliyor, ama, birden Tereşka korkunç bir yanlışlık yaptığını anlı-

yordu: bu Sovyet yapısı bir T 34 idi.

Korkudan bir an soğukkanlılığını kaybediyor: «Ne yaptım?» Kendini geriye atıyor, geniş bir süngüyle yüzyüze geliyor, Alman aniden havayı yarıyor, süngü, sanki başkasınınmış gibi, İvan'ın göğsüne yavaşça, hissettirmeden giriveriyor. İvan sonunun geldiğini biliyor. Öldürülmüştür, umutsuzluk boğazını sıkıyor, ama, hiç acı duymuyordu.

İVAN, genellikle, işte tam bu anda korku içinde uyanırdı her zaman ama, bu defa, bilinci adeta kendiliğinden işliyor, onu yüreklendiriyor, herşeyin bitmediğini; önünde tutsaklık, çeşitli kaçışlar olduğunu, göğsü süngüyle delinse bile ölemeyeceğini söylüyordu.

Düşleri birbirine karışmış, üstüste geçmişti sanki. İşte şimdi eski Kriviçi oymağının tarihsel toprağı üzerinde yükselen kasabası Tereşki'de İvan. Sanki bütün bunlar savaştan önce, askere yazılmadan önce geçmiş gibi. Koyun derisi çarıklarıyla sürülmüş yolu geçiyor, Golodya'nın yönettiği kolhozdaki buğday ambarına doğru koşuyor. Tanıdığı tutsak arkadaşları da orada, hepsinin elleri bağlı. İvan'ın yüreği sıkıntısından, çatlayacak gibi. Geç kalmaktan, insanlara, öfkelerini tutsaklarda gidermemeleri gerektiğini, tutsaklığın ağır bir suç değil, ancak bir felâket

olduğunu, teslim olmadıklarını, onları teslim aldıklarını, hatta bazan düşmana satıldıklarını anlatamamaktan korkuyordu.

Buğday ambarına kadar gidemedi. Çıplak ayakları çamurda kayıyor, rahat hareket edemiyordu, kolları, vücudu gittikçe irileşiyor, suyun içindeymiş gibi ağır ağır, zorlukla koşmaya çalışıyordu.

Yolu seçince bir çite doğru yöneldi. Çıplak uzun bacaklar gördü. Başını kalırdı: Çit'in en üstünde tanımadığı biri oturuyordu. Bu genç kızın güneşin altında parıldayan kar beyazı bir elbisesi, yay gibi kara kaşları vardı. Olgun erikler kadar gölgeli gözlerinden bir gülümseme yayılıyordu.

«*Ciao,* İvan!»

Durdu. Herşeyi çabucak unutuverdi. Memnun, mutluydu, utanmıştı. Kızı daha önce tanıdığı bir ihtiyara benzetti. Yaşadığı sürece bilinçaltında ve düşlerinde yaşattığı hep o idi.

Sevinçten kendinden geçmişti. Çite, kıza doğru bir adım attı, ama elbiselerine bakınca bu işten hemen vazgeçti. Tarladan dönüyordu, traktör kullanmıştı, ve ayağında dizleri yamalı bir pantolon, sırtında rengi kaçmış bir gömlek, elinde mazot lekeleri vardı.

Canı sıkkın duraladı. Zaten kızın güneş yanığı, olağanüstü yüzündeki gülümseme kaybolmuş, elbisesinin parlaklığı birden solmuş, bir hayalet gibi genç kız yavaşcacık kayboluvermişti.

Çite doğru atıldı, tahtalara, söğüt dallarının dolandığı kazıklara sarıldı, bu sırada önünde annesi belirdi. Çitin öte yakasında, patates yapraklarının ortasında ve ayakta duruyordu. Kollarını çitin en üst sırasına dayamıştı. Kucağında köylülerin soluk elbiseleri vardı, üzgün bir tavırla konuştu.

«O bir faşistti, oğlum! Arkadaşlarını Almanlara o ihbar etti...»

«Nerede o? Nerede o?» diye bağırmak istiyor, bir türlü yapamıyordu. Boynunda trampet eşliğinde, tutsakları asmak için kampta kullandıkları siyah ipek bir kordon vardı.

İp sıkıyor, geriliyordu. Öbür ucu geçitte öldüremediği çoban köpeğinin arkasında sürükleniyordu. Köpek hızla kayışı çekti. İvan düştü, bağırmak istedi. Sesi çıkmadı. Birşey onu dürterek uyandırdı.

ALTINCI BÖLÜM

ÜSTÜNDE ÇIN ÇIN öten bir kahkaha patladı. Başını kaldırdı, boynunu yokladı, uykudan şişmiş gözlerini kocaman kocaman açtı. İlk gördüğü şey derinliği ölçülmez parlaklıktaki bir gökyüzü oldu. Genç kız bembeyaz dişlerini göstererek neşeyle gülüyordu.

«*Basta schlaffen*. Yeter uyuduğun!» Marş marş gerek.

Vücudu sanki elektriğe çarptırılmışcasına soğuktan titredi. Tüyler ürpertici düşlerin etkisinden hâlâ kurtulamamıştı. Susuyordu; bütün kaygılarıyla yavaş yavaş gerçek dünyaya dönüyordu.

Genç kız bir koluna yaslanmıştı, yanında oturuyor, dişleri arasında bir tutam ot geveliyordu. Önce-

ki günden, ne bitkinlik, ne de bir uyuşukluk izi kalmıştı üzerinde.

«Marş, yürü, diyorsun, ha? Eh, görürüz bakalım!»

Genç kız, alaycı, güleç gözlerle yüzüne baktı, onayladı.

«Görmek, görmek!»

İvan soğuktan donmuş, durmadan omuzlarını oynattı, ayağa fırladı hırsla kollarını sallamaya başladı. Bacaklarını iki yana savurdu, dizlerini kırdı, çömelip kalktı. Askerleri kızıştırmak için her zaman yapılan hareketlerdi bunlar.

Genç kız önce pek şaşırmış göründü, geniş yay kaşlarını kaldırdı, bir süre seyretti. Kısa ama çın çın öten bir kahkaha daha patlattı. İvan, korktu,

«Şişştt!.»

Kız hemen kendine geldi, eliyle ağzını kapadı, çevresine bakındı. Ama gözlerinde hâlâ alaycı kıvılcımlar vardı. İvan sert, sitem dolu bir bakışla baktı kıza. Soğuktan uyuşmuş vücuduna sıcaklığın yayıldığını hissetti. Kız yeniden, şakacı, kaygısız bir kahkaha koyverdi.

«Bu, jimnastik?»

«Elbette jimnastik. Soğuktan donmaktan iyidir.»

İvan düşünceliydi, şakalaşmaya girmedi. Kız anladı, ciddileşti, dünden kalan ıslak ceketinin altında soğuktan donmuş omuzlarını oynattı, içini çekti,

alttan alta merakla İvan'a baktı.

Eski bir askerlik alışkanlığıyla önce işe çevresine bakınarak başladı İvan. Gerçekten çok uyuduğunu anladı. Sabah oluyordu. Gerçi güneş henüz başını dağların ardından göstermemişti, ama bulutsuz gökyüzü parlak bir duruluktaydı. Dar boğazın karşısındaki kayalar, ağaçlar, sarp kenarındaki yarıklar gökkuşağının her rengiyle parıldayan güneşle aydınlanmıştı. Bu köşede ise, hâlâ gece karanlığına gömülü külrengi bir yığıntı sabırla uyukluyordu.

Çevreye baktığını görünce kız konuştu:

«Dağlar ne güzel! Nasıl, ha? *Estetico!*»

Ayakkabılarını takırdatarak oturduğu taşın kenarından indi, kayanın üzerine çıktı, boğazın öteki ucunda parıldayan güneşe hayranlıkla baktı.

İvan doğanın güzelliklerine ilgisizdi. Tutsaklığı boyunca her sabah aynı şeyi duyardı. Uyandığında bütün varlığında, vücudunun her parçasında en ince ayrıntılarına kadar bildik, alışılmış bir açlık nöbeti, acı veren bir boşluk duygusu hüküm sürerdi.

Yine yiyecek birşey yoktu. Üstelik, şu kahrolasıca dağlarda nereden yiyecek bulabileceğini bilmiyordu; açlık çeken insanların pek uzağa gidemiyeceklerini kesinlikle biliyordu. Tükürüğünü yuttu, genç kızın ilgilendiklerine kayıtsız, sordu:

«Nereye gitmek istiyorsun?»

Kız anlamadığını gösteren bir tavırla kaşlarını kaldırdı. İvan öfkelenmeye başlamıştı, elleriyle çe-

şitli yönleri gösterdi.

«Marş marş nereye? Buraya mı, buraya mı? Sen nereye gidiyorsun?»

«*Ostfront, Russfront!* Gidiyorum. Rus cephesine.»

İvan şaşkınlıkla ona baktı. Kız sözlerinin güvensizlikle karşılandığını görünce tekrarladı.

«Si, si. Sinyorina *tedesci*'leri, Almanları bum bum yapmayı biliyor.»

Kız iyiydi vallahi! Zaten sabahtanberi saflığı onu çileden çıkarmaya başlamıştı. İvan kaşlarını çatarak kızın canlı ve kendisine göre çok güzel yüzüne baktı. Eğleniyor muydu? Ama, hiç de öyle görünür değildi. Çok ciddî konuşuyordu. Cevabını beklerken kocaman kocaman gözlerle ona bakıyordu.

«Ne bum bum'u? Saçma bütün bunlar...»

«*Was?* Saçma olan ne? Russo, sinyorina'ya rusça öğretecek?»

«Bakalım!»

«Bakalım, çok iyi! Tamam, ja?»

Sevinçle diretti. Ama, İvan cevap vermedi. Sırtına yapışan ıslak ceketi teninde hissederek titredi. Göğsündeki budalaca dairelere baktı. Üstündeki elbiselere çeki düzen vermek zorundaydı bunlarla pek uzağa gidemezdi.

Göğsündeki üçgeni ve numarayı parmaklarıyla kavradı, çatırtıyla kopardı. Bunu gören genç kız da kendininkileri sökmek istedi. İnce parmaklarının u-

cundaki tırnakları pek yumuşaktı, işaretleri tutan iplikler ise pek o kadar kolayca kopartılacak cinsten değildi.

Kız, İvan'a doğru bir adım attı. Etli, dolgun alt dudağını çocuklar gibi bükerek omuzlarını kaldırdı.

«Sen yapmak...»

«Sen yap, demen gerekir.»

Yavaşça ona döndü. Islak ceketin altında biçimlenen yuvarlak kabartılar yüzünü allak bullak etti. Dudaklarını ısırdı. Bunu gören kız aceleyle kumaşı göğsünden uzaklaştırdı, şöyle bir kıvırdı.

Kısa bir kararsızlıktan sonra, İvan, üçgenin köşelerinden kavradı, hızla çekti. İz kalmaması için sökük dikiş yerlerini buruşturdu, çıkardıklarını bir taşın altında bulduğu bir deliğe sokuşturdu.

«*Grazie!* Teşekkür ederim.»

«Rusçayı nereden öğrendin?»

«İtalya'da, Roma'da. Kampta, Rus sinyorina Marusia öğretti bana. iyi *sprechen rus, ja?*»

«İyi, iyi!»

«Anlamak daha iyi, daha iyi!»

Övündü kız. İvan içinden bu saflığa güldü. Başka şey düşünüyordu.

«Trieste nerede biliyor musun?»

Kız neşeyle:

«O, Trieste, İtalya...», diye cevap verdi.

«İtalya'da olduğunu biliyorum. Ama, nerede, hangi yönde?»

Beriki önce bir yana baktı, sonra ardından güneşin olduğu yöne doğru elini uzattı; belli belirsiz, dağların üstüne doğru kaldırdı.

«Trieste yolu orada.»

«Yol!» diye söylendi İvan kaygıyla. Bu yola varmak için Alplerin dağ zincirini, boğazları, akarsuları ve işin en kötü, en güç yanı insanların yoğun, gelen gidenin çok olduğu yolların bulunduğu vadileri aşmaları gerekecekti. Kampta sözü çok edilen partizen kasabalara pek yakın değillerdi. Ama seçim şansları pek yoktu. Madem bir defa o cehennemden kaçmışlardı, trampet sesini duyar duymaz herşeyi bırakıverecek kadar aptal olamazlardı.

Öyleyse oraya varmak gerekti. İlerlemek, yürümek, koşmak! Korkmamamak, bütün gücünü toparlamak, bütün yeteneklerinden, bütün tecrübesinden yararlanmak, ana zinciri kırmak; Yugoslav, İtalyan, kim olursa olsun partizanlara ulaşmak gerekti. Bundan böyle İvan için hayatın anlamı bir yıllık tutsaklığı sırasında tattığı büyük utançla çektiği bütün acıların ödülü bu idi.

Karanlık ve ıslak geçitte müthiş bir soğuk vardı. Bütün gece buz kesilen vücudu titremelerle sarsılıyor, bir an önce güneşte ısınma arzusuyla yanıyordu. Yamaçta daha rahat bir yol olduğunu farkedince ortadan tırmanmaya başladılar.

Birbirlerine rastladıklarından bu yana ilk defa kız önde yürüyordu. İvan'a gelince, o birkaç adım

gerisindeydi. Sanki aralarında sözleştikleri ilk güven işaretiydi bu.

Yamaç buralarda dik ve sarptı. Genç kızın ayağındaki ayakkabılar bastıkça kayıyor, yuvarlanıyordu. Sonunda çıkardı, eline aldı. Bir eliyle demir teller gibi katı, dikenlerle dolu saplara tutunuyor, kertenkele gibi çevik hareketlerle taştan taşa atlıyordu.

«Russo, sen *offizier?*»

«Ne subayı?. Ben bir tutsağım.»

«Tutsak? Anlıyorum. Savaştan önce neydin sen?»

İvan hemen cevap vermedi. Bu sorgu hiç hoşuna gitmiyordu, (karşı casusluk örgütünün yaptığı bir işti bu):

«Kolhoz'da çalışıyordum.»

«Kolhoz nedir?»

«Hem anlamıyorsun, hem de soruyorsun. Eh, işte.. bir çeşit *bauer,* köylü yani...»

«Ha anladım: Landwirtschaft.»

«İşte o, Kolhoz.»

Tam bu sırada kızın yerinden oynattığı çakıl taşlarıyla toprak topaklar üzerine doğru yuvarlanmaya başladı, geriye sıçrayacak vakti ancak buldu.

Kızın alaycı kahkahası çınladı. İvan kötü kötü bağırdı.

«Eee! Kes artık!»

Kız yeniden kendini tuttu, ağzını eliyle kapadı, dönüp baktı.

«Pardon!»

«Pardon, pardon! Sessiz, sâkin durmalısın. Gülecek ne var?»

Tasasızlığı sinirine dokunuyordu. Görünüşü pek hoyrat, kaba olmalıydı ki, kız ona bakar bakmaz dudaklarını ısırdı.

«Adım Giulia. Sinyorina Giulia!»

İvan yüzüne dik dik baktı, kendi kendine söylendi. 'Olmaz böyle şey! Sinyorina, ha!' Çok kızıyordu, sahte nezaket gösterisine hiç niyeti yoktu. Oysa kız sinmişe benziyordu.

Sustu, çabuk çabuk tırmanmaya başladı. İvan uzaklaşmasını bekledi. İyice eğildi, pürtüklü, soğuk taşların üzerinde geniş adımlarla yürüdü. Çizgili oynak gölgeyi izlemek için çabuk çabuk bakıyor, düşünüyordu: Kimdi bu? Gürültülü İtalyan şehirlerinden gelme, yersiz, yurtsuz bir serseri, acımasız savaş ateşinin yaktığı kaygısız bir pervane mi? Hafifmeşrep, serüvene düşkünlüğü açıkça görülen bir yaradılışı ona daha uygun buluyordu. Gerçi, kızın göğsünde siyasal suçlulara ait kırmızı üçgen vardı, üstelik Almanlara kin beslediğini de söylemişti. Ancak İvan, Nazilere düşmanlığının pek ciddî nedenlere dayandığını sanmıyordu. Belki bunlardan biri onu küçük düşürmüş, onurunu kırmıştı, sonra da kampta her çeşidine tanık olmuştu. Ama soyunun

yaratıkları kendilerine yapılanları pek çabuk unuturlardı.

Onu çok iyi tanımıyordu. Oysa, geçirdiği denemelerle kaçarken en küçük bir düşüncesizliğin durumu etkilediğini biliyordu.

Bütün bunları gözönüne alınca uyanık kalmalı, yalnızca kendine güvenmeliydi.

YEDİNCİ BÖLÜM

SONUNDA, SARP BAYIRIN kenarına ulaştılar, soluk almak için durdular. Önlerinde gözalabildiğine çarpık ağaçlarla kaplı geniş bir tepe yayılıyordu. Bu onlara nemli ve soğuk yarıktan sonra şaşırtıcı bir özgürlük, bir genişlik duygusu verdi. Aşağılarda, uzakta geniş bir vadi vardı. Ardında morumsu bir sisin ötesinde dağlar zinciri uzaklaşıp gidiyordu. Kız soluk soluğaydı.

«*Rauchen*. Biraz dinlemek. sigara içmek?»

İvan hiç bir şey söylemeden bir taşın kenarına ilişti. Giulia çabucak, önce, kaya birikintilerinin üzerinden uzaklara sonra ağaçlıklı bayırdan yer yer esmer toprak lekeleriyle kaplı aşağılara baktı. İvan, kızın birden donup kaldığını farketti, sanki bakışları bir şeye takılıp kalmıştı, bacağı öylece kıvrık,

donmuş, ayakkabısını giymeyi bile unutmuştu.

Hemen ayağa fırladı. Aşağıda, ağaçların ortasında bir keçiyolu parıldıyordu. Giulia, başını çevirmeden kolundan tuttu.

«*Russo, Mensch!* Bir adam!»

İvan, aynı anda bir adamın patikadan yukarı hızla çıktığını gördü.

Oturdular. Giulia, biraz önceki hıncını unutmuş, gölgeli gözbebeklerinde merak ve araştırma isteği doğmuştu. İvan kaşlarını çatarak bakışlarını çevirdi, koynundan tabancasını çıkardı. Kız niyetini anladı. İvan, hiçbir açıklamada bulunmadan omuzuna dokundu, eğildi, yarı aydınlık çam ormanına daldı; elini alt dallara uzattı, patikaya varabilmek için hızlı hızlı yürümeye başladı.

Patika biraz önce tasarladığından daha uzaktı.

Ağaçların daha sık olduğu yerleri seçerek geçitten uzaklaştı. Birden genç kızı yalnız bırakmasının doğru olmadığını düşündü. Keçiyolu hâlâ görünürlerde yoktu. Çam ağacının iğnemsi yaprakları ortalığa güçlü bir koku yayıyordu, her şey sakindi; taş, toprak, yere yığılmış çam yaprakları ağrıyan ayaklarına acımasız batıyordu. Sabah güneşinin güçlü ışıkları en yakın dağların ardından görülmeye, ortalığı ısıtmaya başlamıştı.

Dünkü takibi hatırlayarak tabancasına baktı: beş mermi vardı, bir tanesi de namludaydı. Bu ona biraz güven verdi. Elbise, ayakkabı, hatta yiyecek

bir şeyler bulabileceklerini düşündü. Hâlâ bir şeyler yemek istiyor, yiyecek sözü aklına geldikçe ağzı sulanıyor, tükürüklerini yutmakta güçlük çekiyordu.

Beklenmedik bir anda ve on onbeş adım ötede, ağaçların ortasında keçiyolu beliriverdi. Durdu, baktı. Kimseler yoktu. Kulak kabarttı: Kısa kuyruklu küçük bir kuş eğrilmiş bir ağacın dallarından havalandı, yakınında bir kozalak yere düştü, sonra her yanı yine sessizlik kapladı.

Bakışlarıyla saklı bir yer arandı. Birkaç adım daha attı, yosunlu bir kaya parçasının ardına, otların pek seyrek olduğu pürtüklü toprağa uzandı.

Toprağa iyice yapışmış, ağaçların tepesinden görülen patika kıvrıntısına doğru bakıyor, bu adama ne yapması gerektiğini düşünüyordu. Bu adamın asker olmadığı, elbiselerini hiç direnmeden vereceği kesindi. Ya sonra?. Silâhsız bir adamı öldürmeye vicdanı elvermiyordu, ama onu canlı bırakmak da intihar demekti. Bir çözüm bulamadı. Bu işin pek iyi sonuçlanmayacağını düşündü. Zaten içinde bulundukları durumda büyük dağ zincirini aşamayacakları tartışma götürmezdi.

Adam, İvan'ın tahmininden çok daha yakında ortaya çıktı. Bilinmeyen bir nedenle yürümüyor, hemen hemen koşuyordu. Yorgunluktan soluk soluğaydı, gözleri çam ormanına çevriliydi, sürekli ardına bakıyordu. Onları görmüş müydü acaba?

İvan taşın arkasında bütün vücudunu gerdi, çiz-

gili elbiselerini saklamaya çalışarak toparlandı. Yapacağı işin ne kadar alçakça, acımasız ve tiksindirici olduğunu düşünüp ani bir öfkeyle küfretti.

Fakat bunu yapmak zorundaydı.

Adamın yaklaşmasını bekledi. Bacakları iki büklüm, kayanın ardında yavaşça döndü. Elbisesinin içinde bir karınca ısırgan otu gibi omuzunu daladı. Avusturyalı pek yorgun görünüyordu. Sırtında çadır bezinden yapılma büyük, ağır bir torba taşıyordu. İri tabanlı ayakkabılarıyla kocaman kocaman adımlar atıyordu, neredeyse önünden geçmek üzereydi.

İvan üç adımda keçiyoluna vardı. Gürültüyü duyan adam geriye döndü. Yaşlı, iri yarı, hantal biriydi. Sırtında kısa bir deri ceket, ayağında dizleri yıpranmış eski bir pantolon vardı. Başındaki tirol şapkasını porsuk tüylerinden bir püskül süslüyordu.

Birden durdurulunca gözlerini kırpıştırdı, çabuk çabuk almanca bir şeyler söyledi, elini kolunu oynattı, birkaç adım atınca İvan tabancasını doğrulttu.

«*Herr heftling!*.. Bay tutsak! *Wozu die Pistole!* SS!!»

İvan sertleşti. Anlamıştı, ama, yeni bir felâketi başlarına dolamak istemiyordu. Körolasıca karınca şimdi de kürek kemiklerinde dolaşıyordu. İvan acımasız sert bakışlarını Avusturya'lıya dikmişti.

«SS!! Dort SS!! *Streife!*»

Heyecanlanmıştı. Solgun yüzünden ter boşanı-

yordu. İnip kalkan göğsünden hırıltılar, ıslık sesleri çıkmaktaydı.

İvan çevresine bakındı, dudaklarını ısırdı.

«Nerede SS'ler?»

«*Dort! Dort! Ich möchte Ihnen gut machen.* İyiliğini istiyorum senin.»

Bir eliyle bunları anlatmaya çalışıyor, öteki eliyle de sırtındaki torbanın kayışını tutuyordu.

«*Du nein lügen?* Yalan söylemiyorsun ya?»

«*O nein, nein! Ich bin guter Mench.* İyi bir insanım ben.»

Ateşli ateşli İvan'ı inandırmaya çalışıyordu. Birden sesinin tonu değişti. Çok kötü bir rusçayla:

«Sibirya'da tutsaktım,» dedi.

İvan kendisini kandırmadığına inandı. Acele etmeliydi, her an orada olabilirlerdi. Ortaya çıktığına göre hiç olmazsa bir parça ekmek elde etmeliydi. İvan sordu.

«*Du wer? Warum hier?* Kimsin sen? Ne arıyorsun burada?»

Avusturyalıyı kolundan tuttu, patikadan yukarı aldı.

«*Ich bin Waldhüter. Dort ist mein Forstei!* Orman korucusuyum, evim şuracıkta.»

İvan adamın işaret ettiği yöne baktı, ev falan göremedi. Ağaçların içinden koşarak çıkan Giulia'yı farketti. Konuşmalarını duymuş olmalıydı. Israrla söyleniyordu.

«*Russo! Russo!* Kaçmak! *Russo!*..»

İvan kızın uyarısına aldırmadı. Avusturyalıyı omuzlarından çekti, elinden torbasını söktü aldı.

«*Essen?* Yiyecek mi?»

«*O, ja, ja. Bort.* Ekmek!»

Avusturyalı herşeyi açıklıkla anlamıştı. Çevresine bakındı, diz çöktü. Titreyen parmaklarıyla torbanın parlak fermuarını açtı. İvan, bayat ekmek somununu aldı. Avusturyalı sesini çıkarmadı. Biraz önceki canlılığı kaybolmuştu.

İvan vicdan azabı ve pişmanlık duydu. Yeniden katılaştı, ağacın altına girdi. Önce yukarılara baktı, sonra gerilere. Avusturyalı torbasını düğümlüyordu ya fermuarı kapatmaya eli pek varmıyordu. İvan ekmeği yaklaşan Giulia'ya attı, yeniden adama yaklaştı.

«Çıkar şunu!»

Almanca «*ceket*» nasıl denirdi, unutmuştu. Avusturyalı anlamadı. İvan ceketin kolundan çekti. Adamın sivilceli ihtiyar yüzü allak bullak oldu. İvan bağırdı:

«Schneller!»

Daha kuvvetli çekti. Giulia, ormanın içinden yavaş yavaş ısrarla onu çağırıyordu:

«*Schneller! Schneller Russo!* Çabuk ol!»

Avusturyalı her yanını saran bir umutsuzlukla üstündekini çıkardı. İvan ceketi hemen kavradı, son bir defa daha adamın gözlerinin içine baktı. Nankör-

lük ettiğini anlıyordu, yaptığı yağmadan başka bir şey değildi. Yakalansa asılacağı kesindi, fakat elinden başka bir şey gelmezdi.

Biraz önce Giulia'nın çizgili ceketiyle görünüp sonra ağaçların arkasında kaybolduğu ormana koştu. Döndü, hâlâ olduğu yerde duran Avusturyalıya baktı. Mavi pantolon askısı açık renk gömleğine yapışmıştı, kolları iki yanında sallanıyordu, gözleriyle izliyordu onu.

İvan bu bakışların ne ifade ettiğini hiçbir zaman anlıyamadı.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

YENİDEN, BÜTÜN GÜÇLERİYLE tırmanmaya koyuldular.

On onbeş dakika sonra yüzleri tere batmış, adımları kısalmıştı, daha fazlası gelmiyordu ellerinden. İlerledikleri yerde ağaç yoktu artık. Otlarla kaplı bir tepenin yamacındaydılar. Ormanın en son noktasına varmışlardı herhalde.

Daha yukarılarda taş bloklar ,yosun tutmuş çıplak kayalıklar yükseliyor, keklik kanadı gibi gri, kar lekeleriyle bezenmiş bir doruk gökyüzüne yükselmişti. Çıkış gitgide daha dikleşiyordu.

Giulia, sonunda dimdik bir kaya duvara dayandı kaldı. Ona yetişen İvan, buraya tırmanmanın imkânsız olduğunu anladı. Bunun üzerine bu dev en-

geli boydan boya koşup saklanacak bir yer aramaya başladı. Kuşku içini kemiriyordu. Avusturyalının ne yapacağı belli olmazdı. 'Yeter ki köpekler olmasın.' diye düşündü: Eğer Almanlar köpekleri salmış olsaydı, onlardan kurtuluş olmadığını çok iyi biliyordu.

Yamaç boyunca ikide birde aşağıya bakarak durmadan koştu. İlk bakışta ağaçlarla kaplı yamacın bütününü görebiliyordu. İşte geceyi geçirdikleri geniş yarık, işte çam ormanının yanında orman korucusunun evi; ev taş süslemelerle bezenmiş bahçeyi çevreleyen duvarın dibinde boydan boya bir hendek. Her an Almanların görünmesini bekliyor, ama ne gelen var, ne giden. Evin çevresinde her şey sakin görünüyor. Orman korucusu da ortalarda yok, herhalde henüz gelmemiş.

Bu gerilim dolu birkaç dakika içinde yaptığı işin gerçek suçlularına kıyasıya lânet etti. Kendisi bir yol kesici, bir haydut muydu? Savaş, tutsaklık, ezici tedbirler, insanlık dışı alçaltmalar olmasaydı kendi hayatı adına, Giulia adına hatta şu Avusturyalı adına sürdürdükleri bu kavga olmasaydı, acaba bu tasasız adama saldırır, silâh çeker, korkutur muydu?

Ovayı kaplayan kocaman kayaları ardında bırakarak bir yüksekliğe çıktı. Biraz uzakta, kayalık bir duvarda taşların içlerine yönelen dar bir çatlak farketti. Neşelendi. Belki izlerini gizleyecek bir ırmak da bulabilirlerdi. Mümkün olduğu kadar ça-

buk saklanmalıydılar, Almanlar hemen gelebilirlerdi, hissetti bunu. Bütün gücünü toparlayıp otların üzerinde koşmaya başladı, Giulia'nın gücü tükenmişti, yorgunluğunu yenmeye çalışarak onu izliyordu.

Katmerli zakkumlardan geçerken ayaklarını yırtmışlardı. Biraz sonra yarığa vardılar, fakat ırmak yoktu. Bu vahşi yerde şaşırtıcı bir karanlık hüküm sürüyordu. Duvarlardan dikenli çalılar sarkmıştı. Taşların arasından sert ot tutamları fışkırıyordu. Aşağıda kuru kemikler görülüyordu. Bir yarasa insanların gelivermesinden ürkmüş, tiz bir ses çıkararak kendisini yarığın öteki ucuna atmıştı.

Bulundukları yer hiç de iç açıcı değildi. Barınamazlardı. Yine de her şeye rağmen buraya kadar ulaşabilmiş, saklanmışlardı ya, bu biraz İvan'a güven verdi. Adımlarını yavaşlattı, yosunlarla örtülü bir taşın üstüne çıktı, Giulia'yı bekledi. Kız, dengesini sağlamak için kollarını oynatıyor, taştan taşa atlıyarak ona doğru koşuyordu. Kısa kesilmiş saçları darmadağındı. Koşmak, yorgunluk yüzünü kıpkırmızı etmiş, alev alev yapmıştı. Bakışlarında eski canlılık yoktu. Yerini korku, dehşet ve bekleyiş almıştı.

«*Porca madonna!* Gidiyoruz!»

İvan sabırsızlıkla atıldı.

«Acele et!»

Kız anlamadı.

«Nedir acele?»

İvan cevap vermedi, nefesi kesilmişti. Giulia koşarak yaklaştı.

«Çok iyi *Vater*. Bir *comunisto.*»

«Neden komünist olsun? Bir insan, sadece.»

«Si, si, bir insan, yiğit bir insan!»

Giulia öne geçti. Aşağıdan gelen seslere kulak kabarttı. Kızın kollarında tuttuğu ekmek somunundan gözlerini ayıramıyordu. Giulia bu bakışı hissetti, dönüp baktı.

«*Essen?* Ekmek, ha?»

Çabucak kabuğun ucundan bir parça kopardı, İvan'a uzattı. Beriki hiç tereddüt etmeden kaptı, büyük bir açgözlülükle ısırdı, yuttu.

Acele etmeliydiler, Almanlar her an gelebilirdi, ama ekmeği düşünmeden edemezdi. Suratını astı, hareketleri ağırlaştı.

Giulia anladı, durdu, oturdu, göğsünde sımsıkı tuttuğu somundan büyük bir parça daha kopardı ve İvan'ın sertleşmiş koca avucuna bıraktı. Eteğine dökülen ekmek kırıntılarını özenle avucuna topladı, ağzına attı.

İvan, ihtiyatla ekmeği eline aldı. İncelemek ister gibi evirdi, çevirdi, kızın elinde tuttuğu somuna gözucuyla baktı, özenle elindeki parçayı ikiye böldü. İkisini de şöyle bir tarttı, birini Giulia'ya uzattı. Kız geri çevirmeden gülümsedi, çabucak aldı.

«*Danke!* Yok, *grazie,* teşekkür ederim!»

İvan, ekmeği büyük bir oburlukla çiğniyordu. Kızın teşekkürüne cevap vermedi.

YENİDEN tırmanmaya koyuldular. Genç kız da sessiz sakin ekmeğini yemeye başlamıştı. Ekmek öylesine azdı ki, ufak parçalar iştahını kabartmaktan başka bir işe yaramamıştı, birden arkadaşına döndü.

«*Russo!* Hepsi, hepsini yiyecek! *Si?*»

Neşeyle kırpıştırdığı gözlerinde alaycı, muzip canlılık yeniden alevlendi. Yemeğe başladıkları somuna parmaklarını batırmıştı, koparmaya hazırdı. Gösterişsiz azıklarından tek bir kırıntı bile kalmayacağını anlayan İvan kolundan tuttu.

«Ver!»

Giulia şaşırdı, kaşlarını kaldırdı. İvan ekmeği ellerinden çekip aldı onun, çabucak ceketine sardı. Önce allak bullak olan kız, birden bir kahkaha koyverdi. İvan anlamadan baktı.

«N'en var?»

«*Russo* haklı. Giulia yok ekmeğe inanmak! Giulia var inanmak söze, var inanmak aşka, sevgiye. Yok inanmak ekmeğe, Giulia! *Russo* haklı ,doğru!»

Durmadan gülüyordu. İvan'a arkasından yaklaştı, zayıf kürek kemiklerinden birine hafifçe dokundu. Bu beklenmedik okşama karşısında İvan beceriksizce omuzlarını oynattı.

«Tamam, iyi!»

İvan homurdanarak yola koyulmak için hazırlanırken uzaklarda bir silâh sesi gürüldedi. Geriye bakınca donup kaldılar. Bağırışmalar aşağıdan, orman korucusunun evinden geliyordu, «*Schmeisser*»ler takırdamaya başladı. Sesler yarığın üstünde yankılandı.

İvan, büzülmüş, olağanüstü bir dikkatle dinliyor, bu kargaşalık içinde köpeklerin o alışılmış, tiksindirici havlamalarını duymaktan korkuyordu. Ama havlamalar yoktu. Mermiler yarığa doğru gelmiyordu, yaylım ateşi uzakta başka bir yöne çevriliydi. Bu, biraz İvan'ı şaşırttı. Yarım dakika kadar dinledikten sonra ceketini taşların üzerine attı, kayalardaki çıkıntılarla çatlaklardan yararlanarak çalılara tutuna tutuna yukarıya doğru tırmanmaya başladı. Çatlağın gerisinde neler olup bittiğini görmek istiyordu.

Yaylım ateşi devam ediyordu. Kurşunlar ıslıklar çalarak geçiyor, silâh seslerine uzaktan gelen motosiklet patırtıları karışıyordu. Giulia başını çevirmiş, büyük bir dikkatle dik bir duvarın ortasında duran İvan'ın hareketlerini izleyerek dinliyordu.

İvan ardına, yarığın çıkışına doğru baktı. Biraz daha tırmandı ve orman korucusunun eviyle Almanları gördü. Başını omuzları arasına çekti, hareketsiz kaldı.

Giulia ayakkabılarını çıkardı, ceketini tutarak

bir şeyler bağırdı, ama İvan sanki donup kalmıştı. Bakışlarını gözleri önüne serilen manzaradan ayıramıyordu.

Orman korucusunun evi önündeki seyrek ağaçlıklı bir yerde üç motosiklet duruyordu. Mitralyöz ateşi yukarıya doğru çevrilmişti. Bir kayanın arkasına saklanmış başka birçok motosikletin gürültüsü daha duyuluyordu. Belliydi, bunlar daha yukarılara çıkmak istiyorlardı. Açık olan bir şey daha vardı. Almanların hedef ve ateşi başkalarına yönelikti. Atışlarının yoğun olması hedeflerini gördüklerini gösteriyordu.

İvan bir şeylerden kuşkulanmaya başladı. Biraz yana doğru tırmandı, bir kaya çıkıntısına gizlendi ve oradan, neler olduğunu açıkça gördü.

Giulia, aşağıdan yine bir şeyler bağırdı, dinlemedi onu; kayalık duvarın bulunduğu bayıra doğru uzun adımlarla koşan çizgili elbiseli bir adam gördü.

Adamın çevresinde kurşunlar küçük toz bulutları kaldırıyordu. Tutsak düştü, hemen kalktı, yine koşmaya başladı, yeniden düştü.

Motosikletlerini evin yakınına bırakmış üç Alman belli aralıklarla adamın arkasındaydı. Ötekiler mitralyözleriyle bunların başı üzerinden ateş ediyorlardı. Sürekli, hızlı bir atıştı bu. Buna rağmen tutsak koşusunu sürdürüyordu. Arada sırada ardına bakıyor, hatta bir şeyler bağırıyor gibiydi.

Bir daha düştü, her düşüşünde İvan, «bu sefer kalkamaz» diyordu. Ama hayır, ateş azalır azalmaz, zavallı ayağa fırlıyor, yukarı doğru koşuyordu.

Giulia, sabırsızlıkla tepinerek sordu.

«*Russo! Russo!* Ne bakıyorsun? *Russo!*»

İvan kıpırdamaktan bile korkarak kaçağa bakıyordu. Bu adamın kaderinin artık çizildiğini düşündü. Gerçekten de kaçak kayanın dibinde bir defa daha kapaklanıp düştü, kaldı. Ardından ateş de durdu.

İvan içinde bir şeylerin yırtıldığını hissetti. Çabucak taştan aşağı kaydı. Bir yandan da kendilerini bu yarığa yönelten kadere sessizce teşekkür ediyordu. Yere atladıktan sonra kederli bir sesle Giulia'ya kısaca:

«*Kaput!*» dedi.

Genç kız anlamadı. Gözlerini açarak tekrarladı.

«*Kaput?*»

«Arkadaşın?»

«*Krank heftling?* Hasta tutsak mı?»

«Evet!»

«Ah, ah!»

Şaşkına dönen kızın ellerini tuttu. Genç kız ayakkabılarını toparladı.

Çıkmaya devam ettiler.

BU dağları göze görünmeden geçemezlerdi. Varlıklarını açığa vurmuşlar, gerilerinde bir tanık bı-

rakmışlardı. İvan'ı yeniden büyük bir kaygı kapladı. Avusturyalı onları ele verecek miydi?

Bütün kaçışlarından edindiği deneyler bu gibi durumların genellikle kaçaklar için kaçınılmaz olduğunu göstermişti. Atıldıkları tehlike hiçbir zaman —ne kırda, ne dağda, ne de yolda— bir kasabada, bir malikânede, bir köyde insanlara rastladıkları kadar fazla değildi. En ihtiyatlı, en tedbirli insanları bile pusuda bekleyen tehlikeler buralardaydı. Özgürlüğe giden akılalmaz zor yolun biterek başka üzüntü dolu bir yolun batıya, tutsaklığa giden yolun başladığı yer de buralarıydı. Ama insanlardan kaçmak imkânsızdı: Yemek yemek, yol sormak, elbise değiştirmek zorundaydılar. İhanete karşı hiçbir güvenceleri yoktu. Kaçaklar genellikle rastlantıya, toplulukların insanlık duygularına güvenirler. Talihin onlara yardımcı olduğuna pek seyrek rastlanır. Aslında en çok buna ihtiyaçları vardır.

Bir yıl önce İvan da geçirdiği otuziki günde olduğu gibi her şeyin yolunda gitmesini diliyordu. Üç arkadaş pusulardan kurtulmuşlar, ırmaklar aşmışlar, kasabaları dolanmışlar, polisle karşılaşma tehlikesini savuşturmuşlar; iki defa takipten kurtulmayı başarmışlardı. Gerçi dördüncü arkadaşları Leningrad'lı tankçı Valeri'yi kaybetmişlerdi ama, üçü, ülkelerine, Volynie'ye varmışlardı. Çevrede Ukranya kasabaları yayılıyordu. Köylüler küçük toprak parçalarım atları ya da öküzleriyle işliyorlardı. Vatan-

severleri saklamak? Mümkün değildi.

Bir keresinde, bir ihtiyar onlara derenin en sığ yerini göstererek yardımcı olmuş, başka bir seferinde de, bir orman kenarında ineklerini otlatan iki kızla çene çalmışlardı. Hatta bunlardan biri, onlara bir parça yağ, beyaz ekmek, on kadar taze yumurta getirmişti. Zor günler geçmiş, sıcaklar bastırmıştı. Geceyi ormanda geçirebilir, kasabalara mümkün olduğu kadar daha az girebilirlerdi. Fakat yine de zaman zaman yiyecek bulabilmek için köylere inmek gerekiyordu.

O sabah, İvan, arkadaşlarını ormanın kenarında bırakarak köye yöneldi. Sıra kendisindeydi, ötekiler daha önce köye gitmişlerdi.

Geceyi geçirdikleri ormandan dolambaçlı bir yolu izleyerek tahmin ettiğinden daha geç çıktı. Gün doğmaya başlamıştı. Yiyecek bir şeyler bulmadan ormana dönmek istemiyordu.

Kıyıdan itibaren köyü iyice inceledi, şüphelenecek bir şey göremedi. Yakınlardan büyük bir yol geçmiyordu zaten. İvan çalılıklarda sürünerek son evin uzantısında bir bataklıktan geçti. Sırtında bir köylü ceketi, ayağında asker postalları vardı, ceketinin altında oniki kurşun alan bir Alman otomatik tabancası saklıydı. Bu köyde uzun yıllar oturmuş birine benziyordu.

Kazasız belâsız sebze bahçelerine kadar geldi, sonra bir ahıra yaklaştı, keçiyolundan dolandı, çit-

lerin altından geçti ve eve iyice yaklaştı. Ev yolun öteki yakasındaydı. Çevresine bakındı, kimseyi göremedi. Yalnız avluda bir kapı gıcırdadı, bir inek böğürmeye başladı.

Durdu, dinledi. Bu herhalde hayvanı sağmaya giden mal sahibinin ayak sesleri olacaktı. Çiğ yağmış yolu henüz geçmemişti. Komşu avludan bir adam yola çıktı. İvan ona bakmadı bile, ama kendisini farkettiğini hissetti. Başını önüne eğerek hızla köşeyi çevrildi. Sonra dönüp baktı. Adam görünürlerde yoktu. Evin hemen karşısında brandayla örtülü bir kamyonun koca kasası yükseliyordu.

Bütün bunlar damdan düşer gibi birden olmuştu. Üstelik avluda birileri bağırmıştı. Nereye saklanacağını bilemiyordu —evin ötesinde biraz önce geçtiği geniş sebze bahçesi vardı sadece—, İvan açık giriş kapısına atıldı. Kapının eşiğinde, sakalları günlerce kesilmemiş bilmem kaç yaşında bir köylü duruyordu. Belliydi, her şeyi anlamıştı —rengi yoktu çünkü—, bağırtıyı duymuş olmalıydı.

İvan'a baktı, ceketinin altındaki kabarıklığı farketti, girmesi için bir adım geri çekildi. Hiçbir şey söylemeden İvan tertemiz sofaya dalıverdi. Yerlere yayılmış otlardan hoş bir koku geliyordu. Nerede saklanabileceğini araştırarak, bir o köşeye baktı, bir bu köşeye; buralarda uygun bir yer yoktu.

Açık duran kapıdan çabucak ikinci odaya atıldı. Eşya olarak koca bir rus fırını vardı. Diz çöktü,

pencereden dışarı baktı. Yanındaki yer yatağında, el tezgâhında dokunmuş çizgili bir örtünün altından üç çift küçük bacak çıkıyordu. Çok kötü bir önsezi beyninde zonkladı: 'Fena kıstırıldım!'

Artık çok geçti. Avludan çizme sesleri geliyordu. Böğürleri sıyrılarak fırının dar, pis kokulu girişinden içeri süzüldü, bir çıkıntının ardına büzüldü. Adamlar sofaya girdiler. Soluğunu tuttu, ardından kulağına yabancı sesler gelmeye başladı. Evin sahibi ne dediklerini anlamıyor, ya da daha doğrusu anlamak istemiyordu. İvan her şeyi duyuyordu.

«*Wer ist? Wer lauft?* Kim var orada? Kim koştu?» diye bağırıyordu Alman.

Bir diğeri ısrar ediyordu.

«*In diesem Augenblick. Ich habe gesehen.* Biraz önce. Gördüm onu.»

«Baylar, anlamıyorum. Evimde hiç kimse yok. Ne demek istiyorsunuz?»

İvan, kendisini saran sinir gerginliğinden kurtulduğunu hissetti. Ev sahibi ona ihanet etmeyecekti. Bu, en azından bir fırsattı. Belki onu şimdi bulamayacaklardı.

Sığındığı yere daha çok sokuldu, büzüldü. Güçlükle soluk alabiliyordu.

Almanlar yüksek sesle konuşuyor, küfrediyorlardı, köşede bir çocuk ağlıyordu. Annesi, belki de fırının üstünden atlayarak, ona atıldı. Bir Alman tüfeğini takırdatarak eve girdi, gölgesi sobanın yanın-

dan geçti, çocuklar bağrıştı, kerevet çatırdadı. Örtülerin altında onu aradıkları anlaşılıyordu.

İvan, bu durumda nasıl ateş edebileceğini düşünmeden elitetikte, bekliyordu. Alman ayağındaki çizmeleri gürültüyle odada gidip geliyordu.

Fırının üzerine doğru yayılmış yatağı yokladılar, sobanın anahtarı tıkırdadı, sığındığı yerin dibinde bir el fenerinin ışığı oynaştı. İvan gözlerini kapadı. Alman'ın «*Herauskriechen!*» diye bağırmasını bekledi. Ama, el fenerinin ışığı pek sönüktü (herhalde pilleri zayıflamıştı).

Almanlar hiçbir şey göremediler. Çizmelerin gürültüsü giderek uzaklaştı. Daha sonra hiç işitilmez oldu. Herhalde sofada arama yapıyorlardı.

Hiç kıpırdamadan tuttuğu soluğunu koyverdi. Yenisini yavaş yavaş aldı. Ne olacağını bilmiyordu. Tehlike geçmiş miydi?

Gerçekten ayak sesleri uzaklaşmıştı. Sadece sobanın yanında çocuklar hıçkırıyor, anneleri toprak döşemenin üzerinde çıplak ayaklarıyla bir pencereye, bir çocuklara gidiyordu. Ev sahibi bir şeyler söyleyip onları daha uzaklara yöneltmişti herhalde.

Biraz sonra her şey gerçekten sakinleşti. Ev sahibi sofaya girdi, karısı ona yaklaştı. Hızlı hızlı bir şeyler anlatmaya çalışıyordu, neredeyse ağlayacaktı, ama, adam sesini yükseltti:

«Yeter! Sus artık!»

Kadın yeniden odaya girdi, çocuklarıyla ilgilen-

meye başladı.

İvan daha güvenli bir yer bulmak için çıkmaya hazırlanırken kadının korkulu bir sesle ağlayıp sız ladığını duydu.

«Petro! Petro! Felâket, işte Gritz geliyor...»

İvan yeniden soluğunu tuttu, adam dışarı çıktı. Bir an hiçbir şey işitilmedi, sonra avluda alaycı bir nezaketle söylenmiş şu sözleri duydu:

«Günaydın, Herr Petro!»

Ev sahibi bu selâma ihtiyatla cevap verdi, bir şaklama duyuldu (çizmeye vurulan kamçı sesi miydi bu?), sonra aynı ses önemsiz bir şeyden söz eder gibi, aynı tonda konuştu.

«Kimi saklıyorsun? Haydi, göster bakalım!»

«Kimseyi saklamıyorum, Gritz yeğen, deli misin, neler söylüyorsun sen?»

«Demek kimseyi saklamıyorsun? Eh, görürüz bakalım! Hanna!»

Kadın kapının eşiğinde göründü.

«Buradayım, yeğenim.»

«Öyleyse, sen söyle, Petro kimi saklıyor?»

«Ah, ben ne bilirim? Kimseyi saklamıyor, Gritz yeğen.»

«Kimseyi saklamıyor, da? Gel bakalım Nastassia, söyle bana, baban, o haydudu nerede saklıyor?»

Küçük, korku dolu bir ses:

«Bilmiyorum,» dedi.

«Bilmiyorsun demek? Göreceğiz!»

Anlamlı anlamlı, sakin ve pek hım hım konuşuyordu.

İvan fırının içinde öfkeden kudurmuş, dişlerini gıcırdatıyordu. Bu satılmışın midesini kurşunla doldurmayı öylesine isterdi ki... Ama adamın yanında kaç kişi olduğunu bilmiyordu. Yeniden bir önsezi kapladı yüreğini. Almanlarla bu becerikli herif arasındaki farkı anlamıştı, işini yarıda bırakacak biri değildi.

«Gluk, saman getir! Sen de Yupan! Nerede sakladığını şimdi öğreneceğiz. Biraz kızartma yapalım.»

Avluda ayak sesleri patırdadı, yakınlardan bir kapı gıcırdadı. Ağılın kapısı olmalıydı. İvan, bu Gritz alçağının ne yapmak istediğini tahmin ediyordu. Büyük bir acıyla; 'Gerçekten bir evi yakmayı göze alabilir mi?' Anasının ipini satmış bu kopuk kendisine '*yeğen*' diyen, kendi yurttaşlarına bu kötülüğü yapabilir mi?' diye düşündü.

Pencerelerin altında bir şeyler hışırdadı, fırının içinde ışık azaldı: 'Saman koydular,' diye düşündü İvan. Sonra bir sessizlik oldu; ne ayak sesi, ne de başka bir ses.

Birden kadın ümitsizlik içinde vahşi bir çığlık attı, sanki evi değil de, onu yakıyorlardı. Bunu çocukların bağırışları izledi. İvan acı bir duman kokusu duydu. Öleceğini anladı. Ya çocuklar? Çocuk-

lar da onunla birlikte ölecekti. Çıkıp şu mikrobu öldürmeliydi.

Ama hâlâ bir şeyler umud edebiliyordu: Belki, sadece onları korkutmakla yetinecekti. Fakat evin ateş almasını bekler de öyle ortaya çıkarsa, bu, hem kendisi, hem de bu zavallı aile için ağır bir ceza olurdu!

Ne yapacağını bilemiyordu. Birkaç saniye içinde karar vermesi gerekliydi.

Fırından çıkmak üzereyken kadın bağırıp herkese lânetler yağdırarak evin içine atıldı. Fırının yanında tepiniyor, gözyaşları arasında haykırıyordu.

«Hadi, çık artık! Evimi senin yüzünden yakacaklar alçak! Başımıza nereden geldin kara belâ! Hadi, çık!»

Her şey bitmişti (hiçbir zaman böyle bir son düşünmemişti İvan). Tabancasını fırının bir köşesine, döküntülerin altına sokuşturdu, çıktı. Kadına karşı hiçbir tepki duymuyordu, sadece yorgundu: Uzun, yorucu bir yol aşmıştı ve bütün bunlar saçma bir biçimde sonuçlanmıştı işte!

Eşiğe yaklaştı. Sakin, dupduru bir hava vardı. Avluda, dört kişi kurtlar gibi kötü kötü kendine bakıyorlardı. İçlerinden biri özellikle dikkatini çekti. Bu, uzun boylu sarsak adamın ayağında açık renk bir pantolon vardı, kolunda da donuk mavi bir kolluk taşıyordu. Gritz buydu herhalde. Elinde bir Al-

man karabinası tutuyordu; İvan kendisini hemen burada öldürmeye cesaret edeceklerine ihtimal vermedi. Almanlara teslim etmek isteyeceklerdi.

Gerçekten de öyle yaptılar.

ONUNCU BÖLÜM

İVAN'IN KAYGISI AZALMAMIŞTI. Durmadan ardına bakıyor, kulak kabartıyor, Almanların köpekleri arkaları sıra salıvermelerinden korkuyordu. Zaman geçmekteydi, her şey sakindi. Avusturyalının onların varlığını açıklamadığına inanmaya başladı. Motosikletler izlerini farketmemiş olacaklardı. Kaçakları şimdilik rahat bırakmışlardı. Herhalde kampa eli boş dönmemek için delinin cesedini götürmüşlerdi. Bu düşünceler yavaş yavaş heyecanını, kaygısını yatıştırdı, bunların yerini yeni kaygılar, yeni düşünceler almaya başladı.

Derin ve dolambaçlı bir koridoru andıran yarık çıktıkça ve gitgide daralıyordu. Hemen hemen hiç durmadan dört saat, belki de daha fazla tırmanmış-

lardı. Hava soğumaya yüz tutuyordu. Yükseklikten ötürü kulakları hafifçe tıkanmıştı. Güneş, tek bir ışığını bile buraya ulaştıramıyordu. Üstlerinde parıldayan gökyüzü, bulutların ardında kaybolmuştu. Mavimsi sis parçacıkları kayalıkların sivri uçlarına takılıyor, sonra hızla yarığın üzerinden geçiyordu.

Şiddetli bir rüzgâr daha da hızlanıyordu; zorlu bir soğuk vardı, yürümek bile onları ısıtamıyordu

Şehirden ne kadar uzaklaştıklarını bilemese de İvan soğuğa bakarak iyice yukarılara çıktıklarını anlıyabiliyordu. Ekmeği sardığı ceketini hâlâ sırtına almamıştı. Kendilerini daha kötü koşulların beklediğini biliyordu. Daha soğuk olacak, belki de karda yürümek zorunda kalacaklardı.

İvan'ın kendisi için kaygılanmadığı açıktı, daha hızlı yürüyebilirdi. Gerçi yorulmuştu, sıyrılmış ayakları sızlıyordu, ama gücü tükenmemişti. Bedensel gücü, yaşama arzusu onu kaç defa ölümden kurtarmıştı. Savaşta, tutsaklıkta ötekiler güçlerinin sonuna varmışken yorgunluktan, açlıktan ve uykusuzluktan canları çıkmışken o her şeye dayanıyordu. Bu sefer de dağı aşmak için gerekli gücü bulacağına inanıyordu, çünkü bulmak zorundaydı! Yaşamak için her şeye dayanması, her acıya katlanması gerekti. İnsan özgür olunca her şeyi yapardı, kamptaki gibi değildi.

Eğer Giulia olmasaydı...

Genç kız onu izlemek için zorlanıyordu. Hiçbir

zaman ondan uzaklaşmamıştı. Arada bir duruyor, soran gözlerle ona bakıyordu. Her defasında her şeyin yolunda gittiğini, hiçbir şeyden korkmadığını, gücünün hâlâ tükenmediğini göstermek ister gibi gülümsemeye çalışıyordu. Ama ateşli, atılgan yaradılışına ters düşen hareketlerindeki ağırlık, içinde bulunduğu aşırı yorgunluğun açık bir kanıtıydı.

Dönerek sona ulaştılar, tırmandıkları yarığın birdenbire dimdik bir kayayla tükendiğini gördüler. İstemeseler de burayı terketmek zorundaydılar. Çıplak kayalarla rüzgârın karşısına çıkmaları gerekiyordu.

İvan sarp yamaca yöneldi, çabucak tepeye kadar çıktı, dizini yere dayayarak Giulia'yı bekledi. Kız başını öne eğmiş, yavaş yavaş tırmanıyordu. İvan ayağını bir çıkıntıya taktı, elini uzattı. Kız soğuk ve yumuşak parmaklarıyla tutundu, İvan onu yukarı çekti.

Taşlı, çıplak, sarp bir tepeye, açıklığa çıkmışlardı. Çevrelerine bakacak zamanları yoktu. Birden şiddetli bir rüzgâr onları göğüsledi, sis parçacıkları her yanı kaplayarak tepelerine iniyordu. İçlerine işleyen bir ıslaklık gökyüzünü kapladı, soğuk bir buhar gibi onları sardı. Zaman zaman siste gedikler açılıyor, arasından karanlık kayalıklar, uzak aydınlıklar görünüyorsa da çevreyi bütünüyle incelemek imkânsızdı.

Sonunda durdular. Giulia, omuzunu bir çıkıntı-

ya dayadı. Rüzgâr elbiselerini çekiştirdi, saçlarını dağıttı. Soğuk daha çok içlerine işliyordu. İvan eski püskü deri ceketi yere koydu, ekmeği çıkardı, Giulia'ya doğru bir adım attı.

«O, hayır... Hayır! Üşümedim.»

Canlanan gözlerinde kıvılcımlar yanarak İvan'a baktı, kolunu uzattı. Hiçbir şey söylemeden İvan ceketi kızın sıska omuzlarına attı. Kız sıkı sıkıya sarındı, soğuktan titreyerek tortop oldu, başını yakanın içine gömdü. İvan kızın yanına oturdu.

«*Pane.* Ekmek!»

Kız arzusunu söylemişti, ağzı sulandı, yuttu.

İvan somunu dikkatle inceledi, sanki ağırlığını, bu sefer en az ne kadar koparabileceğini ölçmek ister gibi eliyle tarttı. İçini çekti. Çok küçük görünüyordu.

Giulia kendini yere bıraktı, İvan'a yaklaştı. Ekmeğin ufalanmasından korkan İvan kırmadı, yerden keskin bir taş aldı, gözüyle hesapladı, ihtiyatla bir parça kesmeye başladı. Genç kız gözlerinde sevinç dolu bir yumuşaklıkla uysal uysal İvan'ın parmaklarının hareketlerine, ekmeği kesmesine, parçaları ikiye bölmesine, birini bir kenara ayırıp yeniden bir parça eklemesine bakıyordu.

«Böyle iyi mi?»

«*Si, si.* İyi!»

Ne soğuk kalmıştı, ne yorgunluk, Giulia'nın gözleri parladı, sabırla payını yemek için bekledi. İvan

imrenmeye değer bir serinkanlılıkla bir kere daha parçaları eşitledi.

«Haydi, arkanı dön!»

Kız anladı, çabucak arkasını döndü, eliyle arkasındaki parçalardan birine dokundu.

«Bu parça kimin?»

Kız aceleyle cevap verdi:

«*Russo.*»

Yüzünü döndü. İvan sakınarak kendi parçasını aldı. Kız ondan çabuk davrandı, aldı.

«*Gra*... teşekkür ederim, *Russo!*»

«Bir şey değil.»

Kız, ceketine sarınmış, ekmeği çabuk çabuk çiğniyordu.

«*Russo!* Adın ne senin? İvan mı?»

İvan şaşırmıştı.

«İvan.»

Şaşırdığını görünce başını geriye atarak güldü.

«İvan! Giulia tahmin etti. Nasıl tahmin etti?»

«Zor değil.»

«Bütün, bütün *Russo*'lar İvan? Doğru mu bu?»

«Hepsi değil. Ama çok var.»

Birden gülmeyi bıraktı, yorgun argın bir iç çekti, cekete daha iyi sarındı, geri kalan ekmeğe gizlice baktı.

Kendi parçasını yavaş yavaş yiyip bitiren İvan bu bakışı sezinledi. Koynunda saklamak amacıyla ekmeği aldı. Daha düğmelerini açmaya vakit bula-

madan Giulia birden küçük bir çığlık attı, dondu kaldı. Yüzünde korku okunuyordu: Faltaşı gibi açılmış gözleri omuzunun üstünde bir şeye takılıp kalmıştı. Ekmeği elinde tutarak döndü baktı ve Giulia'yı bu kadar korkutan şeyin ne olduğunu gördü.

Biraz uzakta, bir açıklıkta korkunç görünüşlü bir tutsak kollarını ardına dayamış, kayanın üstünde oturuyordu. Çöp gibi boynunun üzerinde dazlak kafası, üzerine siyah tutsaklık işaretleri işlenmiş çizgili ceketin geniş yakasından dışarı fırlamıştı. Karanlık, derin gözçukurlarındaki bakışlarını onlardan ayıramadı, donmuş gibi bakıyordu. İvan'ın elindekini farkedince sarsıldı, yere atladı, kısık bir sesle bağırmaya başladı.

«*Brot! Brot! Brot!*»

Sonra, birden sustu, küçüldü, insanca, umutsuz bir sesle yalvardı.

«*Gieb Brot!*»

İvan alaycı bir gülümsemeyle baktı.

«Hey baksana, pek de budala değilmiş!»

Deli biraz bekledi, yeniden bağırmaya başladı.

«*Gieb Brot! Gieb Brot! Ich bescheine Gestapo!* Gestâpo'ya haber veririm seni!»

İvan kalktı.

«Gestapo, ha! Hadi, çek git buradan, hadi, defol!»

Korkutarak adamın üzerine yürüdü, birkaç adım atabilecek zamanı ancak buldu. Deli kayadan atladı,

olağanüstü bir çeviklikle aşağı doğru koşmaya başladı.

«Gieb Brot: nichts Gestapo! Nichts Brot, Gestapo!»

İvan rüzgârı delerek bağırdı.

«Köpek!»

Öfkeye kapılmıştı, tutsağı yakalamayı düşündü. Ama o ihtiyatla, uzakta koşuyordu. İvan'ın durduğunu görünce, o da durdu.

«*Gieb Brot!* Ekmek ver bana!»

İvan elini koynuna soktu. Alman hareketsiz bekliyordu. İvan tabancasını çekti, çıkardı.

«Tabanca!»

Dehşet içinde kalan deli kendini geriye attı. İvan dudağını ısırdı, Giulia koşarak yanına yaklaştı.

«İvan, ekmek vermek! Ekmek!»

Bu arada, deli uzaklaşmıştı. Bir an durdu, sonra yeniden hızla inmeye başladı. Arada sırada dönüp onlara bakıyordu. Genç kız kaygıyla ısrar ediyordu.

«Ona ekmek vermek! İvan! Ekmek! Yok Gestapo!»

İvan, Almanın titrek gölgesine kötü kötü baktı, 'satılmış' diye düşündü. Onunla oyalanmamak elbette en iyisiydi: Gürültü edebilir, SS'leri başlarına toplayabilirdi. Bir budalaya ne yapılabilirdi ki? Öldürmek çok zordu, baştan savmak da imkânsız! Kö-

pekleriyle gelip izlerini bululardı, her şey berbat olurdu.

«Hey! Yetişir artık! İşte ekmek!»

Adam kayaya tutunarak durdu, geriye baktı. Rüzgârın uğultusuna rağmen sesi onlara kadar geldi.

«*Nicht! Du schiessen!* Ateş edeceksin. *Ich bescheine Gestapo.*»

Yeniden inmeye başladı.

«Cehenneme kadar yolun var. *Nicht schiessen...* Al... işte!»

Gerçekten ekmekten bir parça kopardı. Delinin görebilmesi için havaya kaldırdı. Giulia, yanında ayakta duruyordu, soğuktan sarsılıyor, kaygıyla tutsağa bakıyordu. Adam bir süre durdu, sonra bir kaya çıkıntısına oturdu. Onlara yaklaşmaktan korkuyordu. İvan'ın sabrı tükenmişti.

«Seni köpek seni! Şeytan götürsün seni. Hadi Gestapo'ya git!»

Giulia kolundan çekiyordu.

«İvan, yok Gestapo! Hayır, İvan! Ona bir parça ekmek vermek! Yok Gestapo!..»

«Şeytan versin ekmek ona. Defolsun!»

«O, kötü tutsak. O *krank*. O *gestapo...*»

İvan cevap vermedi. Tabancasıyla ekmeğin yarısını koynuna soktu, daha önce durdukları yere yöneldi. Giulia konuşmadan yanında yürüyordu. Deliye böyle davranmanın tehlikeli olduğunu biliyordu

ya, artık geriye dönemezdi. Öfkesi tedbirli davranmasından daha güçlüydü.

Giulia zaman zaman arkasına bakıyordu. Birden karanlık basmıştı, her yanı, çevrelerinde sadece kayaların gri gölgeleri vardı. Islak bir sis dalgalanıyor, dönüyor, aşağıya, iki yana parçalanıyordu. Tutsak, bıraktıkları yerde mi kalmıştı, yoksa gerçekten geriye mi dönmüştü, bilmiyorlardı. Kızın yüzündeki kaygıyı gören İvan:

«Hiçbir yere gitmez. Söylediklerinin hepsi palavra!» dedi.

Onu yatıştırmaya çalışıyordu ama, söylediklerinden kendi de emin değildi. Olur şey miydi, bir insanın hayatı nasıl böyle budalaların elinde nasıl olurdu. Bu adam ne kadar hasta olursa olsun, canlı kalabilmiş, dağa kadar gelmiş ve yaylım ateşten, kurşunlardan kurtulmuştu. Acaba aklı başında bir başkası aynı biçimde davranabilir miydi? Sadece yaşamakla kalmıyor, başkalarının hayatına da saldırıyordu. Çeşitli uluslardan kusursuz birçok kişinin kampa düştüklerini düşündükçe insanın elinden dişlerini gıcırdatmaktan başka bir şey gelmiyordu. Bütün bu diş gıcırdatmalar boşuna, her şeye katlanmak ve dayanmak gerekti. Tersi, ölümdü.

Büyük bir çıkıntıyı dolandılar. İvan ardına baktı, elini hemen koynuna soktu. Giulia da döndü, deliyi göremedi. Bununla birlikte, İvan bir parça ekmek kopardı, geride uygun bir yer aradı, ekmek par-

çasını oturdukları yere yakın bir taşın üzerine koydu. Kendini temize çıkarmak ister gibi konuştu.

«Tıkınsın bununla!»

Giulia onu onaylayan bir hava içinde susuyordu. İhanetin ne olduğunu pek iyi bilmiyordu herhalde.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

RÜZGÂR, BİTMEZ TÜKENMEZ sis bulutlarını önüne katmış götürüyordu.

İvan'ın ceketi ıslaktı, vücudu titremeler içindeydi. Delinin bıraktığı ekmeği bulamamasından korkuyor, sık sık gerilere bakıyordu. Hatta içinden dönüp ekmeği alıp yemek bile geçti. Kendini tedirgin eden bu düşüncelerden kurtulma arzusuyla, hızlı hızlı yürümeye çalıştı.

Taşlaşmış bir kuş gagası gibi göğe dikilmiş dev bir çıkıntının çevresini dolandılar. Durmadan tırmanıyorlardı. Birden önlerinde dalgalanan sisli bulut yırtıldı. Kaçaklar önlerinde çıplak taştan bir yamaç ve bunu dolanarak çıkan bir keçiyolu gördüler. Bu kaya yığınının arasında keçiyolu pek belli değildi.

Yine de hemencecik gördüler, neşeleri yerine geldi.

Oraya ilk adımı atan İvan oldu. Dönüp baktı, sis dalgaları arasından karanlık kayalıklarla uçurumlar ve yer yer mavimsi gökyüzü parçaları görünüyordu. Karlı doruk güneşin altında parıldıyordu. İvan daha dikkatli bakınca gerçekte iki dağ zinciri olduğunu anladı. Biri daha uzakta olan iri ve hareketsiz bir ayının sırtı gibi geniş ve güçlüydü. Öteki daha yakındı, tırtıklı ve karlıydı. Diğer dağlardan daha yüksek görünüyor, zorlu tepesi gökyüzüne doğru yükseliyordu. Bu doruk diğerlerinden daha yücelmiş gibiydi. İvan dağların aldatıcı yasasını çok iyi biliyordu. En yakın tepe, en ulu tepe gibi görünürdü. Uzakta görülen doruk zincirin en önemlisiydi. İvan Trieste partizanlarının orada olduğunu düşündü.

Başını kaldırarak geleceğe açılan bu kapının önünde bir an durdu. İçinden başka bir takip olmamasını, en korkuncunun geride kalan sayılmasını ve yol boyunca hiç kimseye rastlamamalarını diledi. Bundan sonra karşılarında sadece tabiat vardı. Ona karşı durabilmek için de sadece güç ve sabır gerekliydi.

Dağların ağırbaşlı bir sadelik içinde ortaya koydukları görkemlik karşısında büyülenmiş sessiz sakin duran arkadaşına baktı. Kız tepeleri karlı dağları seyrediyordu. Belki ilk defa tabiatın korkunç esrarı karşısında yalnız olmadığına, yanında başka

bir insanın bulunmasına yürekten sevindi. Memnun, tasasız konuştu.

«İleri!»

Kız da aynı duyguları paylaşıyordu.

«İleri!»

Tepenin taşlı yamacını kıvrılarak tırmanan patikayı izlemeye koyuldular. Yukarıda, sisin yırtıldığı yerlerde henüz yükselmemiş bir güneş coşkun bir parlaklıkla ışıldıyor; ışıklarında bulut parçaları biçim değiştiriyor, göz kamaştırıcı beyazlıklarıyla dağların yamaçlarında parıldıyor, gölgelerin karalıkları, kayalarla uçurumların üzerinde uçuşuyordu.

Rüzgâr durmadan esiyor, İvan'ın ceketine asılıyor, pantolonunu şişiriyordu.

Giulia deri ceketinin yakasını kaldırdı. Durmadan tırmanıyorlardı. Güneş tepenin taşlı yamaçlarıyla bayırdaki yarığı aydınlatıyordu. Üzerlerindeki balık sırtı gibi dik bir kayanın gölgesini önlerine düşürmüştü.

İvan aşağıya baktı, duraladı. Biraz önce oturdukları yerde hasta tutsak gidip geliyordu.

«Bak sen, bizi takip ediyor.»

«Çok *tragico* bir adam, *peccato,* ona acıyorum!»

«Ne diye acıyorsun? Budalanın biri.»

«*Russo*'yla konuşmak istiyor. Ama *russo* çok *böse*. Korkuyor.»

İvan yeniden yürümeye başladı. Ardında bıraktığı tatsız olayları unutarak deliyi zihninden uzak-

laştırmaya çalışıyordu. Bu hastayla ne yapacaklardı: Ne saklanabilir, ne de kaçabilirlerdi ondan. Herhalde geceye kadar sabretmeleri gerekiyordu.

«İvan, Giulia'ya kızmadı ya?»

«Neden kızayım?»

«Sen yok *böse?*»

«Hayır, öfkeli değilim.»

«Sahi mi?»

«Sahi!»

Yorgun yüzündeki gülümseme hemen kayboldu. Kaygı dolu düşüncelerini yansıtan karamsar bir ifadc belirdi gözlerinde.

«Giulia yok *Russo*'dan korkmak, Giulia var kardan korkmak!»

İvan önde yürüyordu. İçini çekti. Gerçekten karla pek az olan ekmekleri gitgide onu da kaygılandırıyordu. Orman korucusundan daha başka şeyler, özellikle ayakkabılarını alması gerektiğini düşündü. Çıplak ayakla karda yürümek pek budalaca bir şey olacaktı. Her zaman olduğu gibi en iyi düşünceler sonradan geliyordu insanın aklına. İlk başlarda karlı tepelere varacaklarını ummamışlardı doğrusu. Onlar için en büyük mutluluğun takipten kurtulmak olduğunu düşünmüşlerdi. Avusturyalıya rasladıklarına şükrediyorlardı, yoksa ekmeği nereden bulacaklardı.

İvan hızlı hızlı patikayı izledi. İki yanlarına

kocaman gölgeler düşmüştü. Arkadaşını teselliyi düşünmeden:

«Ceketin var. Ne korkuyorsun? Bir manton olsun mu isterdin?» dedi.

Kız içini çekti. Kısa bir sessizlikten sonra üzgünce konuştu:

«Roma'da, Giulia'nın çok manto var. *Vier* manto: Siyah, beyaz...»

İvan çevresine bakarak adımlarını yavaşlattı.

«Ne dört mantosu?»

«Benim. *Vier* manto. Dört.»

«Sen, zengin misin?»

«Hayır, yok zengin. Fakir. *Politische heftling*. Siyasal tutuklu.»

«Öyleyse, sen değil de, baban. Kim senin baban?»

«Benim babam?»

«Eveet, *Vater*. Kim?»

«Ha, *il padre. İl padre commerciante*. Tüccar. Bir firma *direttore*.»

İvan hafif bir ıslık çaldı. 'İyi be! İster misin bu *Vater* bir faşist olsun, Alplerde şöyle bir gezinti yapmış oluruz sadece.' Hızla döndü.

«Senin *Vater* faşist mi?»

Giulia basit bir ifadeyle cevap verdi. Gözlerindeki canlılığa bir de sertlik eklenmişti.

«Si, *fascisto. Milito* subayı.»

İvan, patikanın kenarından uzaklaştı. Giulia'-

nın yanına kadar gelmesini bekledi. Kötü elbiseler içinde de olsa güzel görünen bu ince uzun yaratığa ilgiyle baktı. İşin garip yanı üzerindeki çizgili, biçimsiz bol elbiseler, kişiyi etkileyen gülümsemesiyle yüzündeki tatlılığın, hareketlerindeki kararlılık ve yumuşaklığın oluşturduğu doğuştan sevimliliği gizliyemiyordu. Elleri ceketinin kolları içinde kaybolmuş, alışkın hareketlerde kocaman ayakkabısıyla toprağı tekmeledi, uysal bakışlarla İvan'ı süzdü.

«Ya sen? Sen de faşistsin belki de!»

Giulia delici bakışlarını İvan'ın yüzüne dikti.

«Giulia *fascista* ha! Giulia, *Russland*'ı beğeniyor. Faşimz yok, Gestapo yok. Çok iyi. İvan ülkesinde mutlu mu?»

Koştu, İvan'ın koluna yapıştı.

«İvan, savaştan önce nasıl yaşıyor? Senin şehir nasıl? Dinle, bir sinyorina, bir genç kız sevdi hiç seni?»

Bu soruyu birdenbire soran gözlerle sormuştu. İvan kayıtsızca gözlerini kaçırdı. Elini çekmedi, bu okşayıcı dokunuş alışılmamış bir biçimde kalbini daraltıyordu.

«Ne genç kızından söz ediyorsun sen? Genç kızlarla ilgilenmekten çok yapılacak daha başka işlerimiz vardı.»

«Neden?..»

«Hayat izin vermiyordu.»

«Kötü mü yaşıyordun? Neden?»

Kızın Rusya'ya ilişkin düşüncelerini sarsmamak için kendi hayatından sözetmek istemiyordu.

«Her şeyi gördüm geçirdim.»

Kız yan yan kurnaz gözlerle baktı.

«Doğru değil. Çok sinyorina sevdin?»

«Ne diyorsun?»

«Eyaletin nere? Nerede yaşıyorsun? Moskova? Kiev?»

«Beyaz Rusya.»

«Eyalet mi?»

«Cumhuriyet.»

«Cumhuriyet, ha?.. Çok iyi. İtalya monarşi. Senin cumhuriyette dağlar var?»

«Hayır, bizim oralarda büyük ormanlar, ırmaklar, göller var. Dünyanın en güzel gölleri.»

Elinde olmadan eski anılarına döndü.

«Benim yaşadığım şehrin hemen yakınında iki göl vardır. Sakin bir gecede baktığında tek bir kıpırtı göremezsin, ayna gibidir. Orman tepetaklak içinde görünür, resim sanırsın. Balıklar suyun üzerine sıçrar. Nah böyle büyük turna balıkları vardır.»

Bir defada çok şey söylediğini hissetti, sustu. Anıların uyandırdığı düşünceler inatla uzaklardaki ülkesine yöneliyordu. Birden bu vahşi kaya yığınları tutsaklığı boyunca hissetmediği kaçınılmaz bir üzüntü verdi ona. Kız da bunu hissetmişti. İvan susunca yalvardı.

«Anlat. Beyaz Rusya'yı anlat!»

Güneş yeniden gri bulutların arkasına gizlenmişti. Tepenin yamacına çabucak bir gölge indi. Nemli kül rengi parçacıklar yokuşun üzerinden hızla geçtiler.

Önce anlatırken pek gönülsüzdü, sık sık sözlerine ara veriyordu. Geçmiştekileri yeniden yaşar gibiydi. Çok uzak, çok değerli, çok olağanüstü şeylerden sözeder gibi palamut dolu meşe ağaçlarından, göllerdeki kunduz yuvalarından, mayıs ayında çiçek açmış ağaçlardan sözetmeye başladı. Çok uzun zamandan beri çenesi böylesine düşmemiş, böylesine açıkyürekli olmamıştı. Kendini tanıyamıyordu.

Kız, İvan'ın hoşuna giden her şeye içten bir ilgi gösteriyor, dinliyordu. Sanki uzun ve yorucu bir ayrılıktan sonra bir araya gelen eski tanışlar gibi kendini ona çok daha yakın hissetmekteydi.

İvan sonunda durdu. Kız yavaşça elini bıraktı, pürüzlü parmaklarını kavradı, sakin sakin sordu.

«İvan, annen iyi mi?»

«Annem? Evet, çok iyidir.»

«Ya *il padre,* baban?»

Kız düş görür gibi bayıra bakıyordu. İvan'ın birden kararan yüzündeki titreyişi farkedemedi.

«Onu hatırlayamıyorum.»

«Neden?»

Pek şaştı, hatta bu yüzden yürümeyi bile unuttu. İvan durmak istemiyordu. Birbirine sarılmış parmakları gerildi.

«Babam ben çok küçükken ölmüş.»

«Ölmüş? Neden ölmüş?»

«Hayat ezdi onu.»

Kız, ince bir hareketle elini bıraktı, öteki yanından İvan'a yaklaştı. Anlamadığı şeyleri açıklamasını, önemli şeyler söylemesini bekliyordu. Oysa, İvan ne olursa olsun konuşmaya niyetli değildi. Birkaç adım attıktan sonra Giulia sordu.

«İvan, bu bir hakaret sana, ha?»

«Ne hakareti?»

Giulia gayet ciddi konuştu.

«Mutlusun, İvan?»

İvan'ın cevap vermesini bekledi. Karşılık gelmeyince davranışlarından bir anlam çıkarmaya çalıştı.

«Senin büyük *Vaterland!* Savaşta zafer kazanıyor, hem de büyük bir savaşta. Bu büyük bir talih, çok büyük!»

İvan cevap vermedi yine. Konuşmak istemiyordu. O içini çekmekle yetindi. Gerçekten hayatında çok zor anladığı karışık şeylerden sözetmek neye yarardı?

ONİKİNCİ BÖLÜM

SARP PATİKAYI TIRMANIRKEN haklı olduğuna inandırmaya çalışıyordu kendini. Gerçekten, savaşın ortaya koyduğu bir rastlantı sonucu faşist toplama kampına atılan bu genç kız kimdi; ona yığınla moral gücüne malolan zorlukları anlatmak için kim oluyordu? Ne kadar duygulu ne kadar dürüst olursa olsun ülkesinin, kendisinin bile anlatmakta güçlük çektiği katı gerçeklerini kabullenebilir miydi? En iyi ihtimalle, kaygıları ile ilgilenir, ona acırdı ama, kendisine kimsenin acımasına ihtiyacı yoktu. Hayatının yirmibeş yılında her şeyi geçiştirmeye alışmıştı. 'Bırakayım, geri kalanını, kendisi gözlerinin önüne getirsin, daha iyi, düşlerini yıkmamak gerek,' diye düşündü. Sessizliği bozmadı.

Düşüncelerine dalmış çabuk çabuk yürüyor, vaktin nasıl geçtiğinin farkına bile varmıyordu. Çok duyarlı bir konusuna dokunduğunu anlayan Giulia artık konuşmuyordu. Aralarındaki mesafe biraz açılmıştı. Uzun bir süre sessizlik içinde tırmandılar. Bu arada kaygı ve hüzün dolu bir gece iri, görkemli dağ yığınları üzerine inmişti. Bulutların kapladığı ufuk gecenin inmesiyle daha da daraldı. Uzakta gümüş bir ışıltıyla parıldıyan doruk sis tarafından yutulmuş, yok olmuştu. Duru gökyüzünde en yakın çatal tepenin kara görüntüsü yükseliyordu. Geçit herhalde bunların arasından geçmekteydi, çünkü patika onları oraya yöneltiyordu.

Her zaman olduğu gibi akşam yine onu ezip bitiriyordu. Ne gündüzler, ne geceler, ne de sabahlar alacakaranlığın çöküşü kadar onu üzüp kaygılandırmaz, yalnızlık duygusuna boğmazdı. Bu duygu savaşta ve özellikle acı, soğuk, açlık dolu tutsaklık günlerinde en yüksek noktasına varmıştı. Akşam, yalnızlık ve güçsüzlük alabildiğine üzücü şeylerdi. Üstelik bu duygunun içinde barışa, huzura, tatlı, sevgili birinin varlığına duyulan özlem de vardı. Birden, Giulia bağırdı.

«İvan! İvan!»

Sanki çok yakınlarında kendilerinden başka birisi varmış gibi korktu. Dondu kaldı. İvan bakar bakmaz anladı. Kız çok yorulmuştu, kendisinin de dinlenmeye ihtiyacı vardı.

Başka hiçbir şey söylemeden, Giulia taşların arasından zorlukla tırmandı. Bu yükseklikte soğuk korkunçtu. Müthiş bir rüzgâr kudurmuş gibi esiyor, elbiselerini çekiştiriyor, çatlaklarda uğulduyordu. Elleri üşüyordu. Ayakları donmuştu. Gece yaklaştıkça soğuk ve rüzgâr, gücünü daha da arttırmaktaydı. Tabiat kaçaklara duygusuz ve acımasız davranıyor, bütün gücüyle saldırıyor, saldırıyordu.

İvan, geceyi burada geçiremeyeceklerini düşünerek davrandı. Hareketlilik tek kurtuluş çareleriydi. Geçidi bu gece aşamazlarsa yarın çok geç olabilirdi. Giulia yaklaştı.

«İvan, çok, çok yoruldum!»

İvan bacaklarını oynattı. Tabanları yanıyordu. Belli etmemeye çalışarak üzüntüyle Giulia'ya baktı.

«Her şeye rağmen yürümeye çalış!.. Görüyorsun hava yeniden kapıyor.»

En yakın çatal tepenin ardından çıkan kalın, kara bir bulut yamaçlara çökmeye başlamıştı. Göğün aydınlığı yavaş yavaş yokoluyordu. Küçücük bir yıldız zayıf bir ışıkla göz kırptı, sonra koyu karanlığın ardında kayboldu. Bulutların gri kanadı çevrelerindeki her şey, kayalar, yamaçlar, dar boğazlar, vadiler, her şeyi karanlıkla örtülüyordu.

«Niçin yok geçit? Nerede ya geçit?»

Geçide varabilmeleri için daha ne kadar zaman gerektiğini kendi de bilmediği halde yatıştırmaya çalıştı.

«Birazdan geçide varacağız.»

Taşlı toprağın üzerinde görünmez olan patikayı izlemeye çalışıyorlardı. İvan karanlıkta arkadaşını gözden kaybetmekten korkuyor, tahta ayakkabılarının takırdısına kulak kabartıyor, daha yavaş yürüyordu. Özellikle sarp, dik yerlerde duruyor, genç kızı bekliyor, elini uzatıyor; yüreğindeki zorlu çarpıntıya rağmen elinden tutuyor, zorla geriye çekiliyor, kızı yukarı alıyordu. Rüzgâr taşkın bir öfkeyle elbiselerini uçuruyor, kâh sırtlarından, kâh göğüslerinden vuruyor, nefeslerini kesiyordu. Kayalıklarda ıslıklar çalıyor, hızla yön değiştiriyor, hangi yönden eseceği belli olmuyordu.

Çok geçmeden herşey karanlığa büründü. Kayalar içinden geçilmez bir bütün olmuşlardı sanki Simsiyah gökyüzü kara dağlarla birleşmişti. Karanlık arttıkça arttı. İvan taşlara çarpmaya, sendelemeye başladı. İlk defa zorlu bir kaygı duydu yüreğinde, patika neredeydi?... Eğildi, dikkatle bakındı, ayaklarıyla patikayı bulmaya çalıştı. Taşların kesici yanlarından başka birşey yoktu. Yollarını şaşırmış olduklarını anladı.

Doğruldu, sırtını rüzgâra verdi, genç kızın yaklaşmasını bekledi. Kız kendine kadar tırmanınca:

«Burada bekle beni,» dedi, uzaklaştı.

Giulio kayıtsız, sessiz yere bıraktı kendini. Soğuktan büzüldü kaldı.

İvan üzüntüsünü bastırmaya çalışarak gittikçe

uzaklaştı ondan. Bastığı yere dikkatle bakıyor, zaman zaman taşları elleriyle yokluyordu. Patika yoktu. Sonra havada birşeyler parıldadı, elini uzattı, kar yağmaya başlamıştı. Derin karanlığın içinden, rüzgâr, taneleri önüne katmış; çukurları, çatlakları doldurmaya çalışıyordu.

İvan karanlığı inceden inceden araştırdı, şimdi ne yapmaları gerektiğini heyecan içinde düşünmeye çalıştı. Kar gittikçe artmış, aşağılar biraz biraz aydınlanmaya başlamıştı. Birden az ötede patikanın dolambaçlı ucunu gördü.

«Hey Giulia!»

Genç kız cevap vermedi. İvan, soğuktan titreyerek bekledi. Kaygısı gittikçe artıyordu: 'Uyudu mu ne?' 'Öyle eşi bulunmaz bir yol arkadaşı vermişti ki tanrı ona! Böyle bir genç kızla insan ancak bulvarda dolaşabilirdi.

Kızdı. Rüzgâr kayalıkların arasında hâlâ kudurmuş gibi esiyor, bir kar ve dolu yağıyordu gökyüzünden. Taşların üzerinde gürültü çıkarıyordu. Ayakları tamamen uyuşmuştu. Ellerini ceketinin kolları içine çekti. Soğuk tabanca göğsünü yakıyordu.

«Hey! Giulia!»

Kız hâlâ cevap vermiyordu. Kendi kendine küfretti. Soğuk, ıslak taşların üzerinden sekerek kızı bıraktığı yere atıldı.

Kız dizleri ceketi naltında tortop olmuş, bir taşın üzerinde oturuyordu. Hiçbir şey söylemedi, yak-

laşan arkadaşına bakmadı bile, İvan kötü bir önseziyle önünde durdu. Kız, başını kaldırmadan hafif bir sesle konuştu.

«*Basta,* İvan!»

İvan bir süre konuşmadı.

«Nasıl, *basta?* Hadi kalk, bakalım!»

«Hayır, yok kalkmak.»

«Şaka mı yapıyorsun?»

Konuşmuyordu.

«Hadi kalk, kalk! Geçide ulaşacağız. Bacaklarımız yokuş aşağıya kendiliğinden koşar.»

«Hey, beni duymuyor musun?»

«*Finita,* Giulia yok yürümek, yok!»

«İyi, ama, burada kalamayız! Soğuktan ölürüz. Baksana, kar yağıyor!

Söyledikleri genç kızın üzerinde hiçbir etki yaratmadı. İvan kızın bütün gücünü tükettiğini anladı, ileri sürdüğü nedenlerin pek bir işe yaramadığını gördü. Onu yürümeye nasıl zorlayabilirdi? Bir an düşündü, koynundan geri kalan ekmeği çıkardı, sırtını rüzgâra döndü, ihtiyatla ekmeğin içinden kopardı.

«İşte ekmek!»

«Ekmek mi?»

Giulia canlanmıştı, başını kaldırdı, İvan'a baktı. O da ekmeği parmakları arasına sıkıştırdı, kız çabucak yedi.

«Daha ekmek?»

«Olmaz, daha fazla veremem.»

«Küçücük bir parça. Ekmek, ekmek istiyorum!»

Bir çocuk gibi şımarıklık ediyordu.

«Geçitte vereceğim.»

Kız hemen kapandı, küçücük oldu.

«Hayır, geçit yok!»

İvan öfkeyle bağırdı.

«Hay şeytan alasıca! Neden ama? Hadi, kalk bakalım! Neler kuruyorsun kafanda, donmak mı istiyorsun? Kime faydan dokunacak böyle yapınca? Almanlara mı? Belki de yeniden, kampa dönerek onlara yardımcı olmak istiyorsun, ha? Uzun süredir seni bekliyorlar zaten.»

Bağırıyor, bağırıyordu, zaman zaman rüzgâr sesini kesiyordu. Giulia durumunu değiştirmeden başını geriye attı.

«Kampa gitmeyeceğim.»

«Kampa gitmeyecek misin? Ne yapacaksın, peki?»

Sustu, başını yeniden önüne eğdi, tortop oldu.

«Donacaksın, kaz kafalı! Sabaha kadar kıkırdayacaksın burada!»

Daha tatlı konuşmak, inandırmak istiyordu ama... Buz gibi bir rüzgâr herşeyi önüne katmış, yukarıda ve aşağıda taşların arasında dönenip duruyordu. Kar iyice tuttuğundan çevre daha da aydınlanmış, patika açıkça ortaya çıkmıştı. Taşların biçimleri bile belli oluyordu. Hareket etmeyince vücud

çok çabuk üşür, donar, donmak da kaçınılmazdır. İvan, kızın ceketinden çekerek askerdeymiş gibi komut verdi.

«Ayağa kalk!»

Giulia biraz bekledi, kalktı, düşmemek için taşlara yapışarak ardından güçlükle yürüdü. İvan suratını asmış, patikaya yönelmişti. Herşeyin yoluna gireceğini düşünüyordu. Bu durumda en kötü şey yürüyüşlerini yavaşlatmalarıydı. Hiç oturmamaları gerekiyordu, yoksa sonra kalkmak için daha büyük bir güce ihtiyaçları olacaktı.

Patikanın hemen yanında bir bora yüzlerini kamçıladı, göğüslerine bir çarpış çarptı, solukları kesildi. Giulia düştü.

İvan kaldırmak için yardım etmek istedi. Elinden tuttuysa da kız kalkmadı. Öksürmeye başladı, uzun bir süre nefes alamadı. Sonunda bir taşın üzerine oturdu, tatlı fakat kesin sesle geri alınması, bozulması imkânsız bir kararı açıklar gibi konuştu.

«Giulia, *finita! Alles!* İvan, Trieste. Giulia, yok Trieste!»

«Sensiz gitmem.»

İvan biraz uzaklaşıp bir kaya çıkıntısına oturdu.

«Sen, bir bozguncusun!»

«Giulia yok bozguncu. Giulia *partigiano!*»

İvan kızın incindiğini anladı, bundan yararlandı. 'Belki bu onu canlandırır', diye düşündü.

«Tabii, sen bir ödleksin, ne sanıyordun kendini ya?»

«Yok ödlek, yok bozguncu! Ben gücüm az.»

«Olsun, yine de denemek gerek! Biliyor musun, bir keresinde başımıza neler geldi? Batı cephesindeydik. Hani, senin gitmek istediğin yerde, Fritz'ler bizi bir evde kıstırdılar. Çıkmak imkânsız. Pencerelere durmadan makinalı tüfeklerle ateş ediyorlar. Bağırıyorlar: «Teslim ol, Rus!» Bizim başımız Petrenko, senin gibi: alles, kaput, dedi, tabancasını aldı, beynine bir kurşun yerleştirdi. Biz de, onu örnek alıp öldürmek istedik kendimizi. Ama, bölük komutanımız Beloşev önümüze geçti. 'Durun arkadaşlar! Beyninize bir kurşun sıkmak pek akıllıca bir iş değil. Üstelik vatan bize bu silâhları bunun için vermedi. Çemberi kırmaya çalışmalıyız!' dedi. Hepimiz kapıdan dışarı fırladık. Tabancalarımızı ateşledik, çeşitli yönlere dağıldık. Çitlerin, bahçe duvarlarının altına, sebze bahçelerine, köşelerin ardına... Ne sanıyorsun ya! İşte böyle... Gerçi beş arkadaşımız ölmüştü, ama, çıkmıştık. Beloşev de ölenler arasındaydı. Dört kişi kaçmayı başardık. Eğer Petrenko'yu dinlemiş olsaydık, Almanların oyununa gelmiş olacaktık. Bize kurşun atmaları bile gerekmiyecekti, onlara sadece bizi gömmek kalacaktı.»

Giulia susuyordu.

«E...ne diyorsun, gidiyor muyuz?»

Kız hâlâ cevap vermiyordu.

«Hay, canın çıkasıca, ne diye bir şey söyemiyorsun?»

İvan soğuktan titriyordu, sabırsızlanmaya başlamıştı.

«Donacaksın küçük budala! Kaçmanın zorluğu burada işte. Bütün bu dağları gökyüzüne kadar tırmanmak gerek!»

Kız susmaya devam ediyordu. İvan'ın aklına ölen arkadaşları geldi.

«Peki, neden öldüler öyleyse? Hiç olmazsa biri sağ kalsaydı.»

İliklerine kadar donduğunu hissetti. Bir sıçrayışta kalktı, patikada yürümeye başladı. Donuk kar üzerinde çıplak ayakları koyu lekeler bırakıyordu.. Bereket versin, soğuk o kadar müthiş değildi, yoksa ölüm kaçınılmazdı. Bir dakika sonra kararlı yine kızın önünde durdu.

«Peki, gelmiyor musun?»

«Hayır, İvan.»

«— Peki, nasıl istersen! Hoşuna gidiyorsa, öl burada. Ceketi ver.»

Kız şöyle bir kıpırdadı, ceketini çıkardı, taşın üstüne bıraktı, sonra ayakkabılarını çıkarıp İvan'ın önüne koydu. İvan ayakkabıları donmuş ayaklarından uzaklaştırdı.

«Onlar kalsın. Kampa gitmek için ihtiyacın olacak.»

Ceketi taşın üzerinden aldı, geniş omuzlarına

koydu, kavuşturdu. Birden ısınıvermişti. Aralarında onarılması imkânsız bir şeylerin kırıldığını hissetti. Bir kadına böyle davranmamalıydı. Ama öfkeliydi, kendini aldatılmış hissediyor, onu cezalandırmak istiyordu. İçinden sövdü. Bırakıp gitmenin ne kadar zor olduğunu, ayrılığın saçmalığa varan aşağılık bir iş olduğunu düşündü. Hiçbir şeye kulak asmamak için öfkeyle kendini zorladı. Durumun Giulia için daha da zor olduğunu kabullendi sonunda. O da kendine göre haklıydı. Öfkesi yatıştı. Patikada iki adım kadar yürüdü sonra döndü, Giulia'nın yanına geldi.

«Öyleyse... elveda!»

Kız kayıtsız görünüyordu, taşın üzerinde tortop olmuştu.

«*Ciao.*»

Bu sözcük dünkü karşılaşmalarını, kendisini şaşkına çeviren pırıl pırıl gözlerdeki sevinç ışıltısını, iki adım ötesinde Almanlar varken gösterdiği gözüpek çılgınlığı hatırlattı. Kendini hiç de iyi hissetmiyordu. İçindeki bir acıma duygusu değildi. Yüreğini avucuna alan alışılmadık bir şeydi bu. Görülen hesapta kendini borçlu saymıyordu da içindeki çelişik duyguları engelleme çabasıyla söyleniyordu. 'Hayır, hayır, böyle olması daha iyi!'

Tek başına takipten kurtulmak daha kolaydı. Bunu tâ başındanberi biliyordu. Ona bağlanmasını gerektirecek hiç bir şey yoktu. Şimdi sırtında ceket,

koynunda biraz ekmeği vardı. Hergün yüz gram yese, bu onu tek başına günlerce idare ederdi. Tek başına herşeye katlanabilir, yarı beline kadar karda tırmanmak zorunda kalsa bile geçidi aşabilirdi. Trieste'ye gider, partizanları bulabilirdi. Bu kızın korunmaya ihtiyacı yoktu zaten! O hiçbir şeydi kendisi için...

Aşağıda bıraktığı insanı artık düşünmemek için çok acelesi varmış gibi dik yamacı hızla tırmandı. İçindeki duygular karışıklığına engel olamıyordu. Bilinçaltındaki başka bir düşünce yatışmasına yol açıyor, ayakları geri geri gidiyordu.

Ardına bir kere baktı, döndü, bir kere daha baktı. Giulia karın üzerinde biçimlenen, zorlukla seçilen bir leke idi şimdi. Ölüme boyun eğmiş bu zayıflık, her türlü duygunun üzerinde etkiledi İvan'ı. Döndü, aşağı koştu. Giulia birinin yaklaştığını duymuş, telâşlanmış, korkmuştu. Başını kaldırdı.

«İvanio?»

«Benim.»

Kuşkusuz İvan'ın içinden geçenleri tahmin etmişti. Sakınarak sordu.

«Niçin?»

«Ayakkabılarını ver bana!»

Sessiz, uysal ayakkabılarını ayağından çıkardı. İvan hâlâ kızın sıcaklığını koruyan ayakkabıları ayağına geçirdi. Sonra ceketini çıkardı.

«Al şunu.»

Ceketle kızı çabucak sardı, kalkmasına yardım etmek için kollarından tuttu, Giulia ceketi giydi.

«Gel bakayım!»

Kız inatla geri çekildi, kolunu ellerinden kurtardı, sakınarak hareketsiz kaldı. Kaşlarını çattı, inceleyen gözlerle dimdik yüzüne baktı.

«Gel!»

«Hayır.»

«Bıktım senin hayır'larından..»

Bir atılışta kavrayıp kaldırdı, omuzuna attı. Kız bir kuş gibi debelendi, çırpındı. Kurtulmak istiyor, birşeyler mırıldanıyordu durmadan. İvan hiçbir şeye aldırmıyordu. Onu, iyice sırtına yerleştirdi, ellerini dizlerinin altından geçirdi. Birden kız çabalamayı bıraktı. Düşmemek için çabucak kollarını İvan'ın boynuna doladı. İvan, kızın sıcak nefesini yanağında hissetti. Yakıcı bir damla boynunu gıdıkladı, aşağı kadar aktı.

«Tamam, tamam!. Ya öyle ya böyle kurtulacağız bu işten...»

Ansızın kızın vücudu gevşedi. Sırtına iyice sarıldı. Zorlukla soluk alıyordu. İvan da nefesinin kesildiğini hissetti. Rüzgârdan değildi. Ruhunun keşfedilmemiş derinliklerinden gelen bu bilinmeyen, emredici, tatlı, görkemli ve etkili bir duygu bütün benliğini sarmıştı. Biraz önce verdiği onu terketme kararı şimdi İvan'a acı veriyordu.

Tahta ayakkabılarıyla taşların üzerinde gürül-

tü çıkararak ağır ağır yürüdü. İnat ve dirençle geçide doğru tırmanmaya çalışıyordu.

İNCE bir sepken taşların üzerinde kalın bir tabaka oluşturmuştu. Daha çok dik yerlerde altı tahta ayakkabıları kayıyordu. Yüküyle birlikte yuvarlanmamak için yokuş yukarı çıkan bir kayakçı gibi yan yan yürümeye çalışıyordu. Önceleri bu küçücük vücudun ağrılığını hissetmemişti. Bacaklarından şöyle bir tutmuş sabırla vurmuştu kendini yokuşa, ama, bir süre sonra hızı azaldı. Sık sık durmak zorunda kaldı. Soluklanmak, belini doğrultmak istiyordu, hava yetmiyordu ona. Vücudunun kızıştığı bir gerçekti. Dağ rüzgârı donduruyordu artık. İçi yanıyor, zor nefes alıyordu, ciğerleri çatlıyacak gibiydi.

Yokuş düzelmeye başlamıştı. Geçit yakında olmalıydı. Patika karlı ve taşlı yamacı artık dümdüz çıkıyordu. Sol yanda büyük gri bir yığıntı yükselmişti. Herhalde bu daha önce dar boğazını aştıkları öteki dağ olacaktı. Çevresinde rüzgâr hâlâ kudurmuş gibi uluyup inildiyor, çınlıyordu. Belki gerçekte çınlayan kulaklarıydı. Donuyor muydu ne? Ellerini, dizlerini hissetmiyordu artık. Bereket versin kar kuruydu. Elbiselerine yapışmıyordu. Rüzgâr yüzünü kırbaçlıyor, onları öfkeyle karanlığın içine sürüklüyordu.

İvan'ın dinlenmesi gerekiyordu, ama bir otursa bir daha kalkamayacağını kesinlikle biliyordu. Bir saat ya da daha fazla dolambaçlı patikayı yavaş yavaş tırmandı. Giulia sessiz, sımsıkı sarılmıştı. İvan her hareketini duyuyordu -işin garip yanı- yorgunluğuna, biraz önceki mücadelesine, küskünlüğüne ve cansıkıntısına rağmen kendisini çok iyi hissediyordu şimdi. Yeter ki gücü yerinde olsundu; onu böyle usulca boynuna sarılmış, daha uzaklara da götürebilirdi.

Ayaklarının altından toprağın kaçtığını hissedince düşmekten korktu. Karın savrulduğu karanlıklardan iri kara bir kaya parçası çıktı karşılarına. İvan patikayı bıraktı, taşlarda kayarak oraya yöneldi.

Giulia susuyordu, yanağını boynuna kuvvetle bastırmıştı. Taşın yanına gelince İvan döndü, kızı kayaya dayadı. Giulia, İvan'ın çenesinin altındaki ellerini çözdü. Artık omuzlarına asılmıyordu ya, yine de kızın ağırlığını duyuyordu.

«Nasıl dondun mu?»

«Hayır!»

«Ayakların?»

«Ayaklarım dondu?»

İvan son derece az konuşuyordu. Kız, sanki kendini ona karşı suçlu sayıyordu. İvan bunu anlamış, belli etmeden kızı yatıştırmak istiyordu. Nasıl davra-

nacağını bilmiyordu, söyleyecek tek bir söz bulamıyordu.

Başını çevirmeden kızın ayaklarını elleriyle yokladı. Donmuştu, parmaklarından daha soğuktu.

Dokunduğunda kız küçük bir çığlık attı, ayaklarını kaçırmak istedi.

«Yoo, böyle olmaz!»

Kız ne dediğini anlamamıştı. İvan onu kayanın üzerine oturttu, yerden bir avuç kar aldı.

«Olur mu öyle şey? Ovalım bakalım biraz.»

«Hayır, hayır!..»

«İtiraz etme, çünkü gerekli.»

Bacaklarını at nallayan nalbantlar gibi dizlerinin arasına sıkıştırdı, karla ovuşturmaya başladı. Giulia yine kurtulmak için bir hareket yaptı, hafifçe inledi, sızlandı. İvan güldü.

«N'oldu? Gıdıklanıyor musun?»

«Ağrıyor! Ağrıyor!»

«Sabret biraz. Daha yavaş ovarım!»

Büyük bir özen göstererek çocuk ayakları kadar küçük ayakları ovdu. Önceleri inildiyen kız sonra yatıştı.

«Söyle bakalım, ısındın mı şimdi?»

«Evet, çok sıcak. Teşekkür ederim!»

«Birşey değil.»

Bacaklarını ceketin eteklerine sardı, soğuk taşa dayanarak biraz dinlendi. Soluğu düzene girmişti. Hareket etmediği için soğuğun içine işlediğini his-

setti. Rüzgâr hiç de sıcak tutmayan ceketi delip geçiyordu. İvan daha önce verdiği sözü hatırladı.

«Ekmek istiyor musun?»

«Giulia yok ekmek istemek. İvan *essen* ekmek!»

«Peki, öyleyse tutumlu davranalım. Sonra, belki daha fazla ihtiyacımız olur.»

İkisi de belki aynı anda tükürüklerini yuttular. İvan donduğunu hissederek kalkmak için davrandı, sırtını döndü.

«Hadi bakalım, gidiyoruz!»

Kız boynuna sarılmak için acele etti, sımsıkı sarıldı. Birden ateş bastığını hissetti İvan. Kız, rüzgârın arasından tatlı yavaş bir sesle konuştu, sıcak bir nefes kulağını okşadı.

«İvan, sen çok *wunderschön*.»

«Hadi bakalım öyleyse *wunderschön*.»

Kız, İvan'ın sırtında kendini daha güven içinde duyuyordu.

«*Russo*'lar *alles, alles wunderschön?* Ha?»

«Evet!»

Kendinden böyle sözedilmesine alışkın değildi. Tatlı bir meyilin sonunda patikanın biteceğini tasarlıyordu. Mümkün olduğu kadar çabuk yokuşu tırmanmak niyetindeydi.

«İvan, Giulia'yı korkutmak istedi, doğru değil, ha? Terketmek istemedi, ha?»

İvan karanlığın içinde utançla güldü, kendisini de inandırmak ister gibi konuştu.

«Tabii...»

«Çok ağırım, değil mi?»

«Yoo! Kuştüyü gibi hafifsin.»

«Ya. Peki nedir kuştüyü.»

«Kuştüyü, küçücük bir tüy işte.»

«Yani çok, çok az.»

«Evet!»

Yeni yağan karda açıkça belirmiş patikayı izledi. Genç kızın sıcak nefesi adeta boynunu gıdıklıyordu. Kız birden ince, yumuşak parmaklarını İvan'ın göğsüne soktu, bu beklenmedik okşayış onu titretti.

«Bana dilini öğretebilir misin?»

«Beyaz Rusça?»

«*Ja.*»

Güldü, şu durumda bu ona bir garip görünmüştü.

«Unutmam. Trieste'ye gidince hemen başlarız.»

Bu düşünce onda neşeli duygular uyandırdı. Gerçekten Trieste'ye ulaşabilecek, partizanlarla buluşabilecek miydi? Eğer bu gerçekleşecek olursa, dünyanın sonuna kadar ayrılmayacaklardı. Yabancı bir ülkede, kendine yakın birinin olması ne kadar güzeldi. Giulia'nın bağlılığı onun için herşeyin üstündeydi. Onunla geçirdiği iki günün sonunda savaş yılları boyunca ne kadar yalnız kaldığını daha iyi anlamıştı. Askerdeki arkadaşları pek rastlantı sayılmaz. dı. Giulia'nın gösterdiği candan sevgi bir kızkardeşin hatta bir anneninkini hatırlatıyordu. Sözlere hiç

gerek yoktu. Sessiz varlığı huzur dolu bir mutluluk vermeye yetiyordu.

Dar geçite girdiler. Sağda solda tepeler yükseliyordu. Patika bir süre daha kıvrılarak devam ediyor, sonra aşağı doğru inmeye başlıyordu. Gecenin karanlığında inceden bir kar yağıyordu. Giulia sırtında kıpırdanarak sordu.

«Geçit mi?»

«Evet, geçit!»

«*O madonna!*»

«Bak «*kaput*» demiştin. İşte geldik, görüyorsun.»

Durdu, daha rahat kavramak için eğildi. Kız inmek için bir davrandı.

«Giulia tek başına yürüyecek. *Danke, grazie,* teşekkür ederim!»

«Nereye gidiyorsun, dur biraz!»

«Hayır, İvan yoruldu.»

«Olmaz, aşağıya doğru inmek daha kolay.»

Kızın ayaklarını bırakmadı. Giulia düşmemek için yeniden boynuna sarıldı. Yanağını soğuk omuzuna bastırdı, şaka yapar gibi, İvan'ın çenesindeki sert sakalları parmaklarıyla okşadı.

«O! *Riceo;* kirpi! Batıyor.»

«Trieste'de sakalımı keseceğim.»

Düş görüyormuş gibi tekrarladı.

«Trieste, Trieste! *Partigiano,* Trieste'de. İvan,

Giulia, ta-ta-ta-ta-ta *tedesci*. Faşistlerin hepsi budala!»

İvan ihtiyatlı bir gülümsemeyle onu dinliyor, karanlıkta özenle yolunu bulmaya çalışıyordu. İnmek, çıkmaktan daha kolay sayılmazdı. Sık sık ayakları kayıyor, sürekli gergin tutmak zorunda kaldığı dizleri ağrıyoıdu. Daha rahat nefes alabildiği bir gerçekti. Düşmeyi göze alıyor, ayakta durabilmek için büyük çaba harcadığı halde bazan acele adımlarla bazan koşarak geçidi iniyordu. Giulia her an korkuyla bağırmaktaydı.

«Ah, ah İvan!»

«Yok birşey. Sıkı tutun sen.»

Rüzgâr yavaşlamış, sanki hiç soğuk kalmamıştı. Ama patikanın onları nereye götürdüğünü, önlerinde onları nelerin beklediğini bilmeleri imkânsızdı.

Bir süre sonra rüzgâr bütün bütüne sâkinleşti. Kar yoktu. Heryer karla örtülüydü. Patika sağa sola kıvrılmıyor, pek dik olmayan taşlı yamacı dolanıyordu.

İvan çok yorulmuştu. Düzensiz adımlarla yürüyor, başını döndürmeden sadece yolunu kaybetmemeye çalışıyordu. Giulia suskundu. Bir defasında İvan konuşmak istedi, hiçbir cevap alamadı.

Sırtında uyuyakalmıştı kız, düzenli nefes alıyordu. Ellerini İvan'ın omuzları üzerine bırakmıştı yavaşça. Ceketinin önü açılmış olmalıydı, göğüsle-

rinin sıcaklığını sivri kürek kemiklerinde hissediyordu.

Sanki bile isteye yapılmış gibi bir çakıl taşı sağ ayakkabısının içine girdi, iki defa çıkarmayı denedi, ayağını silkeledi, eğilmeden silkeleyip atmak istedi, başaramadı. Çok rahatsız edici bir durumdu. Giulia yine uyanmadı İvan yürüşünü yavaşlattı, uzun adımlar atmaya başladı. Yürürken kendi de bir ara uyuklamış olmalıydı. Birden nerede olduğunu, sırtında kimin bulunduğunu unutuverdi. Ama bu, ancak birkaç saniye sürdü, hemen kendine geldi. Genç kızın soluğunu duydu, yatıştı. Çevresinde hep birbirine sıkışmış, tepelerinde erişmiş kar lekeleriyle karanlık kayalar vardı. Biraz sonra aşağıdan gelen bir yaşlıkla bir reçine kokusu duydu. Uzaktan bir çağlayanın aktığı işitiliyordu, herhalde orada bir boğaz vardı.

Sabaha doğru otlak bölgeye indiler.

KAR lekeleri birdenbire erimiş gibi kaybolmuştu. Rüzgâr yatışmış, hava ısınmıştı, ama yoğun bir ıslaklık vardı. Vadiyi tırmanan sis parçacıkları kayaları örtüyordu. Yüzüne daha aşağılardan gelen ot ve çiçeklerin kokularından bir dalga çarptı. Çamların keskin kokuları onlara kadar geliyordu. En zorlu dönemi atlattıklarını düşündü.

Patikayı kaybetmişti fakat yürümek kolaydı şimdi, aldırdığı yoktu. Biraz sonra İvan ayaklarının altında yumuşak yumuşak otları hissetti, düşeceğini düşündü. Dizlerine kadar yükselen uzun saplı, tepeleri tomurcuklu otlar bacaklarını daladı.

Giulia rahatça uyuyordu. Kızı uyandırmamak için yavaşça diz çöktü, bir yanına uzandı. Kızı hâlâ sımsıkı tutuyordu.

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BU DEFA ARTIK O KAYGI DOLU düşü görmüyordu.

Saatlerden beri deliksiz, derin bir uykunun kucağındaydı. Düş'ler gerçeklere karışmış, bütün bilincini kaplamıştı.

Yirmibeş yaşında gençlik uçup gitmeye başlar, insanların o yalın sevinçleri bir daha geri gelmemecesine uzaklaşır gider. Eğer yaşadığınız yıllar boyunca bunları tanımamışsanız, bir daha tadamazsınız. Acaba, İvan Tereşka'nın öteki insanlar gibi mutlu olmaya hakkı yok muydu? Bir an bile düşünmemişti bunu, Varolmak öylesine zordu ki, mutluk yarışından önce başka kaygıları vardı: Varlığını sürdürüp daha iyiye götürmek için çabalaması gerekti.

Daha sonra da savaş patlamıştı. Aşka ayıracak vakti yoktu. Kadınları tanımıyordu, ama bu, genç erkeklerle genç kızlar arasındaki ilişkilere şüpheci bir gözle bakmasına engel olamıyordu.

Bundan iki yıl kadar önceydi Kuzey-batı cephesinde, komutası altında çarpıştığı bölük komutanı üsteğmen Glebov ile birlikte vurulmuştu. Ormanda yaralanmışlardı; üsteğmen Glebov, alay komutanlığında düzenlenen savaş toplantısında hazır bulunmaya gidiyordu. İvan bir obüsle parçalanan omuzunu tutarak subayını ateş altından çıkarmıştı. Onları, ordunun ağırlık kolları buldu. İvan, hafif yaralanmıştı, kendini fena hissetmiyordu. Üsteğmen çok kan kaybetmişti, bembeyazdı, hemen hiç konuşmuyordu. Yalnızca tabur revirinde bekletmeden doğruca hastaneye götürmelerini istemişti.

İvan bunun nedenini biliyordu. Üsteğmen onların bölüğünden, tümenin tabur revirine nakledilen hemşireyi; açıkrenk gözlü, ince narin Anyuta'yı üzmek istemiyordu. Bölükte herkes Anyuta ile Glebov'un birbirlerini gerçekten sevdiklerini biliyordu. İşte bu yüzden bölük komutanı ön hatlardan daha sâkin olan sağlık servisine aldırmıştı genç kızı. Askerler de kendilerince seviyorlardı kızı. Bölük komutanlarına, yüreğindeki sevgiye büyük saygı duyuyorlardı.

İvan'a gelince, ona emirsubayı gibi yakın olduğundan, Anyuta'ya küçük kızkardeşi gibi hatta daha

da fazla bağlanmıştı.

İvan her şeye rağmen tabur revirine gitmeye karar vermişti. Değil cephe gerisindeki hastaneye, revire bile yetişemiyeceklerinden korkuyordu. Atlar, ağzına kadar kar dolu yolda hızla koşuyorlardı. İvan durmadan vatkalı ceketinin üzerine iki kaput atmış hantal, yaşlı arabacıya homurdanıyor, daha hızlı sürmesini istiyordu. Glebov kendinde değildi. Sayıklıyor, küfrediyor, birliğini bile hatırlamıyordu. Tabur revirinin olduğu büyük çadıra yaklaştıklarında yürek parçalayıcı bir çığlık atarak kızağın üzerine atılan Aniuta'yı bile tanıyamadı.

İvan o geceyi ömrünce unutamadı. Hava soğuk, gökyüzü yıldızlıydı, Ağaçlar kapkara yükseliyordu göğe. Dumanın alışılmış kokusu, yaralıyor koğuşunun şamatası, Anyuta'nın avuntu bulmaz acısı silinmedi belleğinden.

Kızı ameliyat odasına bırakmamışlardı, ama o sırtında astragan yakalı kısa bir subay ceketi, ağlayarak içeri girmek istiyordu. İvan kendi acısını unutmuş, odanın girişine oturmuş bekliyor, gelip giden hemşirelerin hareketlerini gözlüyor, komutanından haber soruyordu. Haberler hiç de iyi değildi; ameliyat zor ve uzun sürmüştü. Kan vermişlerdi, şimdi de serum arıyorlardı. İvan uzun süre bekledi. Anyuta'yı teselli etmiyordu -zaten üzüntüsü sonsuzdu- durmadan sigara içiyordu. Tabakasındaki tütün tükenene kadar içmeye devam etti.

Glebov ameliyat masasında öldü. Dikişlerini bile yapmaya vakit bulamamışlardı.

Beklenmeden üzüntü İvan'ın yüreğinde birşeylerin yıkılmasına yol açtı bu ölümün kendisinde böylesine bir heyecan fırtınası doğuracağını sanmıyordu. Başkasının çektiği büyük bir acıya tanık olmak, üzüntüsünü daha arttırıyordu.

Birkaç gün Anyuta çalışamadı. Bu yüzden kimse onu ayıplamadı. Tersine bir ambar kadar büyük ve geniş çadırda ranzalarda yatan yaralılar acısına saygı duyuyorlardı. Belki de bu yüzden İvan'da ona karşı özel bir ilgi doğmuştu. Bu, bir aşk değildi. Daha çok genç kızın gösterdiği bağlılığa bir minnet borcu, değer vermeydi, başka birşey değildi.

İvan tabur revirinde geçen uzun kış geceleri boyunca gülmeyi, şakalaşmayı unutmuştu. Durmadan kocaman tabakasına tıkabasa doldurduğu sigaraları içiyor, sedyeci Ahmetçin'in bembeyaz olana kadar yaktığı demir bir fıçıdan yapılma sobada oynaşan kızıl alevleri seyrediyordu. O bilinen geceden sonra Anyuta ile hiç konuşmamışlardı. Ama her ikisi de ne hissettiklerini çok iyi biliyorlardı.

Kısa bir süre sonra Anyuta çalışmaya başladı. Fakat o alışılmış canlılığı kalmamış, gençliğiyle hiç ilgisi olmayan düşünceli, karamsar, katı biri gelmişti yerine. Ortak üzüntüleri onları birbirlerine iyice yaklaştırmıştı. İvan çalışırken ona yardımcı oluyorsa da acısıyla ilgili tek bir kelime etmiyordu. Kızın

da kendinden hoşlandığını seziyordu.

Bir süre sonra yarası kabuk bağladı. Kolu askıya alınmıştı. Çadırdan dışarı çıkabiliyordu. Ahmetçin ile yıkılmış şehrin yakınlarındaki ormanın kıyısındaki geçen yıl Nazilerin çekilirken bıraktıkları büyük Alman mezarlığına gidiyorlardı. Hektarlar boyunca yüzlerce, belki binlerce haç vardı. Nereden bakarsan bak, ister önden, ister arkadan, ister yandan; haçlar sıra sıra bir geçit törenindeymiş gibi görünüyordu. Adamlar kabukları bile soyulmamış kayın ağacından yapılma haçları kırıyor, çadıra taşıyorlardı. Sobada harika yanıyorlardı doğrusu.

İvan'ın en fazla ilgilendiği iş bunları sobada yakmaktı. Ateşin tahtaları oburcasına yutmasını, alevlerin fethe gelenlerin kara adlarını, değişik doğum, ama, hep aynı, değişmeyen ölüm tarihlerini yalayıp geçmesini seyrediyor. Bu görüntü pek hoşuna gidiyordu. Çoğu zaman gecenin geç vakitlerinde Anyuta, İvan'ın yatağına oturur, alevleri seyrederdi. İçlerinden biri savaşla ilgili bir hikâye ya da savaştan önce başından geçen daha neşeli bir olayı anlatırdı. Güzel anlardı.

Ama zaman geçiyor, yaralılar geliyor, yaralılar gidiyordu. Bir kısmı cephe gerisine gönderiliyor, bir kısmı da tedavi ve bakım gördükten sonra cephede eski yerlerini alıyordu.

Birgün ilk bakışta pek birşey ifade etmeyen bir değişiklik yaralılar koğuşundaki bozulmaz huzuru

bir anda alt-üst etti.

Kahvaltıdan sonra İvan mutfağa götürmek üzere bulaşıkları toplarken çadırın girişinde gürültülerle bağırışmalar oldu. Ayaksesleri duyuldu, iki hastabakıcı sedyede bir yaralıyla içeri girdiler. Sedyede yakası kürklü kısa bir subay ceketiyle örtülü genç bir tabur komutanı yatıyordu (daha sonra bunun kendi bölüklerini destekleyen tank birliğinden olduğunu öğrenmişti). Komutanı çadırın bir köşesine götürdüler. Tabur reviri komiseri herşeyle kendisi ilgileniyordu.

Mutfağa yönelen İvan bir yaralıya gösterilen bu aşırı ilgiye elinde olmadan şaşkınlıkla bakıyordu. Geri döndüğünde komutanın yatağında oturduğunu gördü. Kürklü ceketini çıkarmıştı, geniş tankçı göğsünde beş madalya parıldıyordu. Konuşmalar dinmiş, herkes o yana bakıyordu.

Komutan kısa sürede sevdirdi kendini. Konuşkan, açıkgöz ve becerikli idi. Her iki bacağından hafifçe yaralanmıştı. Yaralanmasını izleyen tedavi günlerinde ötekiler gibi öyle sessiz, sâkin, gözleri tavana dikili kalmamış; tersine, bütün hastabakıcı ve askerlerle tanışıp hemşirelerle dostluklar kurmuştu. Her birine ayrı ayrı içtenlik ve neşeyle davranıyordu.

Bir iki gün sonra birlik arkadaşları onu ziyarete gelmeye başlamışlardı. Zaman zaman da üstleri görmeye geliyorlardı. Bu durumu ona köşede ayrı bir

bölme ayrılmasını sağladı. Öteki yaralıları pek şaşırtmamıştı bu. Hafif yaralılar bölümünde pek alışılmamış birşeydi, ama o bir komutandı, basit askerlerle bir arada olmayı istememiş olabilirdi.

Komutanın bölmesi iki perdeyle ayrılıyordu çadırdan, işte ilgi çekici olayların geçtiği yer burasıydı.

İvan suratını asmaya, kaşlarını çatmaya başlamıştı. Anyuta'nın giderek canlanmasına, neşelenmesine karşı öfkesini bir türlü yatışramıyordu. Üstelik zaman zaman bu küçük bölmeye de girdiğini görüyordu. Komutan da bu genç güzel hemşireyi farketmişti, kendisine özenle bakan kızı ötekilerden ayrı tutmaya başlamıştı.

Bir gece kız orada herzamankinden fazla oyalandı. Komutan ona müzikten sözediyor, bir operayı hatırlatıyordu. Anyuta dinliyor, sorular soruyor, anlattıklarına gereğinden çok önem veriyor, ilgi gösteriyordu. Hatta koğuş doktoruna götüreceği raporu bile geciktirmişti, azar işitecekti.

Genç kız o geceden sonra daha neşeli görünür oldu. Tasasız, çevik hareketlerle ranzalar arasındaki yolda koşuyor, askerlerle şakalaşıyordu. Hattâ bir keresinde, hafiften hafife bir şarkı bile mırıldanmıştı. Ne kadar kalleşçe davrandığının farkında bile değildi herhalde. Gözlerini kaldırdı, İvan'ı gördü, bakışları tâ yüreğine işledi. Öyle kalakaldı. Sarmakta

olduğu sargı bezi elinden düştü. Toplamadan, çadırdan fırladı çıktı.

İvan hiç bir şey söylemedi. Bunun doğru olamıyacağına kendini inandırmaya çalışıyor, yanıldığını, onun böyle davranamayacağını düşünüyordu. İyileşmez bir yara gibi başka birinin aşkı yüreğini yakmıştı. Elinden geldiğince bu sevgiyi korumaya çalışıyor, hiç tatmadığı, tanımadığı bir aşktan, kendi aşkından hiç duymadığı bir acı çekiyordu.

Kendini avutmaya çalışırken herhalde yanılıyordu. Bir süre sonra Anyuta'nın kendinden kaçtığını gördü. Ondan bakışlarını kaçırmaya çabalıyor, perdelerle ayrılmış köşeye dayanılmaz bir güç çekiyordu sanki onu.

İvan daha çok içine kapanmış, zayıflamıştı. Haç aramak için pek seyrek mezarlığa gidiyor, yaralılara bakarken Ahmetçin'e yardım ediyordu.

Birkaç gün daha geçti.

Anyuta, komutana iğne yapmak için bölmedeydi. Şafak atıyordu, güneş doğmak üzereydi. Köşedeki küçük odada gaz lambasının zayıf ışığı görünüyordu. İvan en ufak harekete kulak kabartıyor, ağaç dallarından yapılma süpürgesiyle yataklar arasındaki dövülmüş topraktan oluşan döşemeyi süpürüyordu.

Birden perdede iki gölge farketti. Anyuta, adamın elinden kurtulmaya çalışıyor, ama sesini çıkarmıyordu. İvan iyi kötü süpürmesini bitirdi. En ka-

ranlık, en ıssız köşeye çekildi. Bir döşeğe uzandı. Uzun süre yattı, düşünceye daldı. Sabah telâşı yatıştıktan sonra elbiselerini aldı, erzak torbasını düğümledi, kimseye veda etmeden yola koyuldu.

Kahvaltı zamanı birliğine varmıştı bile.

Ertesi sabah İvan'ın yiyecek tabelâsını almak için tabur revirine giden kıdemli başçavuş, dönünce, Tereşka'nın akıl almaz ayrılışını anlattı. Arkadaşları bir süre onunla eğlendiler, ama, sonra vazgeçtiler. İvan günlerce içine kapandı, konuşmadı. Ruhunda ne fırtınalar doğduğunu kim bilebilirdi. Omuzundaki yara yavaş yavaş kapanmıştı, değeri bilinmemiş bir aşkın üzüntüsü kalıcıydı, İvan genç kızların kendisi için yaratılmadığını düşünüyordu.

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

UYANDIĞINDA ÖNCE ısındığını hissetti. Kesinlikle bir sıcaklık değildi bu, daha çok bunaltıcı bir havaydı. Ahmetçin'in yaktığı sobanın yanında, tabur revirinde bir ranzada yattığını sandı. Bacakları değil de daha çok başıyla omuzları yanıyordu. Yapış yapış bir tere bulanmıştı. Çok susamıştı. Bu güç yapratıcı sıcaktan kurtulmak için öteki yanına dönmek istedi. Uyuşukluk, yorgunluk o kadar ağır bastı ki gözlerini açamadı.

Bir süre sonra uykusu yavaş yavaş gerilemeye başladı. İvan gerindi, kolunu geriye attı. Birden elinin altında çiğle örtülü otların serinliğini duydu.

Gözlerini güçlükle açtı. İlk gördüğü şey yüzünün hemen yakınındaki canlı kırmızı rengiyle bir çiçek

oldu. Parlak, geniş dört taç yaprağını güvenle güneşe doğrultmuş, bunlardan birinin ucunda düşmeye hazır gözyaşı gibi duru bir damla parıldıyordu. Sabah rüzgârı uzun, ince sapını hafif hafif sallıyor, daha uzakta kalın otların üzerinde bir arı tembel tembel vızıldıyordu.

Vızıldama biraz sonra durdu. Kendisini çevreleyen sessizliğin ne kadar derin olduğunu İvan o zaman anladı. Uzun süredir böyle bir sessizliğe rastlamamıştı. Alışılmamış bu durum onu ürkütüyordu. Nerede olduğunu bilmeden kalkmak için zorlu bir hareket yaptı. Uykudan kızarmış gözlerini kocaman kocaman açtı, gördüğü olağanüstü güzel manzara karşısında sevinç dolu bir şaşkınlığa uğradı. Gerçekten çok güzel bir görüntüydü.

Güneş ışığında parıldıyan gözkamaştırıcı bir gelincik denizi sık otlarla kaplı geniş bir yamacı örtüyordu.

Cömert tabiatın beslediği bu görkemli büyük çiçeklerin, insanların şimdiye kadar hiç ayak basmadığı milyonlarca kırmızı uçları hafif sabah rüzgârında dalgalanıyor, aşağıdaki ovaya kadar iniyordu.

İvan gidecekleri yöne, aşağıya bir göz atınca gönülsüz sevinci birden kayboldu. Vadinin ötesinde aynidağ zinciri yükseliyordu. Tepelerinde yine dal dal mavimsi kar lekeleri vardı. Biraz önce aştıklarından daha yüksekti. O çatal tepe yine ardında gökyüzüne

dikiliyor, kocoman gölgesi saydam bir Leylak rengi tül gibi vadinin yarısını kaplıyordu. Bu koca dev eskisinden daha ulaşılmaz, daha parlak, daha uzak görünüyordu şimdi.

İvan birden altüst oldu. Bu sessizlikte onu tedirgin eden şeyin ne olduğunu anlamıştı Giulia, neredeydi? Yeniden çevresine bakındı. Kimseler yoktu. Sadece ezilmiş gelinciklerin üzerinde ceketi duruyordu. Ama birden ilk endişeleri kayboldu: Tabancayla ekmek güneşten korunsun diye ceketin kollarından birinin altındaydı.

Ayağa fırladı. Heyecanlı bakışı bütün bayırı dolandı. Neredeydi? Onu görmek, işitmek, yanında hissetmek için tutuşuyordu. Birden yalnızlık herhangi bir terslikten daha korkunç göründü İvan'a.

Ekmekle tabancayı kavradı. Ceketi kolunun altına aldı. Otları kocaman kocaman adımlayarak aşağıya inmeğe başladı. Islak tomurcuklar berelenmiş, şişmiş ayaklarına çarpıyordu. Ansızın aklına ayakkabıları geldi, ardına baktı, bulundukları yerde yoktu.

Ova boyunca hızla yürümeye koyuldu. Gelinciklerin ortasında durdu uzun bir süre yürüdükten sonra. Çiğin ıslattığı çiçeklerin içinde izleri adetâ bir patika çizmişti. Çevresinde el değmemiş lekesiz kıpkırmızı bir deniz uzanıyordu.

Küçük bir vâdinin başladığı yöne atıldı. Ayaklarıyla pantolonu iyice ıslanmış, kuvvetli ot kokusu

genzini tıkamıştı sanki. Her zaman olduğu gibi açtı, yorgundu, bitkindi. Baktığını bulanık görüyordu. Alıştığı duygulardı bunlar, ama, İvan'ın güçlü yapısı yine de karşı durabiliyordu.

Üzüntüsünü yenmeye çalışarak yumruk büyüklüğünde kırmızı çiçeklerle bezenmiş katmerli zakkum çalılığını dolandı. Küçük vadinin bir yanından gelen bir çağlayanın gürültüsünü duydu.

Biraz sonra gürültü yükseldi. Su parlak kara taşların arasından fışkırıyor, bir kayaya çarparak kırılıyordu, damlacıkları çağlayanı örten sisin içine her yandan düşüyor, biraz açıklıktaki karanlık bir taşın dibinde, gökkuşağı renklerinde bir leke parlıyordu.

Dağların ortaya koyduğu bu beklenmedik güzelliklere İvan kayıtsız kaldı. Durmadan daha yukarılara çıkıyordu. Sonra birden durdu, yavaşça oturdu. Kırk elli adım kadar ötesinde çağlayandan serpilen suyun altında, Giulia bir taşın üstüne çömelmiş, yıkanıyordu. Sırtı İvan'a dönüktü.

Soyunuk da olsa onu hemen tanımıştı. Tutsaklıktan hiçbir çizgi taşımıyordu, sadece tabiatın ortasında erdem dolu bir dokunulmazlık örneği gibiydi. Genç kız onu görmemişti. Zayıf, incecik vücudunu sayısız su taneciğine bırakıyordu. Çok renkli bir ışıklanmışlık, sivri omuzlarında dansediyordu.

Sıkılgan bir sevinç duygusunun üstesinden gelemedi İvan. Sırtüstü otlara uzandı yavaşça. Üzerin-

de bulutsuz, duru bir gökyüzü ışıldıyordu. Topraktan yükselen nem ve kokular başvuran içkiler gibi onu sarhoş etti. İvan, taze otların üzerine uzanmış, tatlı tatlı gülümsüyor, mutlulukla dolup dolup taşıyordu.

Yüreğinin en gizli yerinde hâlâ endişe dolu duygular saklıydı. Önlerinde zorla aşabilecekleri bir doruk vardı. Geride ise... Peki, ama bu noktada ne bekliyebilirlerdi? Şimdi şu güzellik limanında kaybedip yeniden bulunmuş sevgili bir varlığın yanında İvan kendini çocuk kadar tasasız saymaktaydı. Tutsaklığı süresince böyle bir anısı olmamıştı. Otların üzerine uzanmış, bu olağanüstü beklenmedik sevinci doymaz bir susamışlıkla içiyor, sevincinin nedenini, kendine neler ettiğini düşünmüyordu bile. Mutluydu. bu da ona yetiyordu. Ama, bunun pek uzun sürmeyeceğini biliyordu. Zorluklara, kaygıya, eleme alışmıştı.

Doğrulup Giulia'ya bir kere bile bakmamıştı. Utanmıştı. Alışmadığı duyguların etkisi altındaydı. Yüzükoyun uzanmış, nedenini bilmeden avuç avuç gelincik topluyordu. Yüreği saklamağa çalıştığı sessiz ve gizli bir sevgiyle doluydu.

Kızın telâşlı ayakseslerini duyana kadar gelincikleri avuçlamaya devam etti. Başını kaldırdı: çağlayanın altında kimse yoktu Giulia çizgili ceketini giymeye çalışarak hızla yanından geçti İvan'ı bıraktığı yere yöneldi. İvan, kızın uzaklara dikilmiş kaygılı, sabırsız bakışlarını farkedince deri ceketi aldı,

hiç acele etmeden onu izledi. Seslenmedi ardından.

Kızın kehlibar gibi kara ıslak saçları güneşte parıldıyordu. Hızla katmerli zakkumları dolandı. Ezilmiş haşhaşların önünde sanki ayağı sürçmüş gibi, durdu.

Uzaktan bile kızın ne kadar korktuğunu anlamak zor değildi. Bir o yana, bir bu yana bakıyordu. Sonra hızla aşağıya doğru, telâşla, koşmaya başladı. Birden bir sezgi onu geri döndürdü.

«İvan!»

Bu haykırışta sevinç, ürküntüyle acının dinmesi ve herşey vardı. Ellerini uzattı. Bir kuş gibi ona ulaşmak için atıldı.

İvan durdu. Böyle pırıl pırıl sevinç dolu gözleriyle kısa kesilmiş dağınık saçların hâlesinde hafifçe bronzlaşmış yanakları ilk olarak görüyordu sanki. Hepsi öyle çekiciydi ki. İvan kendini zorlukla tuttu, tek bir sözcük çıkmadı ağzından. Giulia gelincikleri çiğneyerek İvan'a atıldı, kollarını boynuna doladı, asılı kaldı. Şeytansı bir hava içinde beklenmedik bir öpücükle onu yaktı.

İvan nefesini tuttu. Giulia sert bir hareketle başını geriye attı. Soğuk, katı dudaklarının İvan'ın alev alev yaktığı yüzünü sevgi dolu bakışlarla süzüyor, kahkahalarla gülüyordu. Parmaklarını çözdü. İvan'ı yavaşça itti, otların üzerine oturdu.

Çocukça gülüşü gözlerinde kıvılcımlanmıştı. Tek düğmesi olan -bu düğme küçük bir odun parçasıydı-

ceketi açılıverdi, göğüslerinin arasındaki küçük üçgen çukurda mavi mineli bir haç göründü. Bu haç bir an için İvan'ın dikkatini çekti. Giulia'nın gülen yüzüyle gülen gözleri ve bembeyaz dişleri; büyüyen, güzelleşen ağzı, yıkanmadan sonra buz gibi olan genç, diri vücudunun her yanı...

Kız ceketini kapattı.

İvan birden kaşlarını çattı, şaşkına dönmüştü. Birkaç saniye ayakta kaldı. İradesini etkisi altına alan bilinmeyen bir gücün altında, içinde birşeylerin parçalandığını hissetti. Ama karşı koymadı, boyun eğdi, çünkü bu katlanışta sevinç vardı.

Genç kıza doğru bir adım attı. Giulia gülmesini kesti, bir sıçrayışta ona karşı çıktı. Elinde çiçekleri görünce bağırdı:

«İvan! Bu sinyorina'ya armağan, ha?»

O anda İvan elinde tuttuğu gelincikleri hatırladı, güldü. Kız da güldü. Küçük yüzünü demetin içine gömerek çiçekleri kokladı. Sonra demeti otların üzerine yanına koydu, çabuk çabuk gelincik toplamaya başladı.

«Giulia, İvan'a teşekkür ediyor. Çok, çok teşekkür ediyor!»

İvan ona engel olmak istedi.

«Yok canım, daha neler!»

«Yo, hayır! Çok çok teşekkür etmek gerek. İvan sinyorina'yı kurtardı.»

Heyecan içinde konuşuyor, durmadan da çiçek-

leri toplamaya devam ediyordu. Sonra kucağında bir yığın gelincikle İvan'a koştu, göğsüne serpti.

«Ne yapıyorsun? Neden ama?»

«Yoo, gerekli, gerekli...»

İvan çiçeklerle, birlikte, ekmekle tabancayı sardığı ceketi de tutmaya çalışıyordu. Kız ekmeğe dokunmuş olmalıydı. Birden ciddîleşti, heyecanla bağırdı.

«Ekmek!»

«Olur, yiyelim biraz.»

İvan elindekileri bıraktı, kendi de oturdu. Giulia hemen yanına yerleşmek için acele etmiş adeta, telâşlanmıştı.

ONALTINCI BÖLÜM

İVAN YAMRU YUMRU OLMUŞ, kabukları parçalanmış bayat ekmeği elinde tutuyordu. İkisi için de öylesine iştah açıcı ve çekiciydi ki, bakarken yeniden tükürüklerini yuttular.

«Hepsini birden yiyebilsek...»

Giulia gözlerini ekmekten ayırmadan bir yankı gibi tekrarladı.

«Hepsini hepsini...»

İvan kızın başı üzerinden uzaktaki karlı doruğa bakıp içini çekti.

«Hayır, hepsini yememeliyiz.»

«Yememeliyiz, ha?»

«Evet!»

Anladı, içini çekti. İvan ceketini yere yaydı.

Artıkları ortaya koydu. Şimdi bunları iki eşit parçaya ayırmaları gerekiyordu.

Büyük bir dikkatle ekmeği kırdı, parçaları eşit olarak böldü. Giulia'nın artık açlığa dayanamayacağını anladı. Ruhunda yepyeni bir duygu doğuyordu. Bir erkek kardeşin, hatta bir babanın hissedebileceği cömert ve içten bir duyguydu bu.

Savaşın katılığına böylesine az uyabilmiş bilinçsiz özgürlük isteğinde böylesine kararlı, böylesine gözüpek bu zayıf genç kıza saygı duyuyordu.

İvan ekmeği paylaştırdı. Dikkatli bakışları her kırıntıyı, her parçayı tartıyordu. Bilerek bir parçayı büyük ayırmıştı. Çünkü diğerinin kabuğu vardı. Kamptakilerin düşüncesine göre bu, aynı ağırlıktaki ekmek içinden daha değerliydi.

İyice bölüştürdükten sonra İvan geri kalanını ceketinin cebine soktu.

«Bu senin için, bu benim için.»

Kabuklu parçayı Giulia'ya verdi. Giulia kararlı bir hava içinde kara kaşlarını kaldırdı.

«Hayır, bu İvan için, bu Giulia için..»

Parçaların yerini değiştirdi. İvan yüzüne baktı, güldü.

«Hayır Giulia, olmaz! Bu, senin.»

Çabucak kendi payını aldı. Kıza yaklaştı, Giulia gülerek kaçtı. Kendi payına yetişmemesi için kollarını havaya kalırdı. İvan şakayla üstüne gitti, eğildi, istemiyerek göğüslerine dokundu. Kız düşme-

mek için omuzlarına tutundu. Artık gülmüyordu. Bu beklenmedik yakınlaşma durdurmuştu onu. Uzaklaştı, ceketin bir köşesine oturdu. Sonra muzipçe gülümsedi. Kirpiklerini kırpıştırdı, dudağını dişledi, göğsünün üzerinde ceketini düzeltti.

«Al hadi, ye şunu! Senin bu.»

Ekmek kabuğunu uzattı.

«Hayır!»

Gözleri, neşe dolu bir başkaldırmayı müjdeliyor, dişleri parıldıyordu. Ekmek kabuğunu kemirmeye başladı.

«Al diyorum sana!»

«Hayır!»

«Al!»

«Hayır!»

Gözlerinin içi gülüyordu.

«Seni keçi kafalı seni! Eh, n'apalım, nasıl istersen.»

Kendi parçasını ısırdı. Giulia kendi payını çabucak yemişti. Doymamış, kaçamak bakışlarla ceketin şişkin cebine bakıyordu. Hiç acele etmeden lokmasını çiğneyen İvan bu bakışları farketti. Elinde olmadan düşündü: Açlığını hiç olmazsa bir defada gidermek için hiç kalmamacasına ekmeği bitirse ne olurdu? İvan, iradesini kullanarak bu düşünceleri kafasından sürdü attı. Küçük de olsa bir parça ekmeğin zamanında ne kadar değerli olacağını çok iyi biliyordu. Kendi payını bitirdikten sonra sordu.

«Daha istiyor musun?»

Giulia fikir değiştirmekten korkarmış gibi başını kararlılıkla salladı.

«— Hayır, hayır!»

İvan bir baş hareketiyle ceketin ortasında duran ekmek kabuğunu gösterdi.

«Ya bu?»

«Giulia, hayır!»

«Paylaşalım, istersen?»

«*Was ist das:* paylaşalım ne demek?»

Genç kız sorguya çeker gibi burnunu kırıştırdı. Güneş gözüne geliyor, sanki İvan'ı kızdırmak ister gibi elinde olmadan yüzünü buruşturuyordu.

«Biraz İvan'a, biraz Giulia'ya.»

Ekmek kabuğunu kırdı. Yarısını kıza verdi, çekinerek aldı, ucundan bir parça ısırdı, geri kalanını cebine soktu, ağzındakini uzun uzun emdi.

«Çok iyi. *Heftling*'lerin çukulatası!»

«Eh, bizim yaşadığımız hayatta ekmek, çukulatadır.»

«Giulia, Napoli'ye kaçtığında çukulata yemişti. Orada pek az ekmek, çok çukulata vardı.»

Gece gibi karanlık gözlerini kırptı. İvan anlamadı.

«Napoli'ye mi kaçtın?»

«*Si!* Roma'dan kaçtım. Babamdan.»

«Babandan mı? Niçin?»

«Ah.. *una*.. bir hikâye..»

Pek gönülsüz cevap vermişti. Ekmekten bir parça daha ısırdı, emdi. Abartılmış bir dikkatle kabuğu inceledi.

«Babam benim için kötü bir *marito* istiyordu.»

Bir *koca!* Beklenmedik bir acı içini kavurdu. Dişlerini sıktı, suratını astı. Giulia bunu farketmişti. Başını çevirdi, esmer yüzü muziplik doluydu, gülümsedi.

«Yok *marito*. Sinyor Zangarini kocam olmadı. Giulia, sinyor Zangarini'yi istemedi.»

İvan kaşlarını çatarak sordu.

«Neden onu istemedin?»

«Yoo, bu *uno segreto*.»

«Ne sırrı?»

Giulia gülen gözlerle çevresine, İvan'ın yüzüne baktı, ekmek kabuğunu emdi yine. İvan yere oturmuştu, kıpırdamadan duruyordu, sadece bir eliyle tutam tutam otları köklerinden yoluyordu.

«Ah, *segreto!* Küçük bir *segreto*. Giulia seviyor, seviyordu.. Rusya'da nasıldır bu? Uno *giovinetto,* bir genç, Mario.»

«Ya, öyle mi?»

İvan yolduğu otları fırlattı, attı. Rüzgâr hepsini daha havadayken dağıtıverdi. İvan öteki yanına döndü, artık ona bakmak istemiyordu -nedenini kendi de pek bilmiyordu-, yüzünü asmıştı. Kızı dinlemeye devam etti.

«Çok iyi bir çocuktu. Giulia bir tabanca aldı,

Mario ile birlikte Napoli'ye kaçtı. Napoli'de *guerro; Italiano schiessen Deutsch.* Giulia *schiessen.*» İçini çekti: «Orada çok az *italiano partigiano* vardı, *tedesci*'ler çok *italiano* öldürüyorlardı. Çok toplama kampı. Giulia, işte bir toplama kampı!»
«Nasıl, Almanlarla savaştın mı sen?»

«*Si!*»

İvan şaşaladı.

«Bak hele! Peki, şimdi nerede senin Mario?»

Giulia hemen cevap vermedi. Dizlerini kırdı, çevik kollarıyla uzun bacaklarına sarıldı, çenesini dizlerine dayayıp uzaklara baktı.

«Mario *ucciso.*»

«Öldü mü?»

«*Si.*»

Bir süre konuşmadılar. İvan sıkıntısını yenmiş, ona bakıyordu, Giulia birden ciddîleşmişti, gözleri bir noktaya takılıydı. Kız, İvan'ın bakışlarından etkilenmiş, onları saran üzüntü kısa sürmüştü. Derken gülümsedi.

«Neden, İvan uzun uzun bakıyor?

«Hiç!»

«Nedir, hiç?»

«Hiç, hiçtir! Trieste'ye gidiyoruz!»

«Trieste!»

Çabucak ayağa fırladı. İvan da kalktı. Beklenmedik bir neşeyle ceketi omuzuna attı. Kocaman gelincik tarlasını aşarak inmeye başladılar.

GÜNEŞ gittikçe daha çok çarpıyordu. Dağın doruğunun gölgesi vadide gittikçe küçülmekteydi. Külrengi bir duman uzaktaki dağın eteğinde titreşiyor, ağaçlıklı yamaçları kaplıyordu. Yükseklerdeki karlı tepeler sönmez bir parıldama içindeydi.

«Trieste, iyidir. *Partigiano* Trieste'de, deniz Triesete'de!»

Giulia canlanmıştı, yüreği neşeli duygularla dolup taşıyordu. Türkü söylemeye başladı.

Mi par di udire ancora
La voce tua, in mezzo ai fiori

Alçak sesle ama çok güzel söylüyordu. İvan'ın bildiği bir türkü değildi. Yine de ezgisi denizin tekdüze çalkantısını hatırlatıyor, dinleyeni bağlayıp peşinden sürüklüyordu.

Per non sofrire,
Per non morire,
Io ti penso et ti amo...

Sesi havada asılı kalmıştı, İvan bilinmez bir dünyadan gelen bu yankıyı dinliyordu. Genç kız ansızın türküyü kesti, ona doğru döndü.

«İvan, Giulia'ya Katuşa'yı öğret.»

«Katuşa'yı mı?»

«*Si,* Katuşa!»

Elma bahçeleri çiçeklerle örtülü,
Sis dalgalanarak geziyor ırmağın üstünü...

Başını geriye atmış, türkü söylüyor, gülüyordu.

Rusça sözcükleri bir çocuk gibi geveliyordu.

«İvan, neden gülüyor?»

«Elma bahçeleri çiçeklerle örtülü, sis dalgalanarak geziyor ırmağın üstünü. Tamam mı?»

Dinledi, gözleri gülüyordu, başıyla doğruladı.

«Tamam. Anladım!»

Elma ağaçları çiçeklerle örtülü...

«Şimdi daha iyi. Elma bahçelerini bilir misin? Elmaların yetiştiği bahçeleri?»

«Evet.»

Bir öğrenci gibi dikkatli ve çalışkan; sözcükleri tekrarlıyor, ama çok kötü söylüyor, ağzında geveliyordu. Katuşa'yı söylemeye çalışıyordu.

İvan, neşeli güleryüzlü, uysal bir çocuk gibi onunla birlikte olmayı hoş ve eğlenceli buluyordu. Bu sevincin neden doğduğunu bilmiyordu. Yüksek, duru bir gökyüzü, cömert bir güneş, dağların çekici güzelliği, çevresinde yayılan geniş bir alan, bütün bir vadiyi şaşırtıcı güçlü kokusuyla dolduran gelinciklerin bolluğu. Bu ovalarla dağlar ortasında bir bayram havası vardı. Herşey iyi, herşey güzeldi. Takip edileceklerine, tutsaklığa, tehlikeye inanmak zordu. SS'ler, ölüm, ölülerin yakıldığı fırınlardan yükselen iç buran kokular, kurtköpeklerinin iğrenç havlamalarıyla dolu kamplar bir karabasan mıydı?

Bütün bunlar gerçekten varsa, aynı anda bu dünya cenneti nasıl ayakta durabilirdi? Peki, hayatta hangi güç, insanların temizlik ve doğruluk duygu-

larını canavarca deliliğinden ayırabilirdi? Ne yazık ki, bu pis, kokuşmuş şeyleri düşlerinde görmedikleri, bunların düş ürünü olmadıkları bir gerçekti. Üzerlerindeki çizgili elbiseler bunun en güçlü kanıtıydı. Özgürlüklerine büsbütün kavuşmadıklarını ne güzel gösteriyordu. Burada, bu güzel kokular saçan temiz toprak parçasında, bu elbiseler İvan'da öylesine bir nefret ve içbulantısı uyandırdı. Ceketini çıkardı, deri ceketiyle örttü.

Giulia türkü söylemiyordu artık. Gülümsedi, güneşten yanmış geniş omuzlarına baktı.

«*O Ercole!* Bir herkül! *Russo* bir herkül.»

«Ne diyorsun, Herkül, ha? Can çekişen bir zavallı.»

«Hayır, hayır. Bir Herkül!»

İvan'ın çıplak sırtına dostça bir şaplak attı. İki eliyle kolunu sıktı.

«*Russo* iyi, *russo* kuvvetli. Sen neden tutsaklığa gittin?»

«Gitmek mi?! Onlar alıp götürdüler.»

«Nazileri vurmak gerek!»

Küçücük yumruğunu kararlı bir hareketle salladı.

«Elimden geldiğince vurdum onları. Ama işte...»

Sırtını döndü, dirseğini kaldırdı, böğrünü gösterdi. Kızın canlı yüzü acıma ve korku ile doldu.

«Oh, Santa Maria!»

«Ne miskin bir Herkül'üm görüyorsun ya!»

«Acıyor mu?»

Süngü yarasından arta kalan kocaman yara izine sakınarak dokundu. İvan yarasını ovuşturdu.

«Acımıyor.»

«Oo!»

«Korkma, küçük budala! Daha hızlı dokun.»

Giulia cesaret edemedi. İvan kızın ince parmaklarını avucuna aldı, yara izinin üzerine dayadı.

Giulia korktu, küçük bir çığlık attı İvan'a sarıldı. İvan elinde olmadan, titredi. Bu kısa dokunuş bir yankı gibi onda da korku uyandırmıştı, geri çekildi. Yoo, hayır! Daha vakit kaybetmemeliydiler. Gitmek, bundan daha çabuk gitmek gerekiyordu. Kaşlarını çattı:

«Eh... çabucak ayrılmalıyız buradan, gitmemiz gerek, anlıyor musun?»

Kız, gözlerinde gizli bir düşünceyle baktı, gülümsedi.

«*Ja*.»

OVANIN en üst sınırındaki bayırı izleyerek indiler. Yavaş yavaş gelincikler seyrekleşti, yerlerini başka çiçeklere bıraktı. Şurada burada, güzel kokulu «unutma beni» lerin mavi kümeleri görülüyor, çan çiçekleri rüzgâra uymuş sallanıyor, sarı açalyaların güçlü kokusu insanın başını döndürüyordu. Bazı yer-

lerde, çiçeklerin arasında ufak çakıl taşlarıyla dolu küçük düzlükler vardı. İvan'ın çıplak ayaklarını fena halde acıtıyordu. İvan yolunu iyi seçmeye çalışıyor, ayaklarına dikkat ediyordu.

Birden otların ortasında kırmızı bir damla farketti, eğildi, baktı: dantelâ gibi yaprakların arasında lezzetli çilekler kırmızı kırmızı duruyordu. Toplamaya başladı, bir köşede olgun meyvalar gördü. İvan ceketini yere koydu, çömeldi; Giulia da bir sevinç çığlığıyla kendini yere attı.

Çok çilek vardı. Büyük, lezzetli, sulu, hemen hemen olgunlaşmış. İvan'la Giulia birlikte topluyor, avuç avuç, büyük bir açgözlülükle yiyorlardı. Zamanı, tehlikeyi unutmuşlardı. Açlıklarını gideremeyecekleri açıktı, çimenlerde oradan oraya koşuşarak tıkabasa dolduruyorlardı ağızlarını. İyi vakit geçirmişlerdi doğrusu. Güneş gökyüzünün öteki yanına geçmiş, küçük ağaçlıklı vadiyi, sel yataklarını kıvrımlı çatlaklarını aydınlatmıştı.

Giulia'nın ayakseslerini işittiğinde kanter içinde, otların arasında sürünüyor, hâlâ meyve arıyordu. Döndü, alnındaki teri silerek oturdu.

Canlı gözlerinde okunan muzip gülücüğü saklamıya çalışarak çabucak yaklaştı. Diz çöktü, ceketinin eteğini açtı. Kırmızı lekeli kumaşta bir avuç çilek duruyordu. Kıkırdayarak ikram etti.

«*Bitte,* Russo İvan!»

«Teşekkür ederim, zahmet etme. Doydum ben!»

«Hayır, hayır! *Essen, essen!*»

Çilekleri eline almış, zorla yedirmek istiyordu. Birazını kendi yedikten sonra yeniden elini İvan'ın ağzına yaklaştırdı. Kızın avucundan tek tek yediği çileklerin-neden bilmiyordu-apayrı bir tadı vardı. Meyvaları dudaklarının ucuyla alıyor, yumuşak, kokulu avucunu ısırır gibi yapıyordu. Giulia parmağını salladı.

«Hayır, hayır!»

İvan kızın topladığı bütün çilekleri yedikten sonra gelinciklerin ortasına bıraktığı ceketi toparladı.

«Tamam, gidiyor muyuz?»

«Gidiyoruz!»

Kendilerini, birbirlerine daha yakın hissederek birbirlerinden hoşnut, yola koyuldular. Giulia elini güvenle İvan'ın omuzuna koydu. İvan tatlı, hoşa giden, ama ona nedense sıkıcı gelen sessizliği bozarak konuştu.

«Çilekler ne güzeldi!. Savaştan önce, bir yaz boyunca, yalnızca süt ve çilekle beslenmiştim.»

«O *Russo* bir *vegetariani!* Giulia yok *vegetariani*. Giulia biftek, spagetti, omlet seviyor.»

«Hep makarna, ha?»

İkisi de güldüler.

«*Ja, ja. Macaroni*. Ve *Russo* çilekler...»

«Olur böyle şeyler. N'apalım? Açlık zorlayınca...»

İvan somurtarak cevap vermişti. Giulia ona baktı, şaşırmıştı.

«Neden açlık? Ha, neden açlık? Rusya'da açlık, nasıl olur? Rusya en zengin değil mi?»

«Evet öyle.»

«Peki neden açlık? Söyle!»

Israrla soruyordu, İvan'ın sözlerinden kaygılandığı açıktı. Çayırda yürürken, İvan ona neler olup bittiğini anlatıp anlatmaması gerektiğini düşünüyordu. Gösterdiği güvene saygı duyuyor, uzun süredir duymadığı yeni yeni uyanmaya başlayan birşeyler kendini ona itiyordu. İvan'ın da yüreğini açmaya, derdini dökmeye ihtiyacı vardı.

«Kıtlık yıllarında olur böyle şeyler. Meselâ 1933' te olduğu gibi... O zamanlar herkes ot yemişti...»

«*Was* ot?»

«Nasıl, nedir ot?»

Eğildi bir tutam ot kopardı.

«İşte bunun aynı. Çiçeksiz, tabii. Babam, açlıktan öldü.»

Giulia, durdu, şaşırmıştı. Karamsarca yüzünü astı. Soran, inanmayan gözlerle İvan'a baktı. Hiç bir şey söylemedi. Kolunu bırakmış, daha çok içine kapanmıştı.

İvan, kaygı dolu anıların kucağında yavaş yavaş yürümesini sürdürdü.

EVET, çok açlık çekmişlerdi. Hem yalnız o andığı yıllarda değil... Herzaman olduğu gibi imdat-

larına patates yetişmişti, ama daha yenileri yetişmeden hepsi tükenivermişti. Bu yüzden tek umutları otlardı. Kuzukulağı, ısırgan otu kaynatıyorlar, bu ot kıymasının içine bir avuç un atıp küçük ot hamurları yapıyorlardı. İvan bunların acı tadını hâlâ unutamıyordu.

1933 yılında İvan'ın babası herşeyi yüzüstü bırakmış, ekmek parası kazanmak için Ukranya'ya gitmişti. Kardeşleri daha yeni yürüyorlardı, berekket versin bir inekleri vardı. O yaz, yeni patates ürünü çıktığında yarı canlı, yarı ölü idiler.

Babası güz başında geri döndü. Sağlığı pek yerinde değildi. Yatağa düştü, bir daha da kalkamadı. Ardında dört çocuk bırakarak yılbaşına doğru da öldü. En büyükleri olan İvan çocukların terbiyesinde, ailenin beslenmesinde annesine yardımcı olmak zorundaydı.

Ne kadar güçtü!

DÜŞÜNCELİ yürüyor, üzerinde kısa iki gölgenin yavaşça ilerlediği, Giulia'nın mavimsi ayakkabılarının çiğnediği otlara bakıyordu. Giulia adımlarını yavaşlattı, biraz geride kaldı. İvan kızın keyfinin kaçtığını anlamıştı. Dönüp bakmadı. Giulia birden buz gibi bakışlarında bir meydan okumayla sordu.

«Sibirya da var, değil mi? Kolhozlar çok kötü, değil mi? Ha?

İvan durdu. Ürkmüştü, merakla yüzüne baktı.

«Ne demek istiyorsun sen? Kim anlattı bunları sana?»

«Bir *Russo* anlattı. Sen de anlatmak istiyor musun?»

«Ben mi?»

«Evet, sen! Hadi, anlat bakalım!»

«İstemiyorum! Sana ne söyleyebilirim ki.»

«Giulia haksız, Giulia yanılıyor, de!»

İvan, genç kıza baktı. Yüzündeki çizgiler gerilmişti, gözleri parlıyordu. Biraz önceki yumuşaklığından iz kalmamıştı. Bu değişikliğin nedenini anlamaya, hiç de hoş olmayan bu soruların anlamını kavramaya çalışıyordu. Kız ısrar etti.

«Orada adaletsizlik var mı?»

«Adaletsizlik mi? Ne demek istiyorsun sen?»

«İnsanlar Sibirya'ya sürülmüyor mu?»

«Sibirya'ya, ha?»

Gerçeği mi, yoksa yalan mı söylemesi gerektiğini anlamak için kızın ateş saçan gözlerine dikkatle baktı. Bu konuşmaya bir an önce son vermek için tatlılıktan uzak bir sesle homurdandı.

Eh, kulakları zengin köylüleri gönderdikleri oluyordu...»

Giulia dudaklarını ısırdı.

«Demek doğru değil, ha?»

Gözlerinde gizlemeye çalışmadığı hüzün, acı ve düşmanlık vardı.

«Evet, anlıyorum. İvan, bir *Vlassov.* *(1)*

Birden, hıçkırdı, elleriyle yüzünü kapadı. İvan korkmuştu. Genç kıza yaklaşmak istedi. Kız katı, kesin ve öfkeli İvan'ı durdurdu.

«Hayır.»

Öte yana koştu. İvan, yerinden kımıldamadı.Ne yapacağını bilmeden kızı bakışlarıyla izlemekle yetindi. Düşünceleri ansızın birbirine karışmıştı, İvan bunun saçma, hoş olmayan bir rastlantı olduğunu hissetti, ama işleri nasıl düzelteceğini bilemiyordu.

Giulia koşarak taşlı bir tümseğe ulaştı, tırmandı, tostoparlak, oturdu. Bir kere bile olsun ondan yana bakmadı,

«Evet. Bir *Vlassov!*»

İvan şaşkına dönmüştü. Sonra içini çekti, çimenleri adımlamaya başladı. Sanki gerçekten kötü bir davranışta bulunmuş, sanki bu muhtaç olduğu ve yeniden kurulması çok güç olacağını bildiği uyuşmayı kendisi bozmuş gibi hissediyordu kendini. Bu düşünce ona büyük acı vermiş, biraz önceki tatlı sevinç sönmüştü. Kendisini yapayalnız ve hüzün içinde hissetti.

Ceketini bir omuzundan ötekine attı meydanı adımladı. Güneş ensesini, omuzlarını yakıyordu. Tek-

---

(1) Vlassov: Rus asıllı bir vatan haininin adı. Sovyetler Birliği ile Nazi Almanyası arasındaki savaş sırasında Hitlercilerin safına geçmiştir.

rar tekrar iyice düşünüyor, aralarında geçeni anlamaya, neden suçlu olduğunu bulmaya çalışıyordu. Acaba kıtlığa, açlığa tanıklık ettiğini söylememeli miydi? Acaba gerçeği saklayarak gördüğü hoş olmayan şeyleri anlatmalı mıydı?

Birlikte geçirdikleri saatler adına, Giulia'nın güvenini kaybetmek ona büyük eziyet verecekti. Bu sırada İvan belli belirsiz bu sürtüşmeye kendisinin sebep olmadığını anladı. İkisinin de yüreğinde büyük ve önemli bir duygu kıpırdıyordu.

Şimdilik nedenini bilmeden beklemesi gerektiğini hissetmekteydi. Gerçeği bütün çıplaklığı ile söylediğinde Giulia'nın ne tepki göstereceğini bilemezdi. Zamanında kendisine bile çok zorlu gelen karışıklıkları anlamakta güçlük çekmeyecek miydi?

Ne olursa olsun, ona yalan söylemeyecek, bütün olanları olduğu gibi anlatacaktı. Eğer genç kızın duyarlı bir yüreği varsa, Vlassov çetesiyle hiçbir ortak yanı olmadığını, ona karşı olduğunu, herşeye değer ülkesine kıymet verdiğini anlayacaktı.

İvan, şaşırtıcı bir durulukla herşeyi birden kavrayıverdi. Bir şeye karar vermiş gibi kendisini sakin ve sıkıntıdan kurtulmuş saydı. Şimdi ona sadece beklemek kalıyordu.

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

AMA İVAN'IN BEKLEYECEK sabrı yoktu.

Döndü, baktı. Giulia bir köşeye oturmuş, eline geçirdiği bir sopayla toprağı eşeliyordu, düşünceliydi. Biraz daha bekledi İvan, sonra ceketini yerden aldı, kıza yöneldi. İvan'ın kendisine doğru geldiğini gören Giulia bir sıçrayışta kalktı, koşarak daha uzağa kaçtı. İvan acele etmeden taşlı tümseğin üzerine çıktı, durdu.

Beklemesi mi, yoksa yürümeye devam etmesi mi gerektiğini bilemiyordu. Genç kız ardına bile bakmadan daha da uzaklaştı. Otların arasından kocaman bir diş gibi yükselen sivri uçlu bir kayanın arkasına gizlendi.

Sonunda İvan ceketini ayaklarının dibine attı.

Sabırla olacakları izlemeye karar vererek ceketin üzerine uzandı.

Hava ısınmaya başlamıştı. Sert otlarla kaplı kireçli toprak güneşte yanıyordu, bir Rus fırını gibi tozlu ve kuru bir sıcaklık yayılmaktaydı. İvan'ın çıplak sırtıyla omuzlarından terler süzülüyordu. Çayırdaki otlar arasında binbir renkli sinekler uçuşuyordu.

Zaman zaman Giulia'nın ardına gizlendiği kayaya bakıyor, kızı bir türlü göremiyordu. Sıcağın, dermansızlığın ve belirsiz bir bekleyişin verdiği uyuşukluk her yanını sarmıştı. Çilekler ya da belki sıcak açlık duygusunu köreltmişti, ama buna karşılık susamıştı. 'Tek eksiğim bu olsun,' diye düşündü.

Yola koyulmak, mümkün olduğu kadar çabuk karlı doruğa ulaşmak, bir çıkış yolu bulmak, geceden yararlanmak gerekliydi. Gerçekten başlangıçta herşeyin yolunda gittiği bu kaçış şimdi saçma bir durum almaya başlamıştı. Uykuya yenilmemek amacıyla eline geçirdiği bir taşla toprağı eşlemeye başladı. Kocaman ayaklı kara bir domuzlan böceği otun arkasından çıktı. Bu beklenmedik karşılaşmadan şaşırmıştı. Durdu, yengeç gözlerini kocaman kocaman araladı, uzun oynak antenlerini doğrultarak bekledi. İvan ona elindeki taşla hafifçe dokundu, domuzlan böceği altı çift ayağını açtı, bir yana devrildi. Bu sevimsiz böceğe bir fiske atmak için elini kaldırdı ,ardında ayaksesleri duydu.

Hızla döndü. Şaşırmıştı. Olağanüstü bir çeviklikle bir yana sıçradı. Adam çok yakınına kadar gelmiş, otların arasında dikilmişti. Kaçmak için tetikte bekliyordu. İvan'a yalvaran deli gözlerle bakıyordu. Bu o deli tutsaktı. İvan alaycı bir gülümsemeyle konuştu.

«Merhaba! Sen hâlâ yaşıyor musun?»

Gerçekte şaşırmıştı. Deliyi burada göreceğini ummuyordu. Hep aynı vahşi kapana kıstırılmış bir hayvan havasında ve kirden, terden kapkara, sıska yüzünde hayvanca bir ifadeyle önü açık bir ceket, bol bir pantolon, karşısında duruyordu.

Yürürken topallıyor, bir ayağının üstüne hiç basamıyordu. Herhalde buraya sürünerek gelmişti. İçinde bulunduğu durumda en imrenilecek yanı inadıydı. Onları yorulmaksızın tanrı bilir neden, bir gölge gibi izliyordu. Alman hafif, mutsuz bir sesle konuştu.

«*Brot!*»

«Yeniden Brot ha? Birlikte geçinip gidiyoruz, bakıyorum.»

Deli, İvan'a doğru kararsız birkaç adım attı.

«*Brot!*»

«Ama sen Gestapo'ya, Hitler'e gitmek istiyordun ya?!»

«*Nichts Hitler! Hitler kaputt.*»

«Kaputt?»

Deli, kemikli kollarını açmış, gözlerini İvan'dan

ayırmadan sabırla bekliyordu.

«Peki, öyle olsun, zavallı Fritz!»

İvan elini koynuna soktu. Somunu çıkarmadan ekmekten bir parça kopardı. İvan'ın elinde ekmeği görünce delinin gözleri parladı. Ceketinin kısa, yırtık kolları içinde tir tir titreyen ellerini ileri uzattı.

«*Brot, Brot!*»

«Al! Hadi bakalım, defol!»

İvan, ekmeği Alman'a attı. Beriki yakalamaya çalışmadı, yere düşmesini bekledi. Sonra toz, toprak içinde ekmek kabuğunu iki eliyle kavradı, bir sıçrayışta kalktı. Ardına korkulu bakışlarla bakarak yokuşu tırmanmaya başladı. Takip edileceğinden korkarak çabuk çabuk yürüyordu.

'Belki şimdi bizi rahat bırakır,' diye düşündü İvan. Kendilerini adım adım izleyeceğine, geride kalmasını tercih ederdi. Tutsağı bir dere yatağında kaybolana kadar bakışlarıyla izledi, yeniden ceketin üzerine uzandı.

Her ne kadar bir acıma duymuyorsa da, ona karşı dün duyduğu öfke yatışmıştı. Almanların öldürdüğü kişilerin anıları dipdiri hâlâ belleğindeydi. Yurttaşlarının gaddarlığı bu adamı hayvanca bir duruma düşürmüştü, bu Alman bir anti-faşist olmalıydı. Belki de bir cinayet servisinde, Nazi birliğinde şansını iyi kullanamamış, bir hata işlemiş olabilirdi.

Toplama kampında bu çeşit adamlar çoktu. Tutsakların son kaçışı, bombanın patlaması, (eğer hâlâ

yaşıyorsa) komando şefi Sandler'in başına aynı şeyleri getirmiş olabilirdi. Belki de içeride tutmayı beceremediği kişilerin yerine kendisi düşmüştü parmaklıkların ardına. Buna rağmen tutsaklara göre bir ayrıcalıkları vardı, emir verebiliyorlardı (ama yine, ne de olsa bir tutsaklıktı). Kaba, sert, hoyrat bir hayvan gibiydiler. Talihsizlikleri, tutsaklara duydukları öfkeyi daha da arttırmış olmalıydı.

Faşistler, *Etmenschung*'larında (1) pek ileri gitmişlerdi, yeryüzünde uyguladıkları karanlık işlerin en tiksindiricisi bu idi. Bununla birlikte, insanlık haklarına saygılı olanlar bu hayvanca vahşeti nedense pek kavrayamıyorlardı.

Şu ya da bu yüzden kendi üstlerini tatmin etmeyi bilemeyen kendi yandaşlarına uyguladıkları sınır tanımaz saldırganlığı açıklamak imkânsızdı. Hareketlerinin itici gücü ceza korkusu olmuştu. Hepsi cezalandırma, rütbelerinin geri alınması, cepheye gönderilme ve yakınlarının da aynı cezaya kurban edilmeleri tehdidi altında yaşıyordu. İşte bu yüzden de bu korkudan öç almak için güçlerinin yettiğine; mahkûmlara, toplama kampındaki tutsaklara, işgal ettikleri ülkelerdeki halklara dilediklerini yapıyorlardı. Almanların iyi asker olduklarını düşünmek

---

(1) Etmenschung: Ahlaksızlık, törelerde bozukluk, insanlık dışı davranışlar. Hitler politikasının ana hedeflerinden biri.

bir tuhaftı. Cephede, Almanlar için ceza korkusu çift anlam taşıyordu, seçim hakları pek yoktu. Ya savaş divanı ya da bir Sovyet kurşunu. Peki, ama, bütün bunların kahramanlıkla ne ilgisi vardı?

İvan'ın askerlerin kahramanlığını ölçmek için kendine özgü çok katı bir ölçüsü vardı; çok az insan bu ölçüye uyabiliyordu, kendisi de bunların arasındaydı. Gerçekten, gerektiği kadar gözüpek, korkusuz olsaydı, tutsak edilmesine göz yummazdı. Son anda birşeylere, geçmiş ve geleceğini bütün bütüne karar altına alacak birşeylere kalkışabilirdi. Herhalde intihar etmesi gerekirdi.

Bir an içinde, o gün zırhlı araçtan kurtulmak için kendini yana attığında karşılaştığı, tüfek atışlarıyla kararmış süngü canlandı belleğinde. Süngüyü, kocaman konçlu bir botu, uzun saplı bir elbombasını hatırlıyordu, bir de böğrüne saplanan sancıyı, hepsi o kadar!

Günlerce kesilmemiş sakalı ve toz toprak içinde görünüşüyle korkunç bir Alman, birşeyler bağırıyordu. Abdurrahmanov'un kanlar içinde vücudu ayaklarının dibinde hareketsiz yatıyordu. Bir yanda zırhlı bir araç homurdanıyordu, kendine hâkim olamadı. İşte o an pahalıya maloldu. Ruhuyla vücudundaki izler ömrünce silinmeyecekti.

Alayında diğer piyade erlerinden pek farklı bir yanı yoktu. Daha önceki çarpışmalardan komutanının övgülerini taşıyan üç takdirname, iki tane de

«*cesaret*» madalyası vardı. Daha başka şeylere de gücü yeteceğine inanıyordu. Ama tutsaklık, hiçbir kahramanca savaş başarısı, ödüllenme esinletemezdi. İnsanın orada en ufak itaatsizliği hayatıyla ödeyeceğini biliyordu. O ortamda insanın yüreğinde başkaldırma, gözüpeklik, inatçılık, dikkatlalılık düşünceleri boy atıyordu. Orada gerçek bir faşizm altında yaşamış, felâketlerin en korkuncunun savaş ve ölüm olmadığını ilk olarak öğrenmişti.

«Ekmeği ona mı verdin?»

Ansızın yakalanınca İvan birden şaşırdı. Döndü, baktı. Onu görmekten memnundu. Giulia'nın yüzü gergindi, yeniden sordu.

«Ekmeği ona mı verdin? *Mi* yok gitmek Trieste? *Alles finita?* Ha?»

«Yo! Olur mu öyle şey! Ona sadece ekmek kabuğu verdim.»

Kızın alnı kırış kırış olmuştu. Karamsarlıkla yüzüne bakıyordu. İvan geri kalan ekmeği gösterdi.

«İşte bak, ekmek kabuğu verdim sadece, gördün mü?»

Giulia içindeki çatışmanın sıkıntısı içinde susuyordu. Alnındaki çizgiler kaybolmuştu.

«*Mi* gitmek Trieste? Doğru, ha?»

«Tabii. Gitmeyeceğimizi kim söyledi?»

Genç kızın yüzü hâlâ içinde duyduğu çatışmayı yansıtmaktaydı. Ceketi göğsünün üstünde buruşturdu, birşeyler düşündü, sonra ani bir kararla yere

oturdu. Dizlerini çekti, dirseklerini dayadı, yüzünü ceketin kolları arasına sakladı.

İvan yanına oturdu, yardım etmeğe hazırdı. Kız duygularını pek belli etmiyordu. Az sonra saçlarını sallayarak başını kaldırdı.

«*Russo!* Sen iyisin, sen iyisin *Russo!* Yok Vlassov. *Buono Russo*. Giulia kötü.»

«Neden böyle söylüyorsun? Böyle konuşmanı...»

«Çok, çok kötü!..»

Dinlemeden konuşuyordu. Birşeyleri anladığı açıktı. Yalvaran bir sesle konuşmasını sürdürdü.

«İvan yok *böse* Giulia?»

«Tamam, tamam! Herşey yolunda, merak etme!»

İvan sakınarak kızın küçük yumuşak elini avuçları arasına aldı. Genç kız elini çekmedi. İlk defa dosdoğru İvan'ın gözlerinin içine bakıyordu.

«İvan yok *böse* Giulia. İvan tanımak gerçek. Giulia hayır!»

«İyi iyi. Neden biliyor musun...»

«Giulia, İvan'ı çok çok sayıyor, İvan'ı seviyor.»

İvan, kızın eli avuçlarında hafifçe titredi, konuyu değiştirmek için sordu.

«Söyle bakalım. Susadın mı? Su içmek ister misin?»

Kız içini çekti, sustu. İri iri açılmış gözlerinin ta derinlerinde okunan sevgi ve pişmanlık duygularını saklamak istiyordu.

«Su? *Acqua?*»

«Evet, su! Şuralarda bir yerde bir ırmak var galiba. Gidelim mi?»

İvan ayağa fırladı. Kız da kalktı, İvan'ın kolunu dirseğinin altından tuttu, üzüntüyle başını dayadı. İvan öteki eliyle kızın saçlarını okşadı, birden Giulia'nın kasılmaya başladığını hissedince elini indirmek zorunluğunu duydu.

Acele etmeden, yavaş yavaş ovanın kıyısına yöneldiler.

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

IRMAK PEK DERİN DEĞİLDİ, ama hızlı akıyordu. Buz gibi sularıyla geniş bir akıntı taşların üzerine kudurmuş gibi atılıyor, sarı bir köpükle kaplanarak ıslak, taşlı kenarlara çarpıyordu. Bir kıvrımda, bir dizi yassı çakıl taşı kümelenmişti. Burayı geçtikten sonra avuç avuç su içtiler, bütün susuzluklarını giderdiler. Sonra Giulia kıyıya çıktı.

İvan, köpeğin parçaladığı, pantolonunu kıvırdı, suya girdi. Ayaklarını soğuk kavradı, akıntı öylesine güçlüydü ki, neredeyse düşecekti. Yıkanmak istiyordu, ter yüzünü yakıyordu. Kıllarla kaplı yüzünü oğuşturdu, sakalları eline battı, suyun yüzünde görüntüsünü görmeye çalıştı. Akıntı hızlıydı buna izin vermiyordu. 'Bir serseri gibi, saça sakala karıştım herhalde.'

Giulia'ya baktı.

«Korkunç bir sakalım var, değil mi?»

Genç kız cevap vermedi. Hareketsiz ve düşünceli gözünü bir noktaya dikmiş, oturuyordu.

«Söylesene, korkutucu bir havam var, değil mi?»

Kız içine düştüğü uyuşukluktan silkindi. Ne sorduğunu anlamak için dikkatle dinledi. Sonra İvan'ın elleriyle kıl dolu yanaklarına dokunduğunu görünce anladı.

«Güzelsin, İvan! Çok *wunderschön.*»

İvan yıkandı. Kıza ne olduğunu düşünüyordu. Çok üzgün ve kaygılı olduğu açıktı. Almanların o kadar yakında olduğu sırada bile böyle görünmemişti. Yaradılışına hiç uymuyordu, acısının sebebi İvan olmalıydı. Oysa, İvan, tam tersine yüreğinin çiçekli alanlar ortasında dinlendiğini hissediyordu. Onunla mutluydu. Giulia'nın kederini dağıtmak, onu şimdiye kadar olduğu gibi neşeli, içten ve kendine güvenen biri olarak görmek istiyordu. Belki onu teselli etmek, okşamak gerekiyordu. İvan, çok istediği halde onları ayıran sınırı bir türlü aşamıyordu. Taptaze, sıkılgan bir duygu onu genç kıza itiyordu. Ama o duralıyor, tereddüt ediyor, bekliyordu.

Yıkandıktan sonra avuçlarına su aldı. Uzaktan Giulia'ya attı. Genç kız heyecanla titredi, ona baktı. Şaşırmıştı, gülümsedi. İvan da, sakalla çevrelenmiş geniş yüzünü aydınlatan acemi bir gülücükle karşılık verdi.

«Korktun mu?»

«Hayır!»

«Neden o kadar düşüncelisin?»

«Hiç!»

«Nasıl, hiç?»

«Öyle, hiç! İvan söyler hiç, Giulia söyler hiç, böyle!»

Onu bunaltan birşey olmasına rağmen seve seve şakalarına karşılık veriyor, İvan'ın taşların üzerinde ıslak ayaklarıyla izler bırakarak sudan çıkıp büyük adımlarla otların üzerinde yürüyüşüne gözlerini kırpıştıra kırpıştıra gülerek bakıyordu.

«Dilimizi konuşmayı ne çabuk öğrendin? Herhalde, okulda yabancı dil dersinde çok iyi bir öğrenci idin.»

«Ah, evet, *Wunderkind* idim.»

Gülerek cevap veriyordu ki... Birden elini kolunu oynatarak bağırmaya başladı.

«*Santa madonna! İl sangue.*»

«Ne?»

«Kan, kan. *İl sangue.*»

Eğilip baktı. Dizinden ıslak bacağı boyunca ince bir kan sızıyordu. Yarası yeniden açılmıştı. Aslında korkulacak birşey değildi. Bacağına bakacak zamanı olmamıştı.

Genç kızın yanına oturdu, pantolonunu daha yukarı kıvırdı. Dizinin biraz üzerinde yeniden kanamaya başlayan derince bir yara vardı. Giulia korkuy-

la üzerine eğilmiş, öldürücü bir yaraymış gibi ah'-lar, of'lar çekiyordu durmadan.

«Ah, İvanio, İvanio! Çok ağrıyor mu? *Ah, madonna!* Nereden buldun bu acıyı?»

İvan gülerek cevap verdi.

«Köpek! Boğarken beni tırmaladı.»

«*Santa madonna!* Köpek?!»

Becerikli parmaklarıyla bacağını yokladı. Yarı ıslak, yarı kurumuş kanları silmeye çalıştı. İvan dirseklerine dayanarak kendini geriye attı. Hareketlerinin bütün yumuşaklığını duyuyordu. Neşeliydi, sakindi. Yaranın kanadığı doğruydu, biraz açılmıştı, ama acımıyordu. Yine de sarmak gerekliydi.

Giulia dizlerinin üzerinde doğruldu, emretti.

«Dağa bak! Dağa!..»

İvan dönmesi gerektiğini anladı, itaat etti. Birşeylerin yırtıldığını duydu. Yeniden dönüp baktığında, kızın elinde temiz bir çamaşır parçası vardı. Pansıman yapmaya hazırlanıyordu.

«*Medicamento* gerek.»

«Ne ilâcı canım? Kendi kendine iyileşir.»

«Hayır! Bu acı, çok kötü.»

«Acı değil, yara.»

«Yara, yara! Bu çok kötü bir yara.»

İvan çevresine bakındı, *sinirli otu*'nu hatırlatan gri saçaklı bir ot gördü, ondan birkaç çiçek kopardı.

«İşte ilâç! Annem hep bunu kullanırdı.»

Yaprakları elinden kaptı, İvan geri aldı.

«Amma yaptın ha, bu *sinirli otu*. Yaraları nasıl iyileştirdiğini bilmiyor musun?»

«Yok sinirli otu. Lâtince bu, *plantago major*.»

«Sen lâtince de mi biliyorsun?»

«Giulia çok lâtince bilmek! Giulia *botanik* öğrenmek.»

İvan da bir zamanlar botanik öğrenmiş, sonra hepsini unutmuştu. Şimdi ise halkın yaptıklarına güveniyor, şişmiş yaranın üzerine bu otun yapraklarının konduğunu biliyordu.

Kız karşı çıktı, başını salladı, yine de bacağını sarmaya devam etti. İvan ilk defa onda kendinden yüksek birşeyler olduğunu anladı. Giulia'nın öğrenimi hiç kuşkusuz kendisininkinden daha iyiydi, bu da ona verdiği değeri daha da arttırmaktaydı. Yarası onu kaygılandırmıyor, adını bilmediği çiçeklerle daha çok ilgileniyordu. Kolunu uzattı, papatyayı andıran bir çiçeği kopardı, seslendi.

«Peki, bunun adı ne?»

Giulia, bacağını çabuk çabuk sarıyordu... Çiçeğe şöyle bir baktı.

«*Pyrethrum roseum*.»

«Pek farklı bir ad, biz *papatya* deriz.»

Küçük, mavi bir çiçek kopardı. Kurumuş *peygamber çiçeği*'ne benziyordu.

«Ya bu?»

«Bu mu? Bu *primul auriculata.*»

«Ya bu?»

Sert bir sapın üzerinde mavi, iki küçük çan çiçeği vardı.

«*Gentiana pyreneica.*»

«Hepsini biliyor, ne yaman kız! Yalnız, latincelerini...»

Giulia elinden geldiğince acıtmadan iyi kötü yarayı sardı. Sargının üzerinde esmer bir leke belirmişti.

«Yatmak gerek. Sakin olmak gerek!»

Gösterdiği özene karşılık vermek için alçakgönüllülükle boyun eğdi, bacağını uzattı. Kızın karşısında, bir yanına uzandı. Kız dizlerini çekti. Elini İvan'ın güneşin altında ısınmış bacağına koydu. Sakınarak okşadı, bir yandan da konuştu.

«*Russo* iyi, çok iyi!»

İvan, biraz önceki çatışmalarını hatırlattı.

«İyi diyorsun, ama, bana inanmıyorsun! Bana '*Vlassov*' dedin.»

«Yok, Vlassov! Giulia, İvanio'ya inanmak. İvanio, gerçeği bilmek... Giulia yok bilmek gerçeği.»

İvan bakışlarını kızın üzgün gözlerine dikti.

«Peki, şu Vlassov haydudu ne söyledi sana? Nerede anlattı bunları?»

«Kampta anlattı. Rus kolhozlarında açlık var, kolhozlar kötüdür, dedi.»

«Ne rezil şey. Bir kulak ailesinden geliyor olmalı. Elbette, herkes iyi yaşayamaz, bizim ülkemiz cennet değil. Sana hepsini söylemek istemiyorum.»

İvan, elinin kenarında boy atan papatyayı kopardı. İçini çekti.

«Gerçeği söyle, İvan, söyle.»

«Peki, kötü ürün aldığımız oldu. Kolhozların hepsinin aynı olamayacağı bir gerçek. Toprak da değişik, farklı, tabii! Meselâ, bizim oralarda taştan başka birşey yok. Hâlâ bataklıklar var. Tabii, herşeyin düzelmesi için zaman gerek, toprakla ilgilenmek gerek. Şimdiden bataklıkların birçoğu kurutuldu. Kasabalarda traktörler, çeşitli tarım araçları görülmeye başladı. Bu, köylülere gerçekten büyük bir yardımdı. Kolhozlarda daha iyi çalışılmaya başlandı. Ama savaş herşeyi bozdu.»

«İvan, Sibirya dedi. Giulia düşünmek İvan şaka yapıyor.»

«Hayır, neden? Sibirya var, tabii. *Bauer*'ler gibi zenginleri, *kulak*'ları sürüyorlar. Bir de öteki toplum düşmanlarını. Bizim Tereşki'de de onlardan dört tane vardı.»

«Düşmanlar mı? Ne düşmanları?»

«Kolhozdaki ineklere ruam hastalığı bulaştırmak istemişlerdi.»

«Ah, kötü insanlar!»

«Görüyorsun. Belki hepsi suçlu değillerdi. Ama on yıla mahkûm oldular. Birşey yapmamış olsalar-

dı, mahkûm edilmezlerdi. Tabii, onları da Sibirya'ya gönderdiler. İyi olsunlar diye.»

«Sahi mi?»

«Tabii!»

Bir yanına uzanmış, kaygılı bir hava içinde, papatyanın yapraklarını koparıyordu.

«İvan, ülkesini, Beyaz Rusya, Sibirya, dürüst insanlar çok seviyor?»

«Tabii seviyorum. İnsanlara gelince, herşey gibi onlar da farklı oluyorlar. İyileri de var, kötüleri de. Bence iyiler daha çok. Babam öldüğünde, zaten inek de artık süt vermemeye başlamıştı, herşey öylesine zorlaşmıştı ki... Patatesten başka birşey yemiyorduk. Bazan bir komşu, bazan başka biri bize birşeyler veriyordu. Kışın, komşumuz Apanas bize odun getirmişti. Bir an önce büyümek istiyordum. Bizim oralarda herkes dul kadınlara çok acır. Ne kadar dürüst, ne kadar iyiliksever insanlar, değil mi? Ama alçak, rezil insanlar da var. 1937'de bizim okulun öğretmeni Anatoli Evgenieviç'e biri kara çaldı, hemen tutukladılar. Dürüst bir insandı. Çeşitli yetersizlikleri yenmek için kolhoz başkanı ile birlikte çalışıyor, didiniyordu. Yüreği içinde yaşadığı toplum için çarpıyordu. Ama, bir itoğlu it çıkıyor, iftira ediyor işte. Sözde, öğretmen karşıymış. Onu da on yıla mahkûm ettiler; bu büyük bir yanlışlıktı, tabii.»

«Peki, bu dürüst öğretmen neden savunulmadı?»

«Savunuldu. Bütün kasaba adına yazdık. Fakat...»

İvan bitiremedi. Anıları onda yeni üzücü duygular uyandırıyordu. Papatyanın çiçeksiz sapını geveliyerek birkaç dakika sustu. Giulia tasalı, İvan'ın sargılı ve sıcak dizini okşuyordu.

«Hiçbir şeyimiz yoktu. Eskiden yıkılmış, herşey yeniden kuruluyordu, kolay değildi. Yüreğine taş basarak sabretmek gibi birşey. Bütün bunlara rağmen, kötü şeyler iyilerden daha çabuk unutulur. Sanki hiçbir şey olmamış gibi. Birçok zorluklar vardı, birşeyler eksikti, ama, barış vardı. Önemli olan buydu. Düşünüyorum da, keşke herşey eskisi gibi olsa da, savaş olmasa... Herşeye katlanırdık, herşeyin üstesinden gelirdik, birbirimizin hakkına daha saygılı davranırdık...»

«*Russo*, alay! Paradoksal, çelişkili, şaşırtıcı...»

Giulia ateşli ateşli konuşuyordu. İvan çiçeğin sapını kırdı.

«Bunda şaşırtıcı olan ne? Bir kavga, bir savaş bu. Güvenliğimizi, silâhlarımızı güvence altına almak için bütün gücümüzü harcamamız gerekiyordu.»

«Ah, *Russo* zafer!»

«Savaş için harcadığımız gücü görüyorsun. Düşün, savaştan sonra bu güç, ekonomiye yöneltilirse, ne olur!»

«Giulia, Rusya'dan sözedildiğini çok duydu.»

Bir an durdu, sanki birşey hatırlamış gibi, üzüntüyle gülümsedi.

«Giulia *Vater, il padre*'den kaçtı. Baba, Roma'da şirketin yıldönümünü kutluyordu. Çok davetli vardı, bunların arasında bir de *SD Offizier* bulunuyordu. *Offizier* Rusya'da bulunmuş; Rusya kötü, Rusya fakir, Rusya yok kültür, diyordu. Giulia, bu bir yalan, dedi. Rusya Almanya'dan iyi. *Offizier,* Fraulein *Comunista?,* dedi. Giulia, yok *comunista,* sadece bir gerçek, dedi. *İl padre* vurdu Giulia —yanağına dokundu—, Giulia, yıldönümü töreninden kaçtı. Giulia, Napoli'ye Mario'ya kaçtı. Giulia, hep düşündü: *Russo,* bu iyi. Kampta, İvan kaçtı, Giulia da İvanio ile kaçtı. *Russo* İvan bir kahraman.»

«Neden kahraman? Ben basit bir askerim.»

«Yok basit asker! *Russo* asker bir kahraman! En korkusuz... En güçlü... En... En...»

Bildiği sözcükleri seçerek büyük bir canlılıkla sayıyordu. Çatık kaşları gevşemişti. Dargınlıklarından bu yana ilk olarak gözlerinde gülümseme kıvılcımları vardı.

«Giulia, seviyor. İvan şaşılacak bir adam. Kurtaracak İtalya, kurtaracak Giulia...»

Gizli bir gülümsemeyle önce İvan'ın yaralı bacağını, sonra çıplak böğrünü okşadı. Bu okşayış İvan'ı allak bullak etti. Genç kız birden eğildi, böğ-

ründe süngünün açtığı yara izine yavaşça dudaklarıyla dokundu.

İvan sanki aynı yere yeniden süngü sokulmuş gibi sarsıldı. Beklenmedik bu okşayıştan sakınmak için elini kaldırdı. Kız elini yakaladı, toprağa doğru bastırdı, karşı konulmaz bir atılışla bütün yara izlerini öpüyor, öpüyordu. Omuzundaki obüs yarasını, dirseğinin üzerindeki kurşun yarasını, böğründeki süngü yarasını, en sonunda da —sakınarak— sargılı bacağını.

İvan bu atılıştan şaşkın, karşı duramıyordu. Bir sevgi dalgası yüreğine doldu. Kız öpmeye devam ediyordu. Onları ayıran sınır o kadar daralmıştı ki, duraksaması imkânsızdı.

İyi mi, kötü mü olacağını düşünmeden anlaşılmaz bir güce boyun eğdi, bir dirseğinin üzerinde doğruldu, öteki koluyla kızın omuzlarını sardı, yavaşça kendine çekti. Gözlerini kapayarak kızın sıcak dolgun dudaklarına dudaklarını yapıştırdı.

Sonra kendini geriye attı, sırtüstü otlara düştü, kollarını iki yana açtı, güldü. Gözlerini açmaya cesaret edemiyordu. Baktığında darmadağın saçlarının parlak hâlesinde Giulia'nın üzerine eğildiğini gördü. Bembeyaz dişleriyle güzel ağzı aralıktı. Soluk alamıyor, birşeyler söylemek istiyor da söyleyemiyor gibiydi. Yalnız gözleri iri bakıyordu. Bu bakışlarda şaşırmışlık ve sınır tanımayan bir sevinç vardı.

İvan onu göğsünün üzerinde sımsıkı tuttu. Kız, kollarını İvan'ın boynuna dolamıştı. Sıcak, bağlılık dolu bir sesle mırıldandı.

«İvanio!.. *Amico!..*»

YİRMİNCİ BÖLÜM

AÇIKLAYAMADIKLARI pek de önemli olmayan birşey, onları şimdiye kadar ayıran birşey yokolup gitmişti. Giulia, şimdiye kadar ikisini de rahatsız edip acı veren sorulardan vazgeçmiş, geri plana atmıştı. Şimdi onlar için sadece ovayı kaplayan gelinciklerin sarhoşluğu, toprak kokusu, temiz ve dupduru bir gökyüzünün yakıcı aydınlığı vardı. Ölüme bir adım kala, sanki yaradılıştan bu yana hiç değişmemiş dağların ortasında, güçlü, esrarlı bir duygu doğup yaşıyor, arzuluyor, korkuyor, çağırıyordu.

İvan otlara uzanmış, genç kızın güneşten sımsıcak, dar sırtını okşuyor, o da İvan'ın göğsüne sokulmuş, alev alev yanan yanağını obüs patlamasıyla yaralanmış omuzuna sürüyordu. Dudakları ara-

sından durmadan anlaşılmaz şeyler söylüyordu, ama İvan hepsini anlıyordu. Mutluluktan gülüyordu; yukarıda gökyüzü sanki sarhoşlamış dönüyor; toprak, kocaman yassı bir tepsi gibi sallanıyor, bir yana eğriliyor, devrilecek gibi oluyordu. Bunlar tatlı, korkutucu ve başdöndürücü şeylerdi.

Sanki zaman durmuş, tehlike geçmişti. Yüzünün hemen yakınında genç kızın kapkara iri gözleri yanıyordu. Bunlarda ne kaygı, ne acı, ne alay vardı. Güçlü, sessiz bir çağrı okunuyordu içlerinde. İvan da kendisini çekip korkutan bir uçurumun kenarındaymış gibi duyuyordu kendini.

Bu çağrıya karşı koyacak gücü yoktu. Kendini tutması gerekip gerekmediğini de bilmiyordu. Kızın ıslak ağzını, katı dişlerini yeniden buldu. İki eliyle kızı çekti, bir an hareketsiz kaldılar.

Sessizlik daha da derinleşmişti. Sessizliğin tam ortasında sadece hiçlikten sonsuzluğa akıp gider gibi koşan akıntının sesi duyuluyordu. Bu kucaklaşma içinde erimek, kaybolmak, bu akıntıyla sonsuzluğa gitmek, toprağın bütün gücünü sinesinde toplamak, tatlı, okşayıcı ve cömert olmak... istiyordu...

Yer sallanmaya, gökyüzü dönmeye devam ediyordu. Hemen yakınında kızın yarı aralık gözkapaklarını, güneşin sarı ışıklarıyla parlayan ince tüylerle kaplı yanağının hoş yuvarlaklığını görüyordu. Kulak memesinin ucu arkadan gelen ışıkla kızıl renkli bir güle benziyordu.

Elinde olmadan kulağındaki kıvrımları belli belirsiz izleyerek yaklaştı, dişleriyle hafifçe sıktı. Giulia çırpındı, bir çığlık attı. İvan kızın kulağını bıraktı. İnce kollarını kürek kemikleri üzerinde hissetti.

Bu sızlanan çığlığın içinde uyandırdığı bilinmeyen bir ses yüreğinde ne yapacağını düşünmeden cevap verdi. Giulia tereddüt ediyor, karşı çıkıyor, birşeyden korkuyordu. Ama İvan bu karşı koymayı dinlememek, yoketmek için direndi. Şu anda hiçbir şey bilmek istemiyordu. Dağdaki ırmak homurdanıyor, keyfince köpürüyor, toprak mırıldanıyor, bütün varlığını kaplıyan güçlü bir arzu, bir borazanlar korosu gibi içinde yankılar yaratıyordu.

Toprak ölümsüz özsularıyla beslemişti sanki onu, vücudu yenilmez bir güçle dolmuştu. Genç kızı sakınarak kucakladı. Gökyüzü toprakla yer değiştirmişti. Şimdi dünya umurunda değildi. Kız kollarının arasındaydı. Esrarlı, bilinmeyen; alev alev yanan gelincikler arasında kaybolmuş, küçük, zayıf... Şimdi herşeye: toprağa, kendine ve ona... egemendi...

Şiddetle akan su gürüldüyor, köpürüyor, biraz ötelerinde çırpınıyordu. Toprağın derinlikleri sanki onu çağırıyor, keşfedilmemiş uzaklıklara götürmek için sürüklüyor gibiydi. Giulia kollarında çırpınıyor, açık dudaklarından kelimeler doğuyor, kelimeler ölüyordu: Yabancı kelimeler, yakın kelimeler, onun için

çok belirgin kelimeler...

Ama kelimelerin ne önemi vardı şimdi !

Çevrelerindeki yalnızca sessizlikti. Toprağın derinlikleriyle dağlar ve dünyadaki bütün akıntılar hayatın en büyük esrarını kutsuyorlardı.

İVAN uyandı. Uyuyup kalmaktan, son derece mutlu, birşeyin kaybolup gitmesinden korkuyordu. Başını kaldırdı, Giulia'yı gördü. Korkacak birşey olmadığını anlayınca gülümsedi. Hiçbir şey kaybolmamıştı. Biraz önce düşündüğü gibi bu, bir düş değildi. Uzun yıllardan sonra ilk olarak, gerçek, düşlerden daha hoştu.

Giulia yüzükoyun yere uzanmış, başı bir kolunun üzerinde ve otların ortasında uyuyordu. Ama, soluğu uyuyan insanlarınki gibi düzenli değildi. Bazan birşeye kulak verir gibi uzanıyor, bazan iç çekiyor, uykusunda sık sık soluyordu. Yarı aralık dudakları kıpırtılıydı. Sivri dişleri görünüyordu.

İvan, önce, kızın birşeyler mırıldandığını sandı. Dedikleri pek duyulmuyordu. Dudaklarının kıpırdanışı, sadece düşünde gördüklerini yansıtıyordu. Hafifçe titredi. Belliydi, bu titreyişte sevgi ve yumuşaklık vardı. Güzel şeyler görüyor olmalıydı. Zaman zaman zevkle kıvrılan dudakları güvenle tatlı tatlı gülümsüyordu.

Bu çayırlıkta uzun süre kalmışlardı. Güneş gök kubbeyi terketmiş, gittikçe kararan sivri dağların ardında kaybolmuştu. Günboyunca binbir renk içinde hayran oldukları otlar gitgide daha da koyu bir karanlığa gömülüyor, pek fakir, pek zavallı görünüyordu. Uzakları kalın bir sis tabakası kaplamıştı. Beyazımsı bir duman karlı tepeleri çevrelemiş, vadiyi bütünüyle doldurmuştu. Tepenin dibindeki orman artık yoktu, yarı yarıya kaybolmuş doruk kül rengi bir sis denizinde yüzüyordu. Sadece en yüksek tepeler canlı bir parıltıyla ışıldıyor, görünmeyen güneşi yansıtıyordu. Onlara bir ödül gibi sunulmuş bu olağanüstü, beklenmedik günün son ışıkları, son veda etmesiydi bu.

Uzakta, donuk gökyüzünde tekbaşına ve üzgün bir yıldız doğmuş, tatlı tatlı parıldamaya başlamıştı.

İvan, Giulia'ya döndü. Uyandırmalıydı, gitmeleri gerekiyordu. Ama öylesine yorgun ve savunmasız uyuyordu ki, uykusunu bozmaya kıyamadı. Sanki ilk görüyormuş gibi kızın uykuda hayat kazanan güzel yüzüne yutar gibi bakıyordu. Olanlardan sonra kızın her gülümsemesi, her yüz ifadesi onun için ayrı bir anlam kazanmıştı. Kendisi için pek sevgili bu insanın ruhundaki esrarı çözebilmek için uzun uzun dikkatle bakmak istiyordu ona. Giulia'da, hiç ummadığı, hiç beklemediği şeyleri bulmuştu: Temizlik, neşe ve hayatı boyunca ilk defa kendisine sunulan, nefes kesen bir mutluluk.

Duyduğu başdönmesi şimdi daha azdı, buna karşılık mutluluk duygusu daha da güçlenmişti. Kıza kıpırdamadan bilinmezliğini çözebilmek için bakıyordu. Keşfettiği bu küçük insanlık mucizesi, ne yazık geç kalmıştı.

Toprağın geniş bağrına sokulmuş hâlâ uyuyordu. Küçük burun delikleri hafifçe titredi, minik bir böcek yavaşça koluna tırmandı. Çizgili kumaşın kıvrımından omuzuna çıkmıştı. Uçmak için kanatlarını açtı, uçamadı, tırmanmasına devam etti. İvan sakınarak böceği tutup attı, ihtiyatlı bir hareketle kızın boynundaki haçın kordonunu düzeltti.

Kız uyanmadı, hafifçe içini çekti. İvan kızın sırtına doğru sıyrılmış ceketini düzeltti, gülümsedi. İki gün boyunca yurttaşlarından hiçbirinin ulaşamayacağı bir yere geleceğini, bu kızın —hiç de uygun olmayan bir zamanda— kalbini çalacağını, kendine kul köle edeceğini kim düşünebilir; bu dördüncü kaçışında, ölüme iki adım kala, ilk aşkına rastlayacağını kim bilebilirdi? Şu dünyada herşey ne kadar karışık, ne kadar şaşırtıcı idi. Bütün iş, buna kimin karıştığını bilmeye kalıyordu. Kendisini insanlar mı, yoksa tanrı mı, ölüme iki adım kala böyle birdenbire bilmediği, tanımadığı bir kızla, başka bir dünyanın insanıyla şimdiye kadar rastladığı insanların en önemlisi, en sevgilisi, en değerlisiyle karşılaştırmıştı?

Herşeye rağmen yollarına devam etmeliydiler.

'Uyunacak zaman değil, Giulia'yı uyandırmalıyım,' diye düşündü. Yine de uykusunu bozmamak için, sakınarak yanına uzandı. Kıza büyük bir sevgi duyuyordu.

Yere kadar eğilmiş gelincik saplarını başının üzerinden uzaklaştırdı, saçlarına konmak isteyen beyaz bir kelebeği kovdu. 'Böylesine rahat uyurken, biraz daha uyusun,' diye düşündü İvan. Biraz sonra nasıl olsa gideceklerdi. Vadiye inmeleri zorunluydu.

Sisin kapladığı dağ yığınlarının üzerinde dağın doruğu gecenin sakin göğünde yavaşça kaybolmuştu. Mavimsi karanlık dik yamaçlarda gittikçe daha yukarılara doğru tırmanıyordu. Alacakaranlık dağları sarmış, giderek koyulan gökyüzünü birkaç yıldız delmişti.

Bütün bunları İvan görmüyordu. Bir yandan uyukluyor, bir yandan da düşünüyordu: Kalkmak gerekti.

Onu uyandıran Giulia oldu. Herhalde soğuktan oraya buraya dönmüş, daha sıkı sarılmıştı ona. İvan uykusunun arasında hissetti bunu, uyandı. Kız kollarını boynuna doladı, şimdi pek iyi anlayamadığı sözler mırıldandı. Onu kucakladı, dudakları yeniden birleşti.

Her yanları kapkaranlıktı. Hava serindi. En yakın dağlar karanlık kamburlar gibi gökyüzünün yarısını kaplayarak yükseliyordu. Birkaç yıldız parıldıyordu. Rüzgâr yavaşlamıştı. Gelinciklerin sesi so-

luğu çıkmıyordu. Bir tek akıntı yatışmamıştı. Düzenli bir sesle homurdanmaya devam ediyordu. Çayırdaki otlar insanın kanını alevlendiren güçlü bir koku yayıyordu çevreye. Toprak dağlar ve gökyüzü karanlıkta uyuyordu.

İvan kalktı, kızın üzerine eğildi, sabahkinden daha değişik bulduğu yüzüne uzun uzun baktı. İri gözlerinde ışıldıyan gözbebeklerinde birkaç yıldız yansımıştı. Gecenin hüzün verici karanlıkları yüzünde dolaşıyordu. Elleri heyecan veren yumuşaklığından hiçbir şey kaybetmemişti. Durmadan İvan'ın omuzlarını, boynunu ve ensesini okşuyordu. İvan kızı göğsünde sıktı.

«Giulia!»

«İvanio?»

«Bana darılmadın ya?»

«Yo, İvanio.»

«Ya seni terketseydim?»

«Hayır, *amico*. İvan yok terketmek. İvan... İyi... Sevgili...»

Ondan hiç beklenmeyen bir güçle İvan'ı kucakladı, hafifçe gülümsedi.

«İvan *marito!* Yok sinyor Zangarini, yok Mario, *Russo* İvan, *marito*.»

İvan gizlemeye çalıştığı bir gurur ve mutlulukla sordu:

«Mutlu musun? Pişman değilsin ya?»

Kızın yüzüne İvan'ın gölgesi düşüyoıdu. Gür kir-

piklerini kaldırdı, gözlerinin içinde yıldızlar kıpırdanmaya başlamıştı.

«İvan çok, çok iyi bir *marito.* Küçük bir *figlio*'muz olacak. *Figlio* ne demek?»

«*Çocuk* mu?»

«Yok çocuk! Nasıl denir küçük *russo?*»

«Ha. *Oğlan!*»

«Evet, bir oğlan. Küçücük, akıllı bir oğlan. İvan olacak, tamam mı?»

«Tabii... İvan olsun!»

Kızın üzerinden doruğun kara yığınına baktı, içini çekti.

Bir an sustular. Her biri kendi düşüncesine daldı. Çevrelerinde dağlar uzanmıştı. Şurada burada yıldızlar parıldıyordu. Gelincikli çayırın üzerini içine girilmez karanlık bir örtü kaplamıştı. Çıt yoktu. Sadece akıntı uyumlu bir kaynaşma içindeydi, ama sessizliği pek bozmuyordu.

İvan'a yeryüzünde sadece üçü varmış gibi geldi: Kendisi, Giulia bir de o akıntı.

Genç kızın son sözleri İvan'ın yüzündeki gülümsemeyi süpürüp atmıştı. Bütün uçarılığı kaybolmuş, kendince çok ciddî, çok zor birşeylere gelip çarpmıştı. Buna karşılık Giulia düşüncelerinden sıyrılıp sevinçle yerinden fırladı, yeniden sımsıkı sarıldı İvan'a.

«İvanio! İvanio, çok iyi! Ne kadar iyi: *figlio!* Bir oğlan! Küçük bir oğlan!»

Sonra kollarını çözdü, yüzünü yere eğdi. Derin karanlıkların çevrelediği yüzü gri bir lekeydi şimdi, gözleri pek az parıldıyordu. Kısa süren coşkunluğun yerini üzüntü aldı hemen.

«İvanio, nerede yaşarız biz?» Biraz düşündü. «Yok, Roma. Roma, babam çok *böse*. Trieste'de, ha?»

«Şimdiden bunları düşünmek neye yarar?»

«Ah, Giulia biliyor. Beyaz Rusya'da yaşıyacağız. İki gölün hemen yakınında, Tereşki'de... Tamam mı?»

«Belki. Neden olmasın?»

İvan, genç kızın gür saçlarını karıştırdı. Giulia başını eğerek kurtuldu, saçlarını düzeltti.

«Giulia saçlarını uzatacak. Uzun saç güzel, değil mi?»

«Evet. Güzel!»

Bir an sustu. Sonra konuşmayı aynı yerden sürdürdü.

«Tereşki'de, İvanio *ferma lavorare* gidecek, ekecek. Giulia, şey olacak... Nasıl denir? *Wirtin villa.* Çok çok gelincik ekeceğiz.»

«Bu çayırda olduğu gibi!»

«Tabii, tabii.»

İvan düşünceliydi, bacağı ağrımaya başlamıştı. Yeniden pansıman yapmak gerekiyordu ya kızı tedirgin etmek istemiyordu.

Bacağını otların içine uzattı. Bir yandan da durmadan konuşan Giulia'yı dinliyordu.

«*Mi* büyük *fortuna* olacak zenginlik. Ben çok istiyor *fortuna*. İnsanlar *fortuna* ister... değil mi, İvanio?»

«Hı hı, evet!»

Uyku yeniden Giulia'yı kavradı, sesi yavaş yavaş belirsizleşti, düşünceleri karıştı, sonunda sustu. İvan omuzunu hafifçe okşadı, düşündü: Onu rahat bırakmalıydı, istediği kadar uyusundu. Nasıl olsa gece bitecek, bu, ilk, belki de son mutluluk geceleri olacaktı. Ertesi gün yeniden yola koyulacaklardı. Geleceğin onlara neler sakladığını, kim bilebilirdi?

İVAN uzun uzun gökyüzüne baktı. Yıldızlar gökkubbeyi bir uçtan uca geçen gümüş renkli saman yolunda evrenle başbaşaydı. Yüreğindeki mutluluk duygusunun yerini gitgide müthiş bir kaygı alıyordu.

Uzun savaş yılları boyunca insanlar için pek tabii olan mutluluk ihtiyacına bütünüyle yabancıydı. Sağ kalmak yokolmamak için savaşırken mutluluğu elde etmeyi nasıl düşünebilirdi? Bir gün gelecek, insanlık savaşı yokedecek, insanlar arasında kardeşlik duygusu, özgür, sınırsız, yasaklardan uzak bir sevgi bilinci doğacaktı. Ama herhalde İvan ve Giulia o günleri göremeyecekti. Ne kadar güzel, ne sevimli düşlerdi bunlar.

Kendilerini Trieste yollarında nelerin beklediğini düşünmeksizin pek ilerilere gitmişti. Kamptan kaçtıktan, bu harika çiçekler ülkesinde aşkı tattıktan sonra bütün kötülüklerin geride kaldığını düşünmek istiyordu. Ah, bu bir gerçek olsaydı! Daha aşmaları gereken zorlukları düşünmek bile ona yetiyordu: Vadideki kalabalık yollar, dağlardaki coşkun dereler, büyüklü küçüklü köyler, kasabalar, askerî karakollar ve köpekler!

Ve bütün bunlardan öte erişilmez karlı ulu bir doruk! Böylesine çırılçıplak, yalınayak, aç ve susuz nasıl aşacaklardı orayı?

Önlerindeki günler boyunca çekecekleri sıkıntıları kim olsa düşünmeden edemezdi. Ee, sonra? Sonra... Onları nelerin beklediğini düşünmek bile istemiyordu. Burada herşey öylesine yolundaydı ki. Hayır, hayır, hiç de iyi bir zamanda karşılaşıp, sevişmemişlerdi!

Ama, neden? Neden, küçükcük bir mutluluk umudu olmasındı? Yeryüzünde bütün insanlar bu mutluluk duygusu adına yaşamıyor mu, bütün ömürlerini ona adamıyorlar mıydı? Neden gerçekten iki gölün yakınındaki gürültüsüz şehire Tereşki'ye gitmesinlerdi? Guilia istiyordu, İvan da yeryüzünde hiçbir kızın sevilemeyeceği kadar onu seviyordu. Eşlerin en iyisi olacağından emindi.

Ülkesine bu kapkara gözleri gülen kızla dönse, ne güzel olurdu! Acaba köylüler onun bu ince, se-

vimli görünüşüne alışabilecekler miydi? Acaba o köylüleri sevebilecek miydi? Eğitilmemiş, kültürden yoksun olmaları önemli değildi. Her biri iyi, dürüst, ciddî, mert, felâkette acımalı, sevinçte gönlü yüce insanlardı.

Ondan ayrı yaşayabileceğini düşünemiyordu. Yaşadığı sürece, hatta öldükten sonra da onunla kalacaktı. Ölümden korkmuyordu. Ölümle savaşacak güce sahipti. Üstelik şimdi daha güçlü bir sebebi vardı, iki kişinin hayatı için savaşacaktı.

Kalktı, çevresine bakındı, sonra yeniden kızın yanına geldi. Belki açlıktan, belki de daha çok bacağının acısından olacak karamsar, öfkeli, oturdu. Yara yerinin şiştiğini hissediyordu, sargı sıkmaya başlamıştı.

Biraz gevşetti, eliyle bacağını yokladı, yanıyordu. Bir titreme aldı. Otların üzerindeki çizgili ceketi alıp sarınmak zorunda kaldı. Yine ısınamadı. 'Bir bu eksikti, hastalandım. Bakalım, daha başımıza neler gelecek?' Kendini teselli etmeye çalışıyordu: 'Dayan biraz! Her ne pahasına olursa olsun, dayan biraz!'

Ama kendinde birşeylerin değiştiğinin farkındaydı. Suya batmış delik bir kayık gibi kaygısı gitgide benliğine sızıyordu. Bereket versin Giulia hiçbir şeyden şüphelenmemişti. Gelinciklerin ortasında rahat rahat uyuyordu.

Kızın yanına oturdu, çıplak ayaklarını kızın ör-

ründüğü ceketin altına soktu, karanlıkları inceden inceye kollamaya başladı.

Biraz sonra uyku onu da sardı, çok yorgundu. Giulia güven içinde uyuyordu. İvan'ın uyanık kalması, uyurken ona göz kulak olması gerekliydi.

Sabaha karşı dayanamadı. Yüzü dizlerinin arasında uyuklamaya başladı.

YİRMİBİRİNCİ BÖLÜM

UYUDUĞU SÜRECE yatışan kaygıları yeniden kavradı onu. Hemen uyandı, aynı anda da bir bağırma duydu.

«*Wo bist du, Russe? Sie geben dir Brot! Sie geben viel Brot.* Neredesin Rus? Sana ekmek verecekler. Çok ekmek verecekler.»

Güneş daha yükselmemişti, ama hava gittikçe aydınlanıyordu. Herşey, her yan çirkin bir görünümdeydi. Çayırı bir bulut kaplamıştı, dağlar görünmüyordu. Sis parçacıkları bayır boyunca tırmanıyor, çiğlerle örtülü taç yapraklarını eğen gelinciklere takılıyordu.

İvan, Giulia'nın bacaklarına örttüğü deri ceketi aldı. Kız bir sıçrayışta kalktı, korkuyla birşeyler söyledi.

İvan diz çökmüş, haykırışın geldiği yana bakıyordu. Gelenin deli tutsak olduğunu anlamıştı, fakat herhalde yalnız değildi. Gerçekten, sisin içinde neler olduğunu sezinleyecek vakitleri olmamıştı. Kötülük dolu ses yeniden duyuldu.

«*Halt's Maul!* Sus!»

Bunu alışılmış almanca küfürler izledi. Giulia herşeyi anlamıştı. İvan'a doğru atıldı. Ceketinin koluna yapıştı. Aşağılara, gölgelerin oynaştığını sandığı külümsü sisin içine dikkatle baktı.

İvan elinden tuttu. Eğilerek ırmağa doğru koştu. Öteki eliyle ceketi tutmaya çalışıyordu; ayakkabılar gelinciklerin ortasında kalmıştı.

Durmadan doğruğa doğru çıkarak sessizce ve ırmak boyunca koştular.

İvan, Guila'nın parmaklarını bırakmadı. Genç kız ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemiyor, durmadan ardına bakıyor, İvan'ı zorlukla izliyordu. İvan, karşı taraftaki kayaların, katmerli zakkum çiçeklerinin kalın çalılığı arkasında sağlanmak için ırmağı aşacak bir yer arıyordu. Akıntı dağ boyunca zincirden boşanmışçasına coşkun bir hızla akmaktaydı. Sulara atılmak intihar demekti.

'Şimdi bir bulut olsaydı ne iyi olurdu! Şimdi bir bulut olsaydı ne iyi olurdu.'

Kafasında tomurcuklanan bu düşünce gittikçe güç kazanıyordu. Hızla geçen sis parçaları onları hâlâ saklıyabiliyordu. 'Şu Allahın belâsı deli... Neden

öldürmedim onu? Aşağılıklar, hepsi aynı bokun soyu!' Umutsuzluk içinde düşünüyor, Giulia'ya acımadan daha yukarılara sürüklüyordu. Akıntının kıvrımından geçmiş, sarp kıyısına tırmanmışlardı, şimdi açık bir alanda bulunuyorlardı. Akıntı, taşların üzerinden korkunç bir hızla akıyordu. Karşıya geçmekten vazgeçmek zorundaydılar.

Çiğle kaplı çayırdan çıkmadan önce İvan dizüstü düştü. Zorlukla nefes alıyordu. Geriye döndü. Sis çabucak dağılmaya başlamıştı. Gelinciklerin arasındaki taşlarla dün- Giulia'yı beklediği tümsek çıplak bir leke gibi görünüyordu.

Ansızın birçok Hitlerci çıkıverdi. Çayıra tek sıra halinde ve aralıklı olarak yayılmışlardı, İvan ile Giulia'nın geceyi geçirdikleri yere doğru ilerliyorlardı.

İvan, Giulia'ya baktı. Yarı uykulu yüzünde korku ve aşırı bir yorgunluk okunuyordu. İvan sabırla, 'Dayansın! Dayansın!' dedi. Şimdi kendilerini yalnızca bacakları kurtarabilirdi.

Biraz soluklandıktan sonra yeniden elinden tuttu. Giulia bütün gücüyle koşuyordu.

Nefes nefese çayırın en üst bölümüne geldiler. Bacakları dizlerine kadar ıslanmıştı. İvan gitgide daha fazla aksıyordu. Bacağı son derece ağırlaşmıştı. Sanki onun değildi. Önce uyurken uyuştuğunu sandı. Uyuşukluk bir türlü geçmiyordu. Dizlerinin altındaki kaslar şişmiş, acı veriyordu.

Giulia bunu hemen farketti, korkmuştu. İvan'ı elinden çekti.

«İvanio, bacak?»

İvan bacağını otların üzerinde sürüyor, ihtiyatla yürümeye çalışıyordu, ama artık bunda pek başarılı değildi.

Giulia geriye çevrildi. Önünde diz çöktü, yarasına bakmak için pantolonuna yapıştı.

«Sarmak gerek, tamam mı? Biraz saracağım, tamam mı?»

İvan kararlılıkla kollarını açtı.

«Hiçbir şey istemiyorum. Daha hızlı koşalım!»

«Çok ağrıyor mu, ha? Ağrı?»

İri güzel gözleri kaygıyla açılmış sormuştu. Yorgunluktan ceketinin altında yüreği büyük bir gürültüyle çarpıyor, sinirden titriyordu.

«Yok bir şey...»

Acısını yenmeye, daha hızlı yürümeye çalıştı. Topallıyordu. Giulia'nın eli parmaklarının arasından kaydı, yeniden tutmayı denemedi. Kız koşarak onu izledi. Durmadan ardına bakıyordu.

İvanio, *amico,* yaşıyacağız, ha? Söyle, yaşayacağız?»

Yürek burkan bir umutsuzlukla soruyordu. İvan ne cevap vereceğini bilmeden ona baktı. Giulia gözleriyle yalvarıyor, umut dileniyordu. İvan kızı yüreklendirmek istedi.

«Tabiî, yaşayacağız! Ama, hızlı yürü...»

«İvanio, ben çabuk çabuk yürüyecek. İyi yürüyecek...»

«İyi!»

Çayırın en üst sınırına gelmişlerdi. Taşların arasında bir yerde geçen akşam izledikleri keçiyolu başlıyordu. Kayaların arasında saklanabilirlerdi belki.

Bulut çayının üzerinden kalkmış, hava daha aydınlanmış, sis dağılmıştı, herşey daha açık seçik görülüyordu. (Taşlar, kırmızı gelincik yığınları boşlukları)

«Hay kör şeytan! Çıkabilecek miyiz buradan? Ya bizi görürlerse? Hayır, hayır olmamalı böyle birşey!'

Daha yukarılara çıkarak bundan emin olmak istiyordu. Kaçışlar konusunda tecrübeli olduğundan durumlarının ne kadar zor olduğunu, kendilerini bir kere buldular mı, Almanların kaçmalarına artık göz yummayacaklarını iyi biliyordu.

Patika hâlâ görünürlerde yoktu. Durmadan otla örtülü bir bayırı tırmanıyorlardı. Bereket versin yokuş o kadar dik değildi. Yalnız zakkum çalılıkları ilerlemelerini zorlaştırıyor, ayaklarını dalıyordu.

Biraz daha yukarılarda sık bir çam ormanı başlıyordu. Orada saklanabilirlerdi. Kız biraz önde yürüyordu, ayakları kan içindeydi. Dönüp baktığında İvan kızın yüzünde kamptan kaçtıklarındanberi ilk defa bir kararlılık, felâketten kurtulma kararlılığı

gördü. Taşlar, yorgunluk, dikenler, çalılar, kaya çıkıntıları artık onu rahatsız etmiyordu. Bir dişi kaplan gibi yaşamak için çılgıncasına savaşıyordu.

«İvanio! Daha çabuk, daha çabuk!..»

Şimdi ona hız veren Giulia idi. İvan dişlerini sıktı. Bacağı kurşun gibi ağırlaşmıştı. Yırtılmış pantolonunu yukarı çekti, hemen çömeldi: dizi tokmak gibi şişmiş, morarmıştı. 'Ne talih! İltihaplandı mı ne?'

Aynı anda şanssızlık canlı bir parıltıyla yanan gelinciklerin bulunduğu çayırı kaplayan son bulut parçacıklarını dağıttı ve ardından, birbiri sıra Almanların karanlık gölgeleri göründü. Hepsi sekiz kişiydi. Yorgunluktan bitmişlerdi. Çiçekleri ezerek dağın her yanını dikkatle arıyorlardı.

Saklanmaya hiç gerek yoktu.

İvan ceketini yere atarak oturdu. Giulia yıkılmış ve darmadağın yanında duruyordu. Birkaç saniye yorgunluktan tek kelime edemedi. Sessizlik içinde kendilerini izliyenlere bakıyorlardı.

İçlerinden biri kolunu kaldırarak kaçakları işaret etti, bağırmaya başladılar. Biri çın çın öten sesiyle emirler yağdırıyordu. Sıranın ortasında çizgili elbiseli bir adamı sürüklüyorlardı, elleri arkasında bağlı olmalıydı, durduğu zaman iki nöbetçi öne doğru itiyordu. Bu, deli tutsaktı. Almanlar bağrışarak ileri atıldılar.

«Eh, n'apalım.. Yalnız, hiç korkma! Hele gelsinler!»

Hareketlerine engel olmasın diye ceketi giydi. Kollarını ilikledi, tabancayı cebinden çıkardı. Giulia kaygılı bir sessizlik içinde hareketsiz duruyordu, kaşlarını çatmıştı. İnatçı bir kararlılığın gölgesi alnından okunuyordu.

Genç kıza baktı. Soluklanıyordu. İri, güzel gözlerinde biraz önceki karışıklık yerine şimdi kesin yenilgisini bilen kişilerin üzüntüsü vardı.

«Hadi, gidelim! Koşsunlar, terlesinler biraz!»

Giulia sanki kendilerini tehdit eden şeyi yeni anlamış gibi şaşırdı.

«*Schiessen* edecekler?»

«*Ateş etmek* için çok uzak! Fazla mermileri varsa, ateş ederler.»

Gerçekten Almanlar henüz ateş etmiyorlar, bağırmakla yetiniyorlardı.

«*Halt!*.»

Ama kaçaklar durmadan çabuk çabuk daha yukarılara, ormana doğru çıkıyorlardı.

İlk büyük korkuyu atlatan Giulia çevik, çabuk ve dikkatli davranıyordu, her şeye hazırdı.

«*Schiessen* yapsınlar! Korkmuyorum, *schiessen* yapsınlar!»

Aralıksız ardına bakarak İvan'a doğru koştu, elinden tuttu. Minnetini göstermek ister gibi küçük soğuk parmaklarını sıktı, avucunun içinde tuttu.

«İvanio, SS'ler *schiessen* yapacak, *mi schiessen! Mi* yokkamp, değil mi?»
İvan kaşlarını kaldırdı, ona baktı.

«Elbette. Yalnız, sen korkma!»

Korkmuyorum. *Russo* İvan korkmuyor, Giulia korkmuyor!»

İvan korkmuyordu. Savaş yılları boyunca çok acı çekmişti. Almanlar onları gördüklerinden acısı dinmişti sanki. Yalana, hileye gerek yoktu artık. Güçlü olması yeterdi. Bir de Giulia'nın kendisiyle kalması.

Şu anda en becerikli, en çabuk, en üstün nişancı kim ise, o kazanacaktı. Buradan hemen ayrılmak, güçlerini ölçülü kullanmak, Almanları atış menziline yaklaştırmamak, geceden bu yana dağların doruğunda hareketsiz duran bulutların yüksekliğine erişmeye çalışmak ve bu zâlimleri orada atlatmayı denemek gerekiyordu.

Kurtuluşa giden tek yol buydu.

YİRMİİKİNCİ BÖLÜM

SONUNDA ÇAM ORMANINA ulaştılar, fakat pek gizlenmediler. Bu zahmete değmezdi çünkü. Kum ve çakıllardan kaya kaya, dikenli dallara yapışarak Giulia dik bayırı tırmandı, durdu. İvan yaralı bacağını gülçükle kaldırıyor, onu izlemeye çalışıyordu. En yüksek, en sarp noktada bacağını nasıl kaldırabileceğini oraya nasıl çıkacağını kestiremiyordu pek. Ağrı dayanılmaz bir hal almıştı.

Giulia diz çöktü. İnce, zayıf kolunu ona uzattı. İvan kızın bileğindeki mavi damarlara baktı, tekbaşına tırmanmayı denedi. Kendini çekebilir miydi acaba?

Giulia italyanca, almanca, rusca bir sürü sözcük karıştırarak çabuk çabuk birşeyler söyledi. Uzan-

dı, kolundan tuttu. İvan tutundu, sonunda ağır vücudunu yukarı çekmeyi başardı. Giulia dehşet içinde tekrarladı.

«Çabuk, İvanio, çabuk! SS'ler!...»

Gerçekten Almanlar yaklaşmışlardı. İçlerinde daha çevik olanları çayırı geçmiş, bayırı tırmanmaya başlamışlardı. Ötekiler onları izliyordu. Bir nöbetçinin iteleediği deli, en arkadaydı. Elleri arkasına bağlıydı, yürürken sendeliyordu.

En önde yürüyen Almanlardan biri ormanın yakınında kaçakları gördü, ateş etti. Yaylım ateşinin gürültüsü uzaktaki geçitlerle boğazlarda yankılandı.

İvan ardına baktı; Almanlar henüz uzaktaydılar. Yürümeye başladı. Az daha Giulia'ya çarpacaktı, kız yere uzanmıştı.

«N'en var?»

«Yok yok!.. yok *erschiessen*.»

Gözlerinde sevinç pırıltıları vardı, bir sıçrayışta kalktı. Yüzünde şeytanca bir şey vardı. Hınç dolu bir sesle bağırmaya başladı.

«SS rezilleri !*Verflüchter! Schwein!* Allahın belâları! Domuzlar!»

«İyi iyi, bırak!»

Güçlerini tutumlu harcamaları gerekiyordu, yoksa bu budalalarla takışmanın hiç bir yararı yoktu. Ama, Giulia'nın tek istediği şey ölmemekti. Öfke eskiden uğradığı hakaretlerin anısı, sağduyudan daha güçlüydü.

«*Hitler kaput! Hitler cretino!* Hadi, *schiessen!*»

Almanlar ateş etmeye başladılar. Fakat kaçaklar çok uzaktı. Bu durumda otomatik tabancaların kurşunları onlara erişemezdi.

Bunu Giulia da anlamıştı. Hiç bir kurşun yanlarında ıslık çalmıyordu. Bu, hınç dolu bir sevinçle doldurdu yüreğini.

«Hadi, *schiessen! Schiessen! Fascisto! Brigandi!*»

«Hadi ateş edin! Ateş edin! Faşistler! Haydutlar»

Giulia'nın yanakları koşmaktan ve içindeki tutkudan al al olmuştu gözlerinde öfkenin kara alevi yanıyordu. Sık, kısa saçları rüzgârda uçuşuyordu. Kaba sözler dağarcığı tükenmişti. Yerden bir taş aldı, becerikli bir hareketle fırlattı. Taş atlıyıp zıplıyarak aşağılara yuvarlandı.

İvan önden tırmanmaya başlamıştı. Ellerinden geldiğince orman boyunca çıkıyorlardı, yokuş gittikçe dikleşiyordu.

'Şeytan götürsün bu çalıları, daha alçak olsalar, insan aralarında saklanabilir!'

Çalılar, hem engel oluyor, her yanlarına batıyor hem de elbiselerine takılıyordu. Doğrudan aralarından geçmeyi denemek, düşünülemiyecek kadar müthiş birşeydi. Demir teller gibi katı ve reçineli dallar sımsıkı birbirine kenetlenmişti.

Yukarı doğru kaygılı gözlerle bakan İvan iyi bir

yol aradı, bulamadı. İlerde başka dik bir bayır vardı, ama daha sarptı. Çıkamıyacaklarını anladı.

Giulia birşey görmüyor, birşey anlamıyordu. Almanlara küfretmekle meşguldu bu sırada İvan'la aralarındaki mesafe açılmış, ona yetişmeye çalışıyordu. Nefesi tükenmişti. Oturdu, yaralı bacağını taşların üzerine uzattı. Giulia, yavaş sesle korkarak bağırdı.

«İvanio, bacağın?»

İvan cevap vermedi.

«Evet, evet bacağın! Göster bana!»

İvan, hiçbir şey söylemeden ayağa kalktı. Yukarılara, çevresine bakındı. Bir şeylerden kuşkulanmıştı.

«İvanio!»

«Tamam. Gidiyoruz!»

«İvanio!»

Kızın yüzü acı çekiyormuş gibi titredi, arkasına döndü baktı: Almanlar izlerini sürerek, hızla yukarı çıkıyorlardı.

«İvanio, *morto* olacağız! Yok *Tereşki! Alles* yok!»

«Çabuk ol! Çabuk!»

Ormana dalmaktan başka yapacakları şey yoktu. Dudaklarını kanatırcasına ısırarak hayvanların bile girmeye cesaret edemiyecekleri geçilmez çalılıklara daldı. Sanki bacaklarına yüzlerce iğne batmıştı, buna pek önem vermiyordu. Yalnızca dikenlerin yaralı dizine batmamasına dikkat ediyordu. Acı ve si-

nirsel gerilim yüzünden soğuk ter basmıştı her yanını. Taşlara, dikenlere aldırmadan dik bölgeyi dolanarak çalılıkların içinde yürümeye devam ediyordu.

Giulia, «ay ay, ay» diye bağırarak umutsuzca onu izledi. Durmadan sendeliyor, düşüyordu. Hâlâ yatışmamıştı. Zaman zaman Almanların çıkıvereceğini umduğu bayırın kıyısına göz atıyordu.

Kaçakların gerçekten şansları vardı. İlk SS askeri çıkışını bitirdiğinde, çalılıkların en sık yerine gelmişlerdi. Tehlike büyüktü, onları ayıran mesafe azdı. Alman başını kaldırdı. İvan nişan aldı, ateş etti.

Gürültülü bir yankı dağlarda gümbürdedi.

Vuramamıştı. Zaten sadece korkutmak istemişti. Alman atış menzilinde değildi, buna rağmen bayırın ardına gizlendi, uzun bir yaylım ateşi duyuldu.

Ta-ta-ta, tırr, tırr.

Dağlar, gürültüyü tâ ötelere götürerek çoğalttı. Yankı dindiğinde yeniden ileri atıldılar. Beklenmedik ateş Almanları korkutmuştu. Bir süre bayırda kimse görünmedi. Giulia'nın ilk gördüğü şey çizgili bir gölge oldu.

«İvanio, tutsak!»

Deli, bacaklarını kocaman kocaman açıp sendeleyerek bayırı tırmanıyor, sevimsiz, kısık sesiyle bağırıyordu.

«Russe! Russe!» *Halt! Warum gehst Du weg? Sie wollen Brot geben.* Rus! Rus! Neden gidiyorsun?

Sana ekmek vermek istiyorlar. Dur!»

«*Zurück!*» diye bağırdı İvan. «Geri dön!»

Deli eğildi, korkmuştu. Geri geri gitti. Almanların ona bağırdığı duyuldu, aynı anda, bayırın arkasından göründüler. Durum kötüleşmişti. Geçite, ormanın sınırına iki adım ötedeydiler. Almanların kurşunları onlara yetişebilirdi.

Ne pahasına olursa olsun SS'leri tutmaya çalışmaları ve geçite ulaşmaları gerekiyordu. İvan diz çöktü, tabancanın namlusunu çatal bir dala dayadı, ikinci ve üçüncü defa ateş etti. Eğildi, pek yüksek olmayan çalılığın arkasında hareketsiz kaldı. Bu sırada Giulia ona yaklaşmıştı.

«İvanio, yok *patron alles!* Yok *alles!* Bütün mermileri değil.»

Anladı. Onu yatıştırmak için kızın dar omuzuna dokundu. Kendilerine iki mermi ayıracaktı. Almanların kurşunlarıyla cevap vermelerini bekledi. Susuyorlardı.

Yelpaze gibi açılarak çalılığa girdiler. İvan kalktı, eğildi, sonra topallıyarak sarp inişi çevreleyen geçidi çıkmaya başladı.

Kaçakların ardından çalılıkların içine girmek, Almanların payına hata idi doğrusu. Çalılar hareketlerini engellemekle kalmıyor, aynı zamanda kaçakları görmeleriyle nişan almalarına da engel oluyordu.

SS'ler çalılarla uğraşırken İvan'la Giulia dur-

madan daha yukarılara çıkıyor, her an arkalarından atılacak kurşunların sesini bekliyorlardı.

Koşarak ormana çıktılar, dar geçitte bir an soluklanmak için durdular, sonra hemen karşı yana geçtiler. İvan, her şeyden önce çevreye bir göz attı: Bir köşede ve alçak bulutların altında, arkalarındaki yükselenin eşi sarp ve taşlı bir bayır dikiliyordu. Dosdoğru önlerinde başlayan bayır bir vadiciğe iniyordu. Ötelerde daha yüksek başka bir tepe vardı. Dağların üstünde, orada burada koyun sürüleri gibi beyaz bulutlar dolaşıyordu, daha yukarılarda yoğun bulutlar karlı dorukları saklıyordu.

Geçitten aşağı inerlerken Giulia ellerini göğsünde birleştirerek dizüstü yere düştü, çabuk çabuk bir şeyler mırıldanmaya başladı.

«Ne yapıyorsun orada? Acele et!»

Kız cevap vermedi. Bir şeyler mırıldanıyordu. İvan inmeye giriştiklerinde daha fazla topallamaya başlamıştı.

Kız çabucak kalktı, hemen yetişti.

«Santa Maria bize yardım edecek. Çok çok dua ettim ona...»

«Bırak canım! Kim yardım edebilir ki bize?»

Nereye gideceklerini bilmiyorlardı. Yeniden tırmanmak için pek yorgundular. Bayırı yanlamasına geçtiler, küçük vadiye indiler.

Bayırla, geçit hâlâ onları Almanlardan saklıyabiliyordu. Aşağı doğru koşmak daha kolaydı. Sanki

vücudları kendiliğinden ilerliyorlardı. Dizleri eğriliveriyordu altlarında. İvan topallamasına engel olamıyordu. Giulia onu geride bırakmıştı. Fazla uzaklaşmadan habire ardına bakıyordu. Almanların burnunun dibinden sıvışmış olmak, genç kızda önüne geçilmez çılgınca bir sevinç yaratmışa benziyordu.

Meydan okur bir havada İvan'a döndü, umut ve sevinç dolu mırıldandı.

«İvanio, yaşayacağız! Yaşamak İvanio, Yaşamak, yaşamak istiyorum! *Bravo vita!*»

'Sevinmek için pek erken,' diye düşündü. İvan Koşarak geriye döndü bayırın üzerinde ilk SS askerini gördü. Asker taşların ardından zorlukla çıktı. İri yarıydı, uzun asker ceketi iliklenmemişti, beyaz gömleği görünüyordu.

İkisi de ondan aşağıda, pek az uzakta olmalarına rağmen adamın hiç de ateş açmaya niyeti yok gibiydi.

Yarım dakika kadar hareketsiz kaldı, gözlerini onlara dikmişti. Sonra arkadan gelmekte olan ötekilere birşeyler bağırdı, gülmeye başladı. Uzun uzun güldü, kaçakların ardından bağırdı. İzlerinden koşacağı yerde taşların üzerine oturdu, kasketini çıkardı.

Giulia, İvan'a yaklaştı.

«İvanio, İvanio bak! İyi bir *tedesco* bu! Gitmemize izin veriyor! Bak!»

İvan kendilerine neden ateş etmediklerini, neden gitmelerine izin verdiklerini anlayamıyordu. Asker-

ler öylece geçitin ortasında duruyorlardı. İçlerinden biri ayrıldı, silâhıyla işaret ederek bağırdı.

«*Schneller! Schneller! Lauf schneller!* Daha çabuk! Daha çabuk kaçın, kaçın, kurtulun!»

«İvanio, bizi salıverecekler!»

Hem söyleniyor, hem koşuyordu, içini beklenmedik bir sevinç dalgası sarmıştı.

«Yaşayacağız! Yaşayacağız!»

İvan susuyordu.

'Ne var? Ne bekliyorlar?' Her şey, gerçekten pek garip görünüyordu. İvan, Almanların takibi durdurmalarının iyiliklerinden ileri gelmediğini, tersine daha kötü şeyler hazırladıklarına yoruyordu.

Peki, bu tam olarak neydi?

İvan'la Giulia vadiciğin dibine gelmişlerdi. Katmerli zakkum çalılıklarını dolanarak öte yana geçmişlerdi. Yüksekçe ve eğimi az bir bayıra yorgun argın tırmanmaya başladılar. Aşınmış taşlar, çalılıkların, sert dikenleri ayaklarının derisini yüzüyordu. Buna karşılık artık toprağın sertliğini duymuyorlardı.

Giulia zaman zaman önde koşuyor, bazan geri dönüyor, bazan ardına, Almanlara bakıyordu. Geçitten uzaklaştıkça sevinci daha da artıyordu. İvan'ın kaygılı, düşünceli görünüşü dikkatini çekti.

«İvanio, niçin *furioso?* Bacak, ha?»

«Bacağım değil...»

«Ne, peki? Yaşayacağız İvanio, Kurtulduk.»

İvan, Almanları durduran şeyin ne olduğunu anlamıştı. Giulia'ya cevap vermeden topallayarak yürüyordu. Almanların bakışlarından kurtulmuşlardı, iyi, tamam, ama...

Tepenin ardından çıktılar. Giulia birdenbire durdu, o da herşeyi kavramıştı. Dağlar önlerinden dağılıp kaçıyor, uzaklaşıyor, gökyüzü masmavi sınırsız bir sonsuzluğa doğru uzanıyordu. Aşağıda sislerin bulut bulut gökyüzüne yükseldiği geçit vardı.

Buz kesildiler. Sessizlik içinde bayırın kenarına kadar koştular, hemen geri çekildiler. Yokuş dimdik, yer yer gri kar adacıklarıyla bezenmiş puslu bir uçurumda son buluyordu.

YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GİULİA, YOKUŞA BEŞ ADIM ötede taşlara uzanmış, ağlıyordu. İvan onu yüreklendirip, yatıştırmadı. Ellerini yosunlu taşlara dayamış, hemen yanında oturuyor, herşeyin bittiğini düşünüyordu. Önde uçurum vardı; öbür köşede de dimdik bulutlara doğru yükselen bir kara geride ise, Almanların pusu kurduğu geçit. Tam bir tuzaktı doğrusu! Bu kadar umutlandıktan sonra Giulia için hiç bir beklenmedik, çok acı bir son olmuştu. İvan onu yatıştırmak için gereken sözleri arandı, bulamadı.

Uçurumdan dondurucu bir ıslaklık yükseliyordu. Biraz ısınan vücudları çabucak soğuyuverdi. Rüzgâr esiyor, kayaların arasında dev bacalar gibi uğulduyordu. Gökyüzü kapalı, bulutluydu. Peki, ama neden

Almanlar gelmiyor, ateş etmiyorlardı? Neden çizgili elbisesiyle oturan delinin çevresinde kimisi ayakta, kimisi oturarak bekleşiyorlardı?

İvan onlara daha dikkatli baktı: Eğleniyorlardı. Sigaralarını yakmışlar, sonra ateşlerinin ucuyla tutsağın alnına, boynuna, sırtına dokunuyorlardı. Onlar kahkahalarla gülerken zavallı deli elleri arkasında bağlı ortalarında çırpınıyor, tekme atıyor, tükürüyordu. Tiz bağırtısı onlara kadar gelmekteydi.

«*Russe! Retten! Russe!* Kurtar beni!»

İvan kulak kabarttı. Bu budalalar daha ne bekliyorlardı? Yabancı ya da kendi insanları olsun, neden herkese bu kadar insanlık dışı ve saldırgan davranıyorlardı? Bunu alçaklıklarıyla açıklamak mümkün müydü, gerçekten eğlenmek için mi yapıyorlardı?

Almanlar birşey bekler gibiydiler, ama neyi? Her hangi bir yardım mı? Aslında çekinecek bir şey şeyleri yoktu. Giulia'nın dediği gibi herşey açıkça «*finita*» idi. Bu dördüncü kaçışı, son kaçışı olacaktı. Tek üzüldüğü şey, bu küçük mucize, bu kara gözlü sevimli insandı. Onunla tattığı mutluluk ne kadar başdöndürücü, ne kadar da uçucuydu. Ölüm saatinin yaklaştığı sırada ona bu genç kızı gönderenin iyiliğini unutamazdı Bu ne kadar tuhaf görünürse görünsün, onun yanında ölmek, ölü yakma fırınlarında can vermekten kolaydı.

Giulia kana kana ağlamışa benziyordu. Omuz-

larının sarsılması durmuştu. Arada sırada hıçkırıyordu. İvan, sırtından deri ceketi çıkardı, kızı sardı.

Giulia sarsıldı, davrandı, oturdu. Kirli, derisi yüzülmüş küçük parmaklarıyla gözlerini silmeye çalışıyordu.

«Kötü gidiyor İvanio. Çok kötü!»

«Korkma! Burada iki mermi var!»

«Yok *fortuna Giulia. Finita vita Giulia.*»

Güçsüzlükle üzüntünün verdiği çöküşün içinde, İvan, gözlerini Almanlardan ayırmaksızın hareketsiz oturuyordu. Kızın alınyazısından kendini sorumlu tutuyordu, ama ne yapabilirdi? Ah, şu iniş biraz daha yanaşılabilir olsaydı... Kahrolası iniş uçurumda son buluyordu, öte yanda başka bir iniş daha vardı ama dibi karanlık sisin içinde kaybolduğundan görünmüyordu.

Akıntının sesi bile duyulmuyordu. Sonra bacağı... Bu kadar dik inişte tutunabilecek miydi? İşte bütün bunler karşılıksız sorulardı.

Delinin sesi geçitten hafif hafif geldi.

«*Russe! Retten! Retten! Russe!*»

Giulia, Almanları görünce dizlerinin üzerinde doğruldu, küçük parmaklarını kaldırdı.

«*Fascisto! Briganti! Alçaklar! Nehmen Sie uns! Nun!!* Faşistler, haydutlar! Alçaklar! Alın bizi! Hadi!»

Geçidi sessizlik kaplamıştı. Biraz sonra yavaş

bir ses duyuldu uzantan.

«— Hey, bana bak *Russe!* Birazdan öldüreceğiz sizi...»

Başka bir ses:

«*Komm* tutsaklığa! Bırakın soğuk dağı. Sıcak *krematorium spazieren.*»

Giulia küçük yumruklarını sallıyarak bağırdı.

«*Nimm! Nimm Komm, nimm uns! Ha! Ha! Geben Sie Angst?* Gel al haydi korkuyor musun?»

Giulia'nın, rüzgârın arasından kendilerine kadar gelen sözlerini duyan Almanlar birbiri ardısıra edepsizce sözler etmeye başladılar. Aynı biçimde cevap vermenin imkânsızlığıyla çileden çıkan Giulia, dudaklarını ısırdı. İvan omuzlarından tuttu, kendine çekti. Kız uysalca göğsüne sokuldu, umutsuz bir çocuk gibi acı acı ağlamaya başladı.

«Yo, yo, ağlama! Ne olacak canım.»

Kızın öfke ve umutsuzluk nöbetini bastırmaya, beceriksizce onu yatıştırmaya çalışıyordu. Bir süre sonra Giulia yatıştı. İvan, başlangıçta herşeyin nasıl güzel, sonun ise ne kadar saçma olduğunu düşünerek onu uzun süre kollarında tuttu. Dünyanın en mutsuz insanlarından biri olmalıydı da böylesine elverişli bir kaçış imkânından yararlanamamıştı; talihsizliğin en büyüğüydü bu.

Gerçekten Goloday, Yanuşka ve ötekiler en iyisini yapmışlardı İvan, kalıp bombayı patlatsaydı; herhalde şimdi Trieste'ye varmış, partizanların ya-

nında savaşmaya başlamış olacaklardı. O ise bu kahrolasıca dağlara dalıp bir kurt gibi kapana kısılmıştı. Bombayı nasıl doldurmuşsa, o patlatmalı, ötekiler kaçmalıydı. İşte bütün yaptığı; kendisine güvenen, kendisini izleyen, kendisini seven Giulia'nın yokolmasına sebep olmuş, bütün umutlarını kırmıştı. Başka söyleyecek ne kalmıştı ki?

Kızın ağlamaklı yüzünü göğsüne bastırdı. Giulia'nın omuzlarını saran kollarının içindeki acıyla titrediğini hissetti. Umutsuzdu, kıza karşı sözle anlatılamayacak bir sevgiyle doluydu.

Giulia yanına oturdu, eliyle rüzgârın kabarttığı saçlarını düzeltti.

«Çok az saç. Yok büyük saç! Hiçbir zaman...»

İvan üzüntüyle dişlerini sıktı. Mantığı ölüme boyun eğmiyordu. Ama ne yapabilirdi? En iyisi neydi?

Giulia birden canlandı.

«İvanio! Hadi biz '*mangiare* ekmek. Ekmek yemek.'»

Cebinden geri kalan ekmeği çıkardı, ikiye böldü. Gözyaşlarıyla kızarmış gözlerinde bir sevinç pırıltısı yandı söndü.

«Al, İvanio.»

İvan, en büyük parçayı aldı, parçaları eşitleştirmenin artık hiçbir anlamı yoktu. Dağın doruğuna kadar saklamak istedikleri parçanın hepsini büyük bir zevkle yeyip yuttular. Sonun kaçınılmaz olduğunu İvan bir kere daha içinde duydu. İşin garip yanı

birden bu parça kendisine son yaşama umutları gibi göründü. Onu yerden hesabı kapatıyor, artık kendilerine yaşamak için kısa bir süre bırakıyor gibi hissediyordu. Ötesi ölümdü.

Böyle bir an için bunca güç harcadıklarını düşününce yeniden kaygılandı. Doğu'da arkadaşları kendi vatanlarını kurtarmış, geliyorlardı. Ama İvan o kadar arzuladığı halde onlara karşıcı çıkamıyordu.

Giulia, sıkıntı dolu bakışlarla geçitteki gölgelere bakıyordu; Almanlar ne gidiyor, ne onları gözlüyorlardı.

«İvanio? Tanrı nerede? Nerede *madonna?* Nerede adalet? Almanlara neden yok ceza?»

«Adalet var. Onlar içinde ceza gelecek. Gelecek!»

Ağlayacağını hissetti. Giulia bunu anladı. Okşar gibi hafifçe dizine dokundu. Yeniden cesaretlenmiş, rahatlamıştı.

Hava çok soğuktu. Boğazın sonundan keskin bir rüzgâr esiyordu. Giulia ceketin eteklerine iyice yapışmıştı. Taşların üzerinde ayakları kan içindeydi, donmuştu. Örtecek birşeyi yoktu.

Birden bir şey hatırladı. Almanlara dönerek dizlerinin üzerinde doğruldu. Türkü söylemeye başladı.

«Elma bahçeleri çiçeklerle örtülü
Sis dalgalanarak geziyor ırmağın üstünü...»

İvan önce şaşırdı. Ölümün eşiğinde bu türkü yersiz ve anlamsız görünüyordu. Almanların geçitte donup kaldıklarını görünce şaşırıp o da söylemeye baş-

ladı. Almanlar neye uğradıklarını bilemediler. Bir şeyler bağırıyorlardı ya, İvan anlamıyordu.

Basit bir ezgi, onları onarılmaz yok olma duygusundan çekip çıkarmış, değişik, insanca ve neşe dolu bir dünyaya getirmişti.

Almanların bu gözüpeklik karşısında şaşkınlıkları uzun sürmedi. İçlerinden biri silâhını çekti, ateş etti. Mermiler şurada burada taşlara çarptı, rüzgârın hemen alıp götürdüğü küçük tozlar kaldırdı.

İvan, Giulia'nın eteğinden çekti. Kız gönülsüzce eğildi, başını bir taşın arkasına sakladı. 'Ateş edin, budalalar, ateş edin! Ateş edin de işitsinler!' diye düşündü İvan. Kamptayken dağdan gelen her silâh sesine kulak kabartırlardı. 'Ateş edin, hâlâ yaşadığımızı anlasınlar!'

Geçitteki ateş sesleri dinene kadar birkaç dakika sığındıkları taşın arkasında kaldılar. Mermiler pek ender onlara kadar geliyordu. Almanların amacı onları korkutmaktı.

Sonra silâhlar sustu. Çayırın bir köşesinden rüzgârın arasından duyulan alışılmış seslerle birlikte yankı uzaklarda gümbürdedi. Giulia başını kaldırıp birşey söylemek istedi. İvan bir hareketle onu durdurdu. Dikkatle bakarak, dinledi. Giulia'ya aldırmadan kudurmuşcasına küfretti.

Geçitin bir ucundan köpek havlamaları geliyordu.

Uzun süredir bastırmaya çalıştığı öfkesi birden

patlamıştı. Ayağa kalktı. Tam bir boy hedefiydi. Bacaklarını alabildiğine açtı. Öfkeli ve korkunçtu.

«Hayvanlar! Hayvanlar! Korkuyorsunuz, size yardım etmek gerek... Bizi yakalıyamıyacaksınız... Anladınız mı?»

İsteselerdi, kolaylıkla onu devirebilirlerdi. Fakat ateş etmediler. Bu boy hedefinin kendilerine neler söylediğini anlamak istiyorlardı herhalde.

İvan sinirden titriyordu. Belki ateşi de vardı. Başını çevirdi. Bulutlar biraz dağılmıştı. Aydınlık yerlerde sabah güneşinin parıldattığı mavi gökyüzü parçaları vardı. Ulaşamadıkları dağın doruğu biraz sonra ortaya çıkacaktı. İvan müthiş bir istekle doruğu, güneşi görmek istemesine karşılık hâlâ ikisi de görünmüyorlardı, bu da dayanılmaz bir hüzün veriyordu.

İvan yeniden oturdu. Şu birkaç dakika içinde ne olacağı onu ilgilendirmiyordu. Önceden biliyordu çünkü.

Köpekler geçitte belirdiklerinde dönüp bakmadı bile. İzlerini sürmüşler, şimdi de kudurmuşçasına takibe başlamışlardı. Giulia, birdenbire İvan'a atıldı, sımsıkı sarıldı, yüzünü elleriyle kapadı.

«Yok, köpekler! Yok, köpekler! İvanio, *erschiessen! Vite! Erschiessen...*»

İçinde serbestçe at oynatmalarına izin verdiği öfke ve sarsıntı dinmiş, yatışmıştı. Kendini öldürmek kolaydı. Ama Giulia'yı öldürmek korkunçtu, yapması

gerekiyordu. Başka yolu yoktu. SS'lere onları yakalamarına, kampa götürmelerine izin veremezdi. Ancak ölülerini götürebilirlerdi.

Tam o sırada Almanlar köpekleri salıverdiler.

Bir, iki, üç, dört, beş çoban köpeği bırakıldıkları yerden bir ok gibi aynı yöne atıldılar. Almanlar da arkalarından koşuyordu. Birkaç saniye sonra orada olacaklarını anlayan İvan bir sıçrayışta kalktı. Giulia'nın elinden tuttu. Kız, hıçkırıklarla sarsılarak boynuna atıldı. Birşeyler söylemesi gerektiğini hissediyordu -ama önemli olanlar yüreğindeydi- sözler yok olup gitmişti.

Köpekler şimdi küçük vadide havlıyarak koşuyorlardı.

İvan, Giulia'yı kendinden zorlukla uzaklaştırdı, uçurumun kenarına itti. Genç kız karşı koymadı. Zorla nefes alıyormuş gibi hafif hafif hıçkırıyordu. Gözleri kocaman kocamandı, içlerinde gözyaşı yoktu, korku ve korkuyla bastırılmış bir çığlık vardı, o kadar.

Geçidin dibine bir göz attı. Karamsar, ıslak, donmuş kalakalmıştı. Daha az sis vardı ve uçurumda kar beyaz beyaz görünüyordu. Bu lekelerden biri -ince, uzun bir dil- yukarı doğru çıkıyordu. Birden bir umut İvan'ın yüreğini aydınlattı. Geç kalmaktan korkarak, Giulia'ya hiç bir şey açıklamadan kaldırdığı tabancasını indirdi. Kızı uçuruma doğru itti.

«Atla!»

Giulia geriye attı kendini, korkmuştu. İvan yeniden bağırdı.

«Karların üstüne atla!»

Kız yeniden bütün vücuduyla geri çekildi, yüzünü elleriyle kapadı.

Bu arada köpekler bayıra varmıştı. İvan bunu arkasından gelen havlamalardan anladı.

Tabancayı dişlerinin arasına aldı, bir sıçrayışta kızın yanına geldi. Birden azgın bir güçle yakasından, pantolonundan yakaladı, şiddetle uçuruma attı. Son anda açılmış vücudunun bayırın üzerinden havada uçtuğunu gördü, ama karlara düşüp düşmediğini bilemedi. O an yaralı bacağıyla kendisinin atlayamıyacağını anlamıştı.

Köpekler, onu görünce kudurmuş gibi havlamaya başladılar. İvan bayırdan iki adım uzaklaşmıştı. Kaburgaları çıkmış, sıska, geniş göğüslü, tek kulaklı bir kurt köpeği ötekileri geride bırakmış, İvan'ın karşısına çıkmaya hazırlanıyordu.

Taşların üzerinden atladı, arka ayaklarının üzerine dikilmeye davrandı. İvan nişan almadı. Ağır ağır ve dikkatle hemen hemen insanlıktan uzak, köpeğin açık ağzına ateş etti. Sonra da onun ardından gelen ikincisine.

Kendini tutamadı, tek kulağı olan köpekle birlikte yuvarlandı. İkincisi yalnız değildi, hemen yakınında bir ikisi daha onu izliyordu. Bu sonuncuların ken-

disini yakalayıp yakalamadıklarını görecek vakti olmadı İvan'ın...

Göğsüne çarpan korkunç bir güç şaşkınlığına son verdi. Dayanılmaz bir acı boğazını adeta delip geçti. Bu bir anlık sürede karanlık gökyüzünü bir görüp bir kaybetti.

Sonra her şey bir anda karardı, söndü.

SON SÖZ YERİNE

İVAN'IN AKRABALARI, selam ederim; onu tanıyanlar, selam ederim; Beyaz Rusya'da mavi iki gölün yakınındaki Tereşki köyü, sana da benden selam olsun!

Ben, Roma'lı Giulia Novelli. Bu satırları yazarken, yabancı bir sinyorinanın bir yurttaşınızı tanımasına, Beyaz Rusya'da mavi iki gölün yakınında Tereşki köyünü bilmesine şaşacağınızı düşünüyorum. Uzun yıllar süren bir araştırmadan sonra size bu mektubu yazmaya karar verdim.

Umarım, yüreklerinde umutsuzluk, binlerce insanın öldüğü, o insanlığın en karanlık gecesini, o korkunç dönemi unutmadınız. Kimileri, faşizmin onlara hazırladığı acılardan kurtulmayı ölümde görü-

yor, sonu önceden ağırbaşlılıkla kabulleniyor, vicdanlarına karşı yanlışlık yapmamak için bu hayatı terkedip gidiyorlardı. Ötekilere gelince; kahramanca yapılan bir savaşta, insanlığa görkemli bir yiğitlik örneği vererek ölüme kendiliklerinden diz çöküyorlardı. Yenen düşmana kadar herkes şaşkındı ve kimse bu ölümlere sevinemiyordu.

Fakat Tanrı, kader ya da ölü yakma fırınına tercih ettiğim uçurumda, kafamı kırmama izin vermeyen dağa yığılıp erimemiş kar, onunla ölümü aynı zamanda paylaşmamı istemedi. Beni oradan iyi insanlar çıkardı, ısıttı, yaşattı. Yazık ki, çok geçti. Uçurumda gözlerimi açtığımda yaşadığımı anladım. Ama İvan! yaşamıyordu: Yukarıda, bulutların hemen altında, köpeklerin homurdanmaları azalmıştı. Sadece attığı son iki kurşunun yankısı geçitte gümbürdeyerek uzaklaşmıştı.

Yavaş yavaş hayata döndüm. Başlarda hayat bana onsuz anlamını kaybetmiş gibi geliyordu. Yalnızlığımın uzun ayları, sadece birlikte yaşadığımız o üç günün mutlu, hüzünlü anılarıyla doluydu. Size İvan'ı uzun uzun anlatabilirim. Oysa, sizlerin onu benden daha iyi tanıdığınızı biliyorum. Size yalnızca şunu söylemek isterim; ondan sonraki hayatımda, gösterişsiz çalışmalarımda, barış için savaş derneği, sendikal bir gazetenin basım işleri, nihayet geçenlerde onsekiz yaşına basan ve gazeteci olmaya hazırlanan oğlumuz Giovanni'nin öğreniminde çözülemiye-

cek bağlarla İvan'a bağlı kaldım.

Üzülerek söyleyeyim, bende İvan'ın tek bir fotoğrafı yok. Hangisi olursa olsun, bir tanecik olsaydı: Çocukken, delikanlıyken ya da en iyisi, askerken...

Bazan İvanio'yu anarken ona rastlamasaydım, başka bir kampa yollanmış olsaydım, komando şefiyle kavgasını görmeseydim, o korkunç patlamadan sonra onu izlemeseydim; kısacası, hayatı onun yanında yaşamasaydım, onunla ilişki kurmasaydım, ne yapardım? diye düşünür, titrerim. Bereket böyle bir şey olmadı. Tanrı'ya, geçirmek zorunda kaldığım sınamalara, bana onu tanıtan rastlantıya teşekkürler ediyorum.

Hepsi bu kadar. *Finita!*

Onu doğuranlar, onu eğitenler, onu tanıyanlar sağ olsunlar! İyiliğine, hayranlığa değer cesaretine saygı duyuyorum. Vatanınızın bu evlâdını unutmadım, siz de unutmayın!

Teşekkürler, her şey için teşekkürler.

En derin saygılarımın kabulünü dilerim.

1963 Giulia Novelli-Roma

BİTTİ

Genel Dağıtım:
BATEŞ
P.K. 836 İst.

GÜNCEL KİTAPLAR

1. DÜNYAMIZIN GİZLİ SAHİPLERİ — G. Scognamillo
2. SÖZ MÜDAFAANIN — Petre Bellu
3. SHAFT KIZGIN ADAM — Ernest Tidyman
4. ÇÖL MENEKŞESİ — Joseph Kessel
5. TANRILARIN ARABALARI YOK — Gerhard Gadow
6. FİRAVUNLARIN LÂNETİ — Philipp Vandenberg
7. UZAYDAN GELDİLER — G. Scognamillo
8. YOLCULAR İÇİN GÜMRÜK REHBERİ — Nahit Eruz

KOZA YAYINLARI

17,5 Lira

VASSİL BİKOV

alplerin türküsü

roman

Vassil Bikov, bugün çağdaş Rus edebiyatında Kostantin Simonov ile birlikte anılıyor. **«ALPLERİN TÜRKÜSÜ»**, olağanüstü güzellikte yazılmış gerçek bir savaş romanıdır. Fakat kuru ve yalnızca savaş karşıtlığı olsun diye yazılmış bir roman değildir.

«ALPLERİN TÜRKÜSÜ» nün iki kahramanı; İvan ile Guillia, savaş içinde bile olsa, insancıl tutkulardan uzak kalınamayacağının duygulu ve unutulmaz örneğini veriyorlar.